

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY**

**MOŽNOSTI VYUŽITÍ PÍSNÍ HUDEBNÍHO SKLADATELE A PEDAGOGA
PAVLA JURKOVIČE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ
NA 1. STUPNI ZŠ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ivana Kleinová

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Daniela Mandysová

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 30. 6. 2022

.....

vlastnoruční podpis

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
ÚVOD.....	4
ABSTRAKT.....	6
ABSTRACT.....	7
1 PAVEL JURKOVIČ – OSOBNOST ČESKÉ HUDBY A HUDEBNÍ PEDAGOGIKY	8
1.1 CESTY K HUDBĚ.....	8
1.1.1 Dětství v rodném Podluží.....	8
1.1.2 Studia v Praze.....	9
1.2 CESTY S HUDBOU.....	11
1.2.1 První léta kantorská.....	11
1.2.2 Noví pěvci madrigalů a komorní hudby, Pražští madrigalisté.....	12
1.3 HUDBA PRO DĚTI	14
1.3.1 Setkání s Carlem Orffem.....	14
1.3.2 Česká Orffova škola.....	16
1.3.3 Vrcholná léta kantorská.....	18
1.3.4 Činnost rozhlasová, divadelní a televizní.....	20
1.3.5 Vedlejší činnost hudebně pedagogická a skladatelská.....	23
1.4 ZÁVĚR ŽIVOTA A ODKAZ BUDOUCÍM GENERACÍM.....	28
2 SOUČASNÁ KONCEPCE HUDEBNÍ VÝCHOVY NA 1. STUPNI ZŠ.....	31
2.1 CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI UMĚNÍ A KULTURA.....	31
2.2 VZDĚLÁVACÍ OBOR HUDEBNÍ VÝCHOVA.....	31
2.2.1 Očekávané výstupy	32
2.2.2 Učivo.....	33
3 PÍSNĚ PAVLA JURKOVIČE V UČEBNÍCÍCH HV NA 1. STUPNI ZŠ.....	34
3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY VYDANÉ SPN	34
3.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY Z NAKLADATELSTVÍ TAKTIK.....	38
3.3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY Z NAKLADATELSTVÍ FRAUS	40
4 DALŠÍ MOŽNOSTI DIDAKTICKÉHO VYUŽITÍ PÍSNÍ PAVLA JURKOVIČE	44
4.1 METODICKÝ LIST – VOKÁLNÍ ČINNOSTI.....	44
4.2 METODICKÝ LIST – INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI.....	50
4.3 METODICKÝ LIST – POHYBOVÉ ČINNOSTI	55
4.4 METODICKÝ LIST – POSLECHOVÉ ČINNOSTI.....	60

ZÁVĚR.....	66
RESUMÉ.....	68
SEZNAM LITERATURY.....	69
INTERNETOVÉ A DALŠÍ ZDROJE.....	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

SEZNAM ZKRATEK

aj. – a jiné

č. – číslo

ČSSR – Československá socialistická republika

HV – hudební výchova

LMP – lehké mentální postižení

mj. – mimo jiné

např. – například

RVP – Rámcový vzdělávací program

Sb. – Sbírkky

SPN – Státní pedagogické nakladatelství

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Jako osmiletá jsem se zaujetím sledovala hudební Zpívánky, prozpěvovala si lidové písničky a snila o tom, že je jako paní učitelka jednou naučím i své žáky. O deset let později jsem se v rámci studia na pedagogickém lyceu poprvé seznámila s hudebně-pedagogickými idejemi Carla Orffa a litovala, že se mě jako žáčky dotkly pouze skrze nejběžnější nástroje Orffova instrumentáře. V průběhu studia na pedagogické fakultě jsem si v rámci hudebně zaměřených předmětů s radostí osvojovala množství veselých dětských písniček a stále více jsem se utvrzovala v tom, že právě k tematice hudební tvorby pro děti chci směřovat svou závěrečnou práci. Jen dílem náhody jsem se blíže seznámila s osobností autora písni *Byla jedna Káča, Masožravá kytky a cvrček* nebo *Pět minut v Africe*. S překvapením jsem zjišťovala, že Pavel Jurkovič nebyl pouze hudebním skladatelem, ale také popularizátorem lidových písní a duchovním otcem již zmíněných Zpívánek, nejvytrvalejším propagátorem Orffova Schulwerku v Čechách a jedinečným hudebním pedagogem, od něhož by mi bylo ctí se učit. Osobně se mi to již bohužel nepoštěstí, doufám však, že se s hudebně-pedagogickým uměním Pavla Jurkoviče blíže obeznámím alespoň prostřednictvím diplomové práce, kterou jsem se mu rozhodla věnovat.

Životem a dílem všestranného hudebníka se již ve svých kvalifikačních pracích zabývalo několik autorů, většina z nich se však zaměřovala zejména na soupis Jurkovičova skladatelského nebo hudebně-pedagogického díla. Vzhledem k mé budoucí profesní orientaci jsem se rozhodla ke sbírce tezí přispět praktičtěji zaměřenou diplomovou prací, orientovanou zejména na využití písni Pavla Jurkoviče ve výuce hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Vedle medailonu hudebního skladatele a pedagoga by tak stěžejní částí této práce měla být analýza současných učebnic hudební výchovy pro první stupeň ZŠ z pohledu zařazení a využití autorovy tvorby pro děti, kterou se dle mých informací žádná práce dosud nezabývala.

Obsah diplomové práce jsem se rozhodla rozčlenit do čtyř částí. První část má za cíl charakterizovat Pavla Jurkoviče jako jedinečnou osobnost české hudby a hudební pedagogiky. Vedle nejvýznamnějších kapitol ze života nadšeného pedagoga a umělce se tato část práce věnuje rovněž jeho hudebně-pedagogickému dílu a odkazu, který zanechal budoucím generacím. Jelikož se diplomová práce zabývá využitím písni Pavla Jurkoviče v hudební výchově na prvním stupni, popisuje její druhá kapitola současnou koncepci hudebního vzdělávání vycházející z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Třetí část, jež považuji za stěžejní, obsahuje již zmíněnou analýzu učebnic využívaných v hudební

výchově na prvním stupni základní školy. Konkrétně se jedná o zmapování Jurkovičovy tvorby pro děti v učebnicích vydaných Státním pedagogickým nakladatelstvím, jež jsou již po dobu více než dvaceti let jedněmi z nejpoužívanějších didaktických materiálů ve výuce hudební výchovy, v třídílné řadě učebnic pro první stupeň ZŠ z nakladatelství Taktik a v jediné dosud vydané učebnici ze zamýšlené řady učebních materiálů vydavatelství Fraus. Poslední kapitola práce sestává z metodických listů vlastní tvorby, nabízejících různé možnosti využití písní Pavla Jurkoviče v souladu se současným pojetím hudební výchovy na základních školách.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití písní hudebního skladatele a pedagoga Pavla Jurkoviče v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy. První část práce je věnována Pavlu Jurkovičovi jako hudebnímu interpretovi, popularizátorovi lidových písní a zejména hudebnímu pedagogovi a skladateli. Druhá část práce sestává z charakteristiky současného pojetí hudební výchovy dle Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Stěžejní složkou práce je analýza využití autorových písní pro děti v učebnicích používaných ve výuce hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Závěrečná část práce sestává z metodických listů nabízejících další možnosti využití písní Pavla Jurkoviče v současné školní praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pavel Jurkovič, písně pro děti, hudební výchova, didaktika hudební výchovy, 1. stupeň základní školy.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with possibilities of using songs created by composer and music teacher Pavel Jurkovič during music lessons at primary school. The first part of the thesis focuses on the introduction of Pavel Jurkovič as a musician, populariser of folk music and particularly music teacher and composer. The second part of the work contains characteristics of the contemporary concept of music education according to the guidelines of the framework education program for elementary education. The main subject of the work is the analysis of using author's songs for children in textbooks used for music education at primary school. The last part of the diploma thesis comprised of methodical sheets offers more ways of using songs created by Pavel Jurkovič in a current school practice.

KEYWORDS

Pavel Jurkovič, songs for children, music education, music didactics, primary school.

1 PAVEL JURKOVIČ – OSOBNOST ČESKÉ HUDBY A HUDEBNÍ PEDAGOGIKY

Hudební interpret, skladatel a pedagog, propagátor Orffova didaktického systému na českých školách, ale také popularizátor lidové hudby, tvůrce rozhlasových pořadů pro děti, redaktor hudebních stránek časopisů Sluníčko a Květy či otec legendárního televizního pořadu Zpívánky. Pavel Jurkovič byl člověkem vpravdě renesančním, přestože jeho srdce více tíhlo k období gotiky. Většinu své hudební tvorby věnoval dětem, vydal stovky písní, z nichž některé doslova zlidověly. Zatímco si již druhá generace předškoláků a malých školáků prozpěvuje o štěkající masožravé květině, vdavekchtivé Káče či pětiminutovém výletu do Afriky, kdo byl Pavel Jurkovič a v čem spočíval jeho přínos pro českou hudbu a hudební pedagogiku, ví z mladších generací jen málokdo.

1.1 CESTY K HUDBĚ

1.1.1 DĚTSTVÍ V RODNÉM PODLUŽÍ

Pavel Jurkovič přišel na svět 18. srpna 1933 ve Starém Poddvorově, malé obci západně od Hodonína. Obklopen rodiči, starší sestrou Jankou a později také mladším bratrem Jožkou vyrůstal na venkovském dvoře bezdětného prastrýce Tomáše a jeho manželky Jenovéfy, o jejichž hospodářství mladí Jurkovičovi pečovali. Zejména rád vzpomínal Jurkovič na svou mamičku, jež často a s radostí zpívala. Když se k ní děti při zpěvu přidávaly, nenápadně přecházela do druhého hlasu a poté se stejným způsobem vracela zpět k prvnímu, dokud všechny přirozeně nezvládaly vícehlas. Aniž by to tušila, byla nejen výbornou zpěvačkou, ale také mimořádným hudebním pedagogem, jakých Pavel Jurkovič později poznal jen málo.¹

V obecné škole na maminčin zpěv navázali učitelé s houslemi a smyčci v rukou. Jedním z nich byl i řídící učitel Alois Kundera, na jehož popud se malý Pavel začal učit hře na housle. Zprvu s dalšími chlapci, později již osamocen docházel po čtyři léta do vedlejší vesnice, aby zde pod vedením bývalého vojenského kapelníka Dzindziela nabýval nejen instrumentálních dovedností, ale také trpělivosti, vytrvalosti a píle.²

Bezstarostné období dětství odešlo s létem 1945. Jelikož byl Jurkovič i ve dvanácti letech velmi křehké tělesné konstituce a pro původně zamýšlenou práci v zemědělství se nehodil,

---

¹ JURKOVIČ, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005. s. 9–11. ISBN 80-246-1080-9.

² JURKOVIČ, Pavel. *Na cestách k hudbě: esej o hudební výchově*. Praha: Karolinum, 2006. s. 59. ISBN 80-246-1230-5.

zapsali ho rodiče na gymnázium v Hodoníně. Než však mladý Jurkovič stihl na gymnázium nastoupit, navštívil blízké Čejkovice zástupce pražské Scholy cantorum, aby se zde poohlédl po dobrých chlapeckých zpěvácích. Představa hudebního vzdělávání v Praze byla pro dospívajícího chlapce natolik lákavá, že si účast na zkoušce i přes nevoli rodiny prosadil. Zatímco rodiče doufali v opak, dvanáctiletý Jurkovič prošel u zkoušky na výbornou, a o jeho budoucí životní cestě bylo rozhodnuto. Koncem srpna odcestoval za doprovodu otce do hlavního města, které se stalo jeho novým domovem.³

Rodné Podluží ovlivnilo Pavla Jurkoviče po stránce osobnostní i hudební. Společenský život probíhal v katolické dědině dle roku církevního a přírodního, tradičně se slavily svátek Tří králů, masopust, týden velikonoční a šlahačka, dožínky, vinobraní, svatomartinské hody, advent a svátky vánoční. Jurkovič nejraději vzpomínal na štedrodenní koledu, kdy děti obcházely sousedy a těšily je písničkou. Díky pěvecké výchově, již se dětem Jurkovičovým doma dostávalo, byli jakožto koledníci očekáváni a vítáni zejména vlídně. K nejrůznějším oslavám a tanečním zábavám tehdy vyhrávala dechová kapela a dědinou zněly lidové písně v podlužáckém nářečí. Právě sběru a popularizaci lidových písní (přestože spíše českých, jež nejsou ovlivněna nářečím) později Jurkovič zasvětil velkou část svého života.⁴

1.1.2 STUDIA V PRAZE

Když dvanáctiletý Jurkovič přicestoval v doprovodu otce do hlavního města, věřil, že se mu dostane vytouženého hudebního vzdělání ve Schole cantorum. Z rozhodnutí zakladatele a ředitele Scholy, Miroslava Venhody, však jeho kroky vedly nejprve do benediktinského kláštera v Břevnově, kde se budoucí scholaristé hudebně vzdělávali skrze každodenní zpěv gregoriánského chorálu. Přestože chlapci zprvu činilo obtíže se orientovat v původní neumatické notaci, brzy si jednohlasý zpěv latinských duchovních textů oblíbil. V září byl mladý Jurkovič rovněž přijat na Benešovo gymnázium v Dejvicích, kde pokračoval ve studiu i poté, co na konci léta 1946 z vlastní vůle opustil zdi Břevnovského kláštera a přijal roli právoplatného chovance Scholy cantorum. Přestože Jurkovič nikdy netoužil stát se choralistou, na roční pobyt v benediktinském klášteře později vzpomínal s vděčností, neboť si byl vědom,

---

³ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 29.

⁴ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 22–26.

že zkušenosti nabyté každodenním zpěvem gregoriánského chorálu ovlivnily nejen jeho vokální schopnosti, ale i hudební myšlení.⁵

Schola cantorum, kam tehdy třináctiletý Jurkovič nastoupil a kde poté strávil čtyři roky svého života, byla chlapeckým internátním sborem, kde se dostávalo hudebního vzdělání většinou venkovským, nemajetným chlapcům z Čech, Moravy, Slezska i Slovenska. Repertoár chlapeckého sboru, ke kterému se často připojovali hostující dospělí zpěváci, tvořila historická a soudobá duchovní hudba, gregoriánský chorál, úpravy lidových písní i lidové hry k svátečním příležitostem. Kromě intonace se zde vyučovala i hra na klavír, nauka o harmonii nebo elementární kompozice. Dospívající Jurkovič našel zalíbení ve všech oborech studia – hra na klavír se stala jakýmsi prostředkem jeho pubescentního boje se světem a první hudební improvizace na sebe nenechaly dlouho čekat. Jurkovičův potenciál neunikl zdejšímu pedagogovi, skladateli a teoretikovi harmonie, Karlu Riesingerovi, jež se rozhodl chlapci soustavně věnovat. Právě v době studia na Schole cantorum vznikly Jurkovičovy první skladatelské pokusy, k nimž byl v pozdějším věku velmi kritický a nijak nelitoval, že se jejich záznamy nedochovaly. Touha tvořit nové však autora neopustila po zbytek života.⁶

Internátní hudební škola, jejíž chod byl závislý na příjmech z odehraných koncertů a darech mecenášů, se z původního sídla v Colloredo-Mandsfeldském paláci na Starém Městě přesunula nejprve do prostorné vily v Norbertinu ve Střešovicích, aby později našla zázemí v prostorách konventu premonstrátů na Strahově. Právě umístění v prostorách kláštera a duchovní zaměření se nakonec stalo škole osudným – po násilné likvidaci československých klášterů příslušníky Státní bezpečnosti v dubnu roku 1950 byla Schola cantorum zrušena. Zatímco se mladší chlapci vraceli domů k rodinám, starší scholaristé v Praze zůstávali, aby zde dokončili započatá studia.⁷

Na následující období svého života později Jurkovič nevzpomínal rád – zrušení Scholy pro něj znamenalo ztrátu zázemí i finančního zabezpečení, dlouhodobě živořil a neměl pevnou střechu nad hlavou. V září roku 1950 přestoupil na nově zřízené pedagogické gymnázium s vidinou, že se mu zde dostane dalšího hudebního vzdělání, které bude moci brzy předat další generaci. V hodinách hudební výchovy se mladý hudebník vrátil ke hře na housle a zásluhou oblíbené vyučující mateřského jazyka se věnoval rovněž hlubšímu studiu literatury, rozvoji vlastních slohových dovedností a recitaci veršů, jimiž zpestřoval vystoupení školního

---

⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1., s. 30–33.

⁶ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2., s. 60–61. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1., s. 35–37.

⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1., s. 35–40.

hudebního souboru. V červnu roku 1952 Jurkovič zdárně odmaturoval a po prázdninách nastoupil do prvního zaměstnání.⁸

1.2 CESTY S HUDBOU

1.2.1 PRVNÍ LÉTA KANTORSKÁ

Své pedagogické působení započal Jurkovič v pražských Střešovicích. K žákům, kteří mu byli svěřeni, ihned přilnul a snažil se jim být chápavým, starším společníkem. Mimo pracovních povinností se věnoval i dalšímu sebevzdělávání – dálkově studoval český jazyk a hudební výchovu na pedagogické fakultě, a jelikož pobýval v podnájmech, kde neměl trvalý přístup ke klavíru, rozvíjel alespoň své vokální schopnosti. Na hodiny sólového zpěvu docházel mladý barytonista nejprve krátce k profesorovi Egonu Fuchsovi a poté k profesorce Emě Matouškové, operní pěvkyni, s níž spolupracoval řadu let.⁹

Jurkovičův profesní i osobnostní rozvoj přerušila na podzim roku 1954 základní vojenská služba. Nařízený dvouletý pobyt v Janovicích nad Úhlavou však pro vojína skončil předčasně na jaře roku 1956, kdy musel být hospitalizován v plzeňské nemocnici. Z důvodu zdravotních komplikací, jejichž příčinou bylo zřejmě těžké prochlazení při vojenském cvičení, byl nakonec Jurkovič ze služby propuštěn již začátkem července 1956.¹⁰

Po návratu z vojny se pedagogovým novým působištěm stala škola na Bílé hoře, přesněji v části Prahy nazývané Malé Břevno, jež tehdy svou občanskou vybaveností i mentalitou obyvatelstva připomínala spíše vesnici. Z jemu svěřené školní třídy utvořil hudebně nadaný kantor pěvecký sbor, jež se mimo akcí školy a místních spolků zdárně účastnil i vokálních soutěží. Jurkovičovi žáci se pak jako jedni z prvních objevili také v televizním vysílání, kde v pořadech Štěpánky Haničincové zpívali jak písně lidové, tak originální dětské písničky Petra Ebena, Ilji Hurníka i samotného Pavla Jurkoviče.¹¹

---

⁸ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 61. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 43–55.

⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 41–55. JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 61.

¹⁰ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 59–61.

¹¹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1 s. 64.

1.2.2 NOVÍ PĚVCI MADRIGALŮ A KOMORNÍ HUDBY, PRAŽŠTÍ MADRIGALISTÉ

V době bělohorského kantorování oslovil Jurkoviče bývalý ředitel Scholy cantorum, Miroslav Venhoda, s nabídkou účinkování v tehdy vznikajícím souboru Noví pěvci madrigalů a komorní hudby. Zakladatel a vedoucí souboru nepochyboval, že osobitý baryton mladého pedagoga nalezne i ve sboru profesionálních divadelních a rozhlasových zpěváků své uplatnění, a jeho očekávání se naplnila. Kantor z Malého Břevna se stal nedílnou součástí úspěšného pěveckého souboru, jehož vystoupení později obohatily i historické hudební nástroje v rukou významných českých i zahraničních instrumentálních uskupení.¹²

Již po prvním roce fungování učinili Noví pěvci několik cest napříč republikou, aby zde na místech s dobovou architekturou těšili posluchače hudbou středověkou, renesanční a barokní. Zájem o historickou hudbu napříč Evropou nevídaně vzrostl v letech šedesátých, díky čemuž soubor po dvou letech společné existence poprvé vycestoval za státní hranice. Po prvním koncertu a nahrávání v Paříži pak Noví pěvci za desetiletí svého působení navštívili také německé Drážďany, Norimberk a Řezno, rakouskou Vídeň či finské Turku. S narůstající oblibou souboru se postupně rozšiřoval jeho repertoár a součástí dramaturgie se vedle historické hudby stala i hudební tvorba soudobých autorů (P. Ebena, B. Martinů, L. Janáčka a dalších), mnohdy adresovaná přímo Novým pěvcům. Do roku 1967 natočil soubor třicet vinylových desek, z nichž dvě získaly prestižní ocenění Grand Prix Akademie Charlese Crose v Paříži, každoročně udělované nejlepším světovým nahrávkám vážné hudby.¹³

Sám Pavel Jurkovič byl v pozdějším věku udiven skutečností, že se mu v době bělohorského kantorování, k němuž dle svých slov vždy přistupoval nanejvýš poctivě, současně dařilo působit ve věhlasném komorním souboru, ve volném čase skládat básně a v neposlední řadě žít bohatým společenským životem. Přestože byl nácvič hudebních vystoupení často velmi náročný, Jurkovič nikdy nelitoval, že se k souboru Miroslava Venhody připojil. Za deset let spolupráce s Novými pěvci si skrze vlastní hlas prožil dějiny hudby od gregoriánského chorálu přes středověk, renesanci, baroko, klasicismus, romantismus a moderní směry přelomu 19. a 20. století, až po tvorbu soudobých autorů, což vnímal jako cennou hudební i životní zkušenost.¹⁴

---

¹² JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 64.

¹³ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 65–66. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 73–76.

¹⁴ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 66.

Poslední koncert Nových pěvců madrigalů a komorní hudby se uskutečnil v červenci roku 1967. Z důvodu přibývajících nabídek ke koncertování i nahrávání se Miroslav Venhoda rozhodl původní sbor přetvořit v soubor plně profesionální. Jelikož však byla většina sboristů již staršího věku, a měla tak obavy ze ztráty jisté pracovní pozice v původním zaměstnání, rozhodl se v novém souboru pokračovat pouze nejmladší Nový pěvec, Pavel Jurkovič.¹⁵

V září roku 1967 tak již Jurkovič nestál před školní třídou, ale plně se věnoval svým povinnostem v novém souboru Pražských madrigalistů při Hudebním oddělení Národního muzea se sídlem na Malé Straně. Mladý hudebník zde zastával nejen roli zpěváka, ale také funkci zástupce vedoucího sboru a vedoucího sekce historických nástrojů, jež nyní tvořila stálou součást souboru a hojně využívala nástroje z muzejních sbírek. Díky zkušenostem nabytým při studiu v Salzburku (viz kapitola 1.31) Jurkovič velmi dobře ovládal nejen hru na housle, klavír a varhany, ale rovněž na nejrůznější druhy fléten, čehož při účinkování v souboru aktivně využíval.¹⁶

Nový, profesionální soubor Pražských madrigalistů vydal za prvních deset let svého působení celkem devatenáct desek, jež obdržely mnohá mezinárodní ocenění (nejvyšší gramofonové ceny Edison Clasiq, Grand Prix Akademie Charlese Crose nebo prémii vydavatelství Supraphon), a pro Českou televizi vytvořil i několik audiovizuálních nahrávek své tvorby. Stejně, jako za dob Nových pěvců, sestával repertoár souboru především z hudby historické, doplněné o skladby soudobých autorů (P. Ebena, V. Kučery, L. Fišera a dalších), jež bývaly komponovány přímo pro Venhodův vokálně-instrumentální soubor.¹⁷

S Pražskými madrigalisty Jurkovič koncertoval nejen v Evropě, kde mu byly nejmilejšími místy středověkem prodchnuté Španělsko, Francie a Rakousko, ale třikrát navštívil také Severní Ameriku. Třetí, nejdější turné po Kanadě a USA trvalo dva měsíce, Pražští madrigalisté však na cestách strávili ročně několik měsíců, což negativně ovlivňovalo i Jurkovičův rodinný život. Roku 1977 se (tehdy již podruhé) ženatý Pavel Jurkovič, otec dvouleté dcery Barborky, rozhodl zanechat účinkování v hudebním souboru a s novým školním rokem se vrátil zpět ke katedře. Hudební výchově a vzdělávání dětí se pak Jurkovič věnoval po zbytek života.¹⁸

---

¹⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 66.

¹⁶ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 67.

¹⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 95–97.

¹⁸ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 95–96.

1.3 HUDBA PRO DĚTI

1.3.1 SETKÁNÍ S CARLEM ORFFEM

Ve třicátých letech dvacátého století se v Německu zrodila nová idea hudebního vzdělání, tzv. Orff Schulwerk¹⁹, propojující mluvené slovo, hudbu a pohyb. Autorem myšlenky elementární hudby a hudební výchovy založené na rytmickém citění, přirozené aktivitě a tvořivosti dětí byl významný hudební skladatel a pedagog Carl Orff²⁰, na její realizaci se spolupodílely Dorothee Güntherová a Gunild Keetmanová²¹. Pedagogické myšlenky Schulwerku, směru hudebního vzdělávání určeného několika základními principy vycházejícími z pedagogiky humanismu (důraz na aktivitu a tvořivost všech žáků; postup od hudební činnosti k teorii – propojení řeči, zpěvu, hry na tělo, jednoduché instrumentální činnosti a pohybu aj.), byly vydány po druhé světové válce jako pětisvazková sbírka s titulem *Musik für Kinder (Hudba pro děti)*. Pro potřeby Schulwerku byl vytvořen jedinečný soubor snadno ovladatelných bicích hudebních nástrojů (ozvučná dřívka, chřestidla, triangel, prstové činelky, tamburíny, rámové bubínky, xylofony, metalofony a další), tzv. Orffův instrumentář²², jež se brzy stal nezbytnou výbavou hudebních učeben napříč světem. Významnou roli plnily ve výuce dle Schulwerku také zobcové flétny.²³

Orffova idea hudební výchovy se dočkala mezinárodního úspěchu v letech šedesátých. Jelikož svým charakterem kladla na pedagogy vysoké nároky a mnohdy vyžadovala jejich další vzdělávání, byla roku 1963 v rámci hudební akademie Mozarteum v Salzburgu, kde se zprvu konaly hojně navštěvované vzdělávací semináře, otevřena samostatná budova Orff-Institutu. Právě tam v letech 1965–1967 studoval i mladý pedagog z ČSSR, Pavel Jurkovič.²⁴

¹⁹ Pojem Schulwerk označuje podnět ke hře, rozvíjení a přetváření vlastního uměleckého projevu. Výraz užíval již německý hudební skladatel Paul Hindemith (1895–1963).

²⁰ Carl Orff (1895–1982) byl německý hudební skladatel, pedagog a humanista. K hudbě ho přivedla jeho matka, jež byla profesionální klavíristkou. Po studiu na Akademii muzických umění v Mnichově se věnoval činnosti hudebně-pedagogické. Jako hudební skladatel se proslavil scénickou kantátou Carmina Burana z roku 1937. S úspěchem se setkaly i jeho další kantáty, Catulli Carmina a Trionfo di Afrodite, opery s pohádkovými motivy Měsíc a Chytračka nebo hry z období antiky (Antigona, Prometheus, Oedipus Tyrannos).

²¹ Roku 1924 založil Orff spolu s Dorothee Güntherovou školu pro gymnastiku, hudbu a tanec v Mnichově, s cílem efektivně propojit hudební a pohybovou výchovu. Ověřené vzdělávací postupy poprvé publikoval v roce 1930, o dva roky později vydal sbírku s názvem Orffův Schulwerk, hudba pro děti, hudba od dětí, lidové písně. Další šíření pedagogových idejí přerušila světová válka. Roku 1948 přijal Orff nabídku spolupráce na cyklu bavorských rozhlasových pořadů s názvem Hudba pro děti, v nichž děti samy účinkovaly. Výsledkem pětiletého vysílání, které připravoval společně s Gunild Keetmanovou, bylo v letech 1950–1954 mj. nejrozsáhlejší knižní vydání Schulwerku.

²² Výrobou nástrojů pro potřeby Schulwerku proslula dosud fungující německá firma Studio 49.

²³ DRGÁČOVÁ, Rafaela a Václav SALVET. Carl Orff. In: *Česká Orffova společnost – official web* [online]. © Česká Orffova společnost [cit. 9.5.2022]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/CarlOrff>

²⁴ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 23–25.

S myšlenkami Schulwerku se Pavel Jurkovič poprvé blíže seznámil roku 1964, kdy mu Ilja Hurník, Orffův obdivovatel a budoucí tvůrce České Orffovy školy, zapůjčil čtvrtý svazek Hudby pro děti. Postupy Schulwerku aplikované na starých modálních tóninách, odkazujících ke gregoriánskému chorálu a hudebnímu středověku, oslovily odchovance Scholy cantorum natolik, že se je rozhodl realizovat se svými žáky. Byl to opět Ilja Hurník, který později Jurkovičovi nabídl studium na Orffově institutu. Roku 1965 se Jurkovič poprvé setkal s Orffovým spolupracovníkem, profesorem Wilhelmem Kellerem, získal stipendium rakouského ministerstva školství a úspěšně složil přijímací zkoušky k zahraničnímu studiu.²⁵

Studium v Orffově institutu překvapilo Jurkoviče vysokými pohybovými nároky. Nezdary v pohybových disciplínách, k nimž patřila tělesná příprava, tanec a improvizace, však zastínily Jurkovičovy úspěchy v oborech hudebních. Nadaný muzikant s nadšením absolvoval hodiny kompozice u profesora Wilhelma Kellera, kterého později označil za svého nejmilejšího učitele vůbec, i hodiny ansáblové hry a klavírní improvizace u profesora Hermanna Regnera. Kromě jmenovaných disciplín Jurkovič své kolegy různých národností²⁶ předčil také v hlasové výchově, intonaci a dirigování. Povinnou součástí studia byla rovněž hra na zobcovou flétnu, tympány a marimbu, mnohdy s velmi vysokými nároky. Přestože Jurkovičovi zpočátku činilo obtíže vzdělávání v cizím jazyce, po dvou letech studium v Salzburgu úspěšně zakončil diplomovou prací na téma Melodika a harmonie moravské lidové písně a hudebně-pohybovou kompozicí tanečního ronda s refrénem „*Všichni svatí tancovali, mezi nima Pámbu*“.²⁷

Přátelství mezi Pavlem Jurkovičem a Carlem Orffem se pozvolna utvářelo již v době Jurkovičových studií na salzburšském institutu. Autor pedagogických myšlenek Schulwerku navštěvoval vzdělávací zařízení jednou za dva týdny ve společnosti své kolegyně Gunild Keetmanové, jež se zabývala pohybovými činnostmi a byla také autorkou mnoha instrumentálních skladeb, aby zde nejen prováděl kontrolní činnost, ale rovněž promlouval ke svým studentům. V závěru Jurkovičova studia ocenil Orff jeho diplomovou práci i hudebně-pohybovou kompozici, později velmi pozitivně hodnotil autorovy úpravy českých a moravských koled. Pavel Jurkovič stejně jako Carl Orff věřil, že každé dítě je hudebně vzdělavatelné a že vztah k hudbě lze nejlépe budovat skrze elementární hudební činnost a

---

²⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 85–86.

²⁶ Společně s Jurkovičem studovala na Orffově Institutu krajanka Libuše Kurková, kterou po roce nahradila Eva Bartošáková. Mimo kolegyní z ČSSR se Jurkovič přátelil zejména se studenty z Německa a Španělska.

²⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 25. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 89.

tvůřivou improvizací²⁸. Díky setkání s Carlem Orffem pochopil, že v hudební výchově je třeba postupovat od zvuku k pojmu, nikdy naopak. Jurkovič se dle svých slov cítil být hudebně pedagogickému dílu svého přítele zavázán, a tak v duchu Schulwerku nejen sám pracoval se svými žáky, ale rovněž pořádal stovky kurzů a vzdělávacích seminářů pro další pedagogy. Pevné přátelství nadšených hudebních pedagogů a skladatelů ukončila až Orffova smrt. Myšlenky světově proslulého, a přesto skromného hudebního pedagoga, jež se nikdy necítil být tvůrcem nové, progresivní koncepce, ale pouze tím, kdo dále předává historicky ověřené principy, pak pražský kantor aktivně šířil až do konce svých dní.²⁹

1.3.2 ČESKÁ ORFFOVA ŠKOLA

Z iniciativy Vladimíra Poše, jež jako první navázal spojení s Wilhelmem Kellerem a vnesl myšlenky Schulwerku do československých odborných medií, byly roku 1969 vydány první dva svazky *České Orffovy školy*. Českou adaptaci německého Schulwerku vytvořili uznávaní autoři vážné hudby i písní pro děti, švagři Ilja Hurník a Petr Eben³⁰. Dvojice českých autorů jako vůbec první porušila původní postup doslovného překladu z němčiny, když se rozhodla přizpůsobit Orffovy myšlenky tradicím a potřebám vlastního národa. Ve všech čtyřech vydaných dílech, jež se pouze tematicky shodují s německými vzory³¹, vycházeli Hurník a Eben z českých a moravských lidových písní, které doplnili vlastní tvorbou. České vydání Schulwerku, k jehož podobě přispěla mimo ústřední autorské dvojice i řada dalších osobností³², navíc oproti německému originálu obsahuje nejen modely hudebních činností, ale rovněž metodické pokyny a doporučení. Carl Orff byl k dílu českých skladatelů a hudebních pedagogů zprvu skeptický, posléze ale uznal jeho kvality a Česká Orffova škola se stala vzorem pro další národy.³³

²⁸ Orff ve svém díle navazoval na myšlenky švýcarského humanistického pedagoga Johanna Heinricha Pestalozziho (1746–1821), jež se v mnohém setkávaly s ideami významného českého pedagoga Jana Amose Komenského (1592–1670), Jurkovičova kantorského vzoru.

²⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 87-91.

³⁰ Petr Eben (1929–2007), český hudební skladatel, klavírista, varhaník a sbormistr, byl manželem sestry Ilji Hurníka (1922–2013), taktéž významného českého skladatele, klavíristy, hudebního pedagoga, dramatika a spisovatele.

³¹ Roku 1969 byly v nakladatelství Supraphon vydány svazky s podtituly I. Začátky a II. Pentatonika, roku 1972 svazek III. Dur – moll. Čtvrtý díl s podtitulem IV. Modální tóniny byl vydán až v roce 1996 nakladatelstvím Muzikservis. Pátý díl se svého vydání dosud nedočkal.

³² Na vydání České Orffovy školy se rovněž podílely Eva Kröschlová, Vladimír Poš, Karel Alliger, Jan Dostal, Pavel Jurkovič a další.

³³ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 27.

V adaptaci České Orffovy školy a propagaci principů Schulwerku se po svém návratu do Čech významně angažoval i Pavel Jurkovič. V šedesátých a sedmdesátých letech realizoval společně s Vladimírem Pošem a Boženou Viskupovou cesty po Čechách, Moravě i Slovensku, aby hudební pedagogy od Aše po Košice učil poznávat hudbu na základě radosti z vlastního muzicírování. Zatímco Vladimír Poš seznamoval frekventanty seminářů se základními pedagogickými principy Schulwerku a Božena Viskupová je uváděla do pohybu, Jurkovič měl na starost instrumentální činnosti, které s účastníky realizoval s pomocí Orffova instrumentáře. Od roku 1969 pořádala Československá společnost pro hudební výchovu hojně navštěvované letní Kurzy modernizace hudební výchovy dle Orffových zásad, realizované nejprve v Chebu a poté ve Znojmě³⁴. Jelikož byl Pavel Jurkovič přesvědčen, že jediným východiskem výuky dle Schulwerku je praktikovat jeho zásady kreativně, s použitím Orffova instrumentáře na nejrůznějších skladbách, připravoval pro každý kurz nové dětské písně vlastní tvorby. Právě písně pro děti, jichž Jurkovič pro potřeby vzdělávacích a zážitkových kurzů složil několik set, se později staly stěžejní složkou jeho skladatelského díla.³⁵

Nejen tradiční pořádání letních kurzů převzala roku 1995 Česká Orffova společnost, založená na popud Pavla Jurkoviče při České hudební společnosti u příležitosti stého výročí Orffova narození. Spolupracovník a dobrý přítel Carla Orffa se stal prvním předsedou nové společnosti a zformuloval patero zásad, které se staly jejím krédem.

Krédo České Orffovy společnosti (dle Pavla Jurkoviče):

- východiskem vzdělávání je humanistický přístup a víra v každé dítě,
- veškerá činnost musí probírat v atmosféře důvěry, radosti, touhy více umět a znát,
- zpěv, řeč, instrumentální činnost a pohyb tvoří jeden celek,
- je třeba probouzet potřebu samostatného a kreativního vyjadřování dítěte, harmonicky rozvíjet jeho osobnost, vést ho ke spolupráci a zodpovědnosti za společné dílo,
- úkolem dospělého je ukázat dítěti cestu, po níž může v budoucnu samo kráčet.³⁶

---

³⁴ Po odchodu Vladimíra Poše se na realizaci těchto kurzů podíleli rovněž Ladislav a Božena Danielovi, Miroslav Střelák nebo Petr Jistel.

³⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 2, s. 30. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 107.

³⁶ *Česká Orffova společnost – official web* [online]. © Česká Orffova společnost [cit. 10.5.2022]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/CarlOrff>

U příležitosti Orffova výročí se Pavel Jurkovič rovněž zasloužil o vydání čtvrtého dílu České Orffovy školy, které za finanční podpory Orffovy nadace a Liselotte Schmitzové, poslední manželky Carla Orffa, prošlo tiskem v roce 1996.

Vedení České Orffovy společnosti později převzala Jarmila Kotůlková, Pavel Jurkovič však doživotně zastával funkci čestného předsedy. Současnou ředitelkou organizace je Jurkovičova spolupracovnice a následovnice Lenka Pospíšilová. Mezi hlavní činnost společnosti patří šíření principů Schulwerku formou seminářů, kurzů a letních aktivit pro pedagogické pracovníky, studenty, terapeuty i rodiče s dětmi, publikační činnost, spolupráce se zástupci zahraničních společností téhož zaměření a udržování kontaktu s rakouským Orff Forem v Salzburgu a německou společností Orff – Schulwerk.

1.3.3 VRCHOLNÁ LÉTA KANTORSKÁ

V září roku 1977, brzy po odchodu z profesionálního hudebního souboru Pražských madrigalistů, usedl Pavel Jurkovič opět za katedru. Po letech strávených ve Střešovicích a na Bílé Hoře se jeho třetím a posledním působištěm stala Základní škola v Umělecké ulici v pražských Holešovicích. Nadšení, se kterým Jurkovič do školy přicházel, však tlumilo zklamání z nezpěvnosti, ostýchavosti a vokální zanedbanosti přidělených žáků. Navrátilší se učitel byl překvapen úpadkem, který za dvacet let jeho nepřítomnosti hudební výchova utrpěla, a který do jisté míry přisuzoval zkreslenému pohledu společnosti na hudebnost, jež se v jejích očích měřila kvalitou tehdy početných pěveckých sborů. Pavlu Jurkoviči po vzoru Carla Orffa záleželo na rozvoji každého, byť posledního z žáků, proto žákům nejen šel příkladem, ale rovněž se snažil napravovat, co jiní na jeho místě zanedbali. Jen díky nadšení a entuziasmu hudebně zdatného kantora se z jemu přidělené třídy záhy stal pěvecký soubor, který školu úspěšně reprezentoval v celopražských soutěžích.³⁷

O několik let později se Pavlu Jurkovičovi za jeho úsilí v oblasti hudební výchovy dostalo odměny – tehdejší ředitelka školy v Umělecké ulici, Eva Šimová, souhlasila s proměnou vzdělávací instituce v Základní školu s rozšířenou výukou hudební výchovy³⁸. Pavel Jurkovič s radostí vítal vyšší časovou dotaci pro výuku hudební výchovy, jež byla realizována třemi

---

³⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 155–156.

³⁸ Hlavním iniciátorem zřízení nového typu školy byl Ladislav Daniel, taktéž přívrženec Orffova Schulwerku, který se mimo jiné proslavil jako zakladatel první, olomoucké základní školy s rozšířenou výukou hudební výchovy, jež se pak stala vzorem pro vytvoření dalších institucí téhož typu.

vyučovacími hodinami HV v prvním ročníku a dalšími dvěma hodinami zpěvu a souborové hry v ročnících následujících. Žáci byli zpočátku povinni docházet do základní umělecké školy, v rámci hudební výuky na škole základní se pak věnovali hře na zobcovou flétnu a nejrůznější nástroje Orffova instrumentáře. Hudební vzdělávání žáků se uskutečňovalo prostřednictvím hlasových, rytmických a intonačních cvičení, instrumentální činnosti, improvizace a poslechu. Teoretické poznatky žáci nabývali na základě vlastní tvořivé činnosti a společného muzicírování. Každá třída s rozšířenou výukou hudební výchovy byla ve své podstatě neustále se rozvíjejícím vokálně-instrumentálním souborem, jehož repertoár tvořily lidové písně, tvorba soudobých skladatelů i hudba historická.³⁹

Vyučovacích hodin HV v podání Pavla Jurkoviče a žáků holešovické školy se účastnili studenti Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy i zahraniční hosté, kteří přicházeli na doporučení ministerstva školství. Do dnešní doby se dochovalo množství videozáznamů Jurkovičem vedeného hudebního vzdělávání, které i v současnosti slouží pro účely výuky na pedagogických fakultách a konzervatořích. V roce 1990 natočila Československá televize na základní škole v Umělecké ulici pětidílný cyklus pořadů věnovaný hudební výchově pro první a druhý ročník. Jedinečný televizní počín zrežíroval Ivan Látal, autorem scénáře byl Pavel Jurkovič, který společně se svými žáky v pořadu též účinkoval. V roli hosta se zde představila rovněž Jurkovičova spolupracovnice a lektorka pohybových činností, Jiřina Rákosníková.⁴⁰

Pedagogický um uznávaného kantora vycházel z principů Orffova Schulwerku – spočíval v probouzení přirozené dětské zvědavost, touhy po poznání, kreativity a důvěry ve vlastní schopnosti každého žáka. Pavel Jurkovič se však spíše než za zázračného učitele považoval za staršího hudebního partnera svěřených dětí, jimž se snažil být vzorem hodným následování. Široké spektrum mimoškolních aktivit zahrnujících mj. činnost divadelní, rozhlasovou a skladatelskou, přinášelo pedagogovi nejen přirozenou autoritu, jež mu umožňovala ve výuce efektivně realizovat i méně tradiční metody, ale rovněž nové poznatky, podněty a inspiraci pro další hudebně pedagogickou činnost.⁴¹

---

³⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 156–157.

⁴⁰ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 156–157.

⁴¹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 157–158.

1.3.4 ČINNOST ROZHLASOVÁ, DIVADELNÍ A TELEVIZNÍ

Rozhlasové pořady

Na počátku sedmdesátých let přijal Pavel Jurkovič nabídku ke spolupráci na cyklickém rozhlasovém pořadu *Zpívejte si se mnou*, v jehož vysílání se měl po dvou týdnech střídát s Čestmírem Staškem. Hudební redakce pro děti a mládež, kterou tehdy vedla Helena Karásková, plánovala vysílat od pondělí do čtvrtka vždy tutéž lidovou píseň s vidinou, že si děti po čtyřech dnech poslechu nápěvek osvojí. Pořad byl záměrně vysílán před začátkem školního vyučování, tedy pět minut před osmou hodinou ranní. Ve školách znělo dětské provedení lidové písně, k níž pak Jurkovič nebo Stašek přidali komentář. V některých třídách nebyla rannímu pořadu věnována kýžená pozornost, jiné kolektivy mu naslouchaly o poznání soustředěněji. Někteří učitelé si vysílání nahrávali na magnetofonové pásky a používali je v hodinách hudební výchovy. Účinkování v rozhlasovém pořadu Jurkoviče naplňovalo, neboť mu umožňovalo šířit své přesvědčení o kráse lidových písní mezi velké množství dětských posluchačů.⁴²

Pro Československý rozhlas Jurkovič vytvořil roku 1978 rovněž desítku rozhlasových pořadů s názvem *Endele Vendele*, jejichž obsahem byly lidové písně, říkadla a pohádky se společným motivem. Úspěchu se dočkala také o tři roky mladší série rozhlasových pořadů *Čarohrátky*, pro níž Jurkovič zhudebnil verše českých básníků. Po jednom pořadu věnoval tvorbě Josefa Václava Sládka, Karla Václava Raise, Josefa Kožíška, Jaroslava Seiferta, Františka Halase a Františka Hrubína, verše básníků Václava Čtvrťka, Věry Provazníkové a Jiřího Žáčka, jež si skladatel zejména oblíbil, se dočkaly dokonce čtyř rozhlasových vysílání. Podíl na těchto pořadech měli také Alfred Strejček a Milena Steinmasslová, kteří s Jurkovičem později připravovali i divadelní představení pro dětské publikum.⁴³

Z iniciativy Vratislava Beránka připravoval nadaný hudebník a pedagog společně s dětmi a dalšími muzikanty celoroční pořady hudební výchovy pro některé ročníky, které se v rozhlase vysílaly opětovně. Scénickou hudbou Pavla Jurkoviče pak byli obklopeni posluchači oblíbených, mnohokrát reprízovaným nedělních pohádek Karla Weinlicha, Jana Bergera a Marie Křepelkové. Jurkovič s rozhlasem spolupracoval i coby hudební interpret lidových a historických písní.⁴⁴

---

⁴² JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 104.

⁴³ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 105, 228-229.

⁴⁴ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 105-106.

Divadelní představení

Významnou úlohu v Jurkovičově životě sehrálo divadlo, jehož svět všestranného hudebníka oslovoval již od dětství. První významnější divadelní zkušenosti načerpal mladý Pavel v rámci studia na Schole Cantorum, kde účinkoval v lidových hrách s velikonoční a vánoční tematikou. V dospělosti se stala Jurkovičovou srdeční záležitostí pražská Viola, vinárna na Národní třídě a zároveň jedinečná scéna prezentující poezii, hudbu i divadlo. Několik představení pro Violu Jurkovič připravil společně s Pražskými madrigalisty, k dalším představením vytvářel scénickou hudbu a v některých též vystupoval. Díky působení ve Viole se setkal s řadou významných osobností – spřátelil se s hercem Miroslavem Horníčkem, zahrál si po boku Josefa Abrháma a Niny Divíškové a mezi diváky vítal mimo jiných i Oldřicha Nového a Jaroslava Seiferta.⁴⁵

První velká kompozice, na níž se Jurkovič podílel, měla ve Viole premiéru roku 1970. Pro představení *Trobadoři a Žakéři* Jurkovič nejprve vybral a upravil středověkou hudbu, kterou pak na jevišti provozoval společně s Consuelou Morávkovou a Alfredem Strejčkem⁴⁶. Po více než dvaceti letech od poslední reprízy byl Jurkovič Alfredem Strejčkem vyzván k účasti na novém představení v témže duchu. Roli zpěvačky převzala Jitka Molavcová, která společně se Strejčkem a Jurkovičem absolvovala cesty po Čechách i Německu, aby zde v režii Evy Kröschlové společně prezentovali *Písně zbožné, milostné a darebné*. Úspěšné představení, jehož premiéra se odehrála v roce 1994, bohužel nemohlo být z důvodu Jurkovičovy postupující artrózy kyčle realizováno déle než pět sezon.⁴⁷

Od sedmdesátých let se ve Viole uskutečňovala sobotní odpolední představení pro děti, jejichž přípravu dostal na starosti právě Pavel Jurkovič. Uznávaný pedagog v inscenacích pro děti vycházel z lidových písní, které považoval za nejlepší základ estetické výchovy nejmladší generace. Představení *Endele Vendele* (1979), jež režírovala Alena Skálová, bylo kompozicí lidových písní, říkadel, hádanek a pohádek, se kterými účastníky seznamovali Milena Steinmasslová, Alfred Strejček a Pavel Jurkovič. Všichni protagonisté usilovali o to, aby byli dětské diváky v průběhu představení co nejvíce aktivní – nabádali je ke společnému zpěvu, předkládali jim různé hádanky, vybízeli je k dramatickému projevu, pohybu i tanci. Jurkovič později rád vzpomínal na představení, kterého se po osmnáct sezon aktivně účastnili děti nikoli ve společnosti učitele a spolužáků, ale svých rodičů, prarodičů a sourozenců. Po

---

⁴⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 115-121.

⁴⁶ Autorkou scénáře byla Milena Petříková, režie se ujala Eva Kröschlová.

⁴⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 121-123.

dvou letech úspěšných repríz projevil ředitel Violy, Vladimír Justl, zájem o další představení pro děti. Nová inscenace s názvem *Ententýky* (1983), vycházela z veršů českých básníků, které Jurkovič zhudebňoval pro potřeby rozhlasových pořadů. Obsah představení tvořily verše znázorňující průběh kalendářního roku, písně, hádanky, vyprávění, tanec i loutkové divadlo. Milenu Steinmasslovou brzy po premiéře vystřídala Taťána Medvecká, která po boku Pavla Jurkoviče a Alfreda Strejčka odehrála celých 17 sezon.⁴⁸

V sedmdesátých letech začal Jurkovič rovněž spolupracovat s režisérem Václavem Martincem. Jako autor scénické hudby k jeho čtrnácti hrám poznal mnoho divadel napříč republikou (působil v Kladně, Kolíně, Hradci Králové, Chebu, Karlových Varech, Liberci, Šumperku, Opavě, Ostravě i Českých Budějovicích). Věřil, že přirozené spojení mluveného slova, zpěvu a instrumentální hry činohru obohacuje, podporuje její dramatické vyznění. Scénickou hudbu nevnímal jako výplň ticha, ale jako organickou součást dramatu. Mimo her s antickou a středověkou tematikou se Jurkovič věnoval také hudební složce divadelních her pro děti (např. *Knih džunglí*, *Žabákova dobrodružství* nebo *Kubula a Kuba Kubikula*).⁴⁹

Vedle poetické vinárny na Národní třídě si Pavel Jurkovič oblíbil také divadelní scénu Říše loutek. Společenství převážně amatérů na hudebního pedagoga zapůsobilo svou radostí ze hry pro dětské publikum. První inscenací, na níž se autor scénické hudby podílel, byla pohádka *O strašlivém drakovi, princezně a ševci*. Režisér Jan Novák od Jurkoviče očekával hudbu, kterou budou herci v průběhu představení sami produkovat. Přes prvotní nedůvěru v sebe sama a nedokonalosti v hudebním projevu herců byla tato idea úspěšně zrealizována a představení se dočkalo sto padesáti repríz. Jurkovič pak pro Říši loutek opatřil hudbou řadu dalších moderních i klasických pohádek, vánočních her i představení pro dospělé publikum.⁵⁰

Televizní vysílání

S Československou televizí Jurkovič poprvé spolupracoval již v šedesátých letech dvacátého století, v době svého kantorování na Bílé hoře. Jurkovičovi žáci se objevili v pořadech Štěpánky Haničincové, kde mimo písní lidových zpívali také dětské písničky Petra Ebena, Ilji Hurníka i Pavla Jurkoviče. Televizního natáčení se o téměř čtvrtstoletí později dočkali i Jurkovičovi svěřenci ze Základní školy s rozšířenou výukou hudební výchovy

---

⁴⁸ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 127-129.

⁴⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 137-147.

⁵⁰ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 143-146.

v Umělecké ulici. Roku 1990 zde v režii Ivana Látala vznikl pětidílný cyklus pořadů věnovaný hudební výchově pro první dva ročníky ZŠ.⁵¹

Jako autor hudby a hudební interpret se Jurkovič podílel na mnoha dalších pořadech Československé a později České televize. Málokdo dnes ví, že jako popularizátor lidových písní stál rovněž za zrodem legendárního televizního pořadu *Zpívánky*⁵². Pořad, jehož cílem bylo oslovit děti milou interpretací lidových písní v podání známých osobností, se na obrazovkách poprvé objevil v osmdesátých letech minulého století. Po úspěchu prvních třiceti dílů se pokračovalo v natáčení a postupem času vzniklo několik sérií různého stáří⁵³. Zejména mladší série si své místo na televizních obrazovkách drží dodnes.

1.3.5 VEDLEJŠÍ ČINNOST HUDEBNĚ PEDAGOGICKÁ A SKLADATELSKÁ

Vzdělávací kurzy

Hudebnímu vzdělávání dětí se Pavel Jurkovič pravidelně věnoval i období školního volna. K letním Kurzům modernizace hudební výchovy, které od roku 1969 pořádala Československá společnost pro hudební výchovu, přibyl na podnět Pavla Jurkoviče koncem osmdesátých let kurz nový, primárně určený pro rodiče s dětmi. Za založením kurzu s názvem Rodina zpívá, hraje a tancuje stál Jurkovič společně s Hanou Halíkovou (tehdejší referentkou hudebně pedagogické činnosti České hudební společnosti⁵⁴) a Jiřinou Rákosníkovou, kterou přizval jako lektorku pohybových aktivit. První ročníky kurzu se konaly v Jihlavě, brzy však došlo k přesunu do Pelhřimova.⁵⁵

Pro každý kurz, jehož cílem bylo realizovat společné muzicírování rodinných příslušníků napříč generacemi, připravoval Pavel Jurkovič originální zpěvník. Za dobu svého pelhřimovského působení vytvořil celkem čtrnáct zpěvníků vydaných pod názvem *Písničky pro celou rodinu (1–14)*. Všechny Jurkovičovy zpěvníky se vyznačovaly stejným schématem – první část sestávala z českých, moravských a slezských lidových písní se stejným tématem,

⁵¹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1 s. 64–157.

⁵² Legendární zpívánky přišly o otce. Zemřel Pavel Jurkovič. In: *Česká televize – ČT24* [online]. 4.2.2015 [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1499836-legendarni-zpivanky-prisly-o-otce-zemrel-pavel-jurkovic>

⁵³ Dosud nejnovější sérii *Zpívánek* natočila Česká televize v letech 2008–2009.

⁵⁴ Česká hudební společnost byla patronem kurzu pouze v letech 1989–1992, Hana Halíková přesto organizovala kurz až do roku 2018.

⁵⁵ DRGÁČOVÁ, Rafaela. Zpráva z kurzu pro rodiče s dětmi v Pelhřimově. In: *Česká Orffova společnost – official web* [online]. 8.12.2018 [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <http://orff.cz/cs/Blog/Detail/22#>

druhý díl tvořily autorské písně pro děti (převážně Jurkovičovy, ale také z tvorby I. Hurníka nebo P. Ebena), závěrečná část byla určena pro večerní zábavu dospělých účastníků. Náplň pelhřimovských setkávání byla nejen rozmanitá hudební činnost, ale rovněž společný výlet na zajímavé místo v okolí nebo samostatná výtvarná činnost dětí vztahující se k osvojeným písním. Z výtvarných děl vznikla v závěru týdenního pobytu výstava, po jejíž vernisáži přicházelo na řadu vyvrcholení kurzu v podobě závěrečného hudebního vystoupení.⁵⁶

Pavel Jurkovič se na vedení kurzu podílel šestnáct let, postupně však přenechával stále více povinností bývalým frekventantům, kteří se později stali jeho následovníky. Po Jurkovičově odchodu převzali organizaci kurzu Jana Žižková, Pavel Linka a Ludmila Battěková. Noví lektori pozměnili ustálenou podobu zpěvníků, když se rozhodli jejich třetí část věnovat písním z jiných kultur a historických období.⁵⁷ Původní podoba Jurkovičova kurzu však zůstala zachována až do roku 2018⁵⁸.

Publikační činnost

Pavel Jurkovič za svůj život publikoval velké množství článků a hudebně pedagogických prací, byl spoluautorem učebnic hudební výchovy a k nim příslušících metodických příruček. Pro potřeby hudební výchovy vytvořil i další didaktické materiály, většinou v kombinaci metodického textu a notové přílohy. Jako hudební skladatel vydal rovněž řadu partitur a zpěvníků.

Svou publikační činnost zahájil Jurkovič již v letech šedesátých, kdy v časopise *Estetická výchova* publikoval svůj první článek věnovaný Orffově Schulwerku. Společně s Vladimírem Pošem pak vytvořil zpěvník s názvem *Lidové písně s doprovodem orffovského instrumentáře*, který vydala roku 1969 Česká společnost pro hudební výchovu. Tvorbě zpěvníků s doprovodem dětských nástrojů se Jurkovič aktivně věnoval i v následujícím desetiletí, kdy se dočkaly vydání mj. *Milenin zpěvník – písně s doprovodem orffovských a klasických nástrojů* nebo *Podpísníčky s doprovodem dětských nástrojů*.⁵⁹

---

⁵⁶ VEVERKOVÁ, Pavla. Historie hudebního kurzu Rodina zpívá, hraje a tancuje. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Alena TICHÁ.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ V létě 2018 převzala vedení kurzu Eleonora Krůtová, která změnila jeho název i náplň. Kurz Rodina v jednom kole dnes nabízí nejen hudební činnosti, ale také výtvarné dílny nebo dramatickou výchovu v pohybu. Na realizaci nového kurzu se podílí řada členů České Orffovy společnosti.

⁵⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 207-209.

V letech osmdesátých se uznávaný pedagog podílel na tvorbě nových učebnic hudební výchovy, jež vznikaly pro Státní pedagogické nakladatelství pod vedením redaktora Zdeňka Nouzy. Učebnice s názvem *Hudební výchova pro 7. ročník ZŠ*, kterou v roce 1982 společně vytvořili Pavel Jurkovič, Jaroslav Mihule a Miroslav Střelák, zaznamenala velký úspěch, několikrát byla opětovně vydána a sám Jurkovič ji považoval za svou nejzdařilejší. O pět let později vydalo SPN učebnici s titulem *Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ*, na níž Jurkovič pracoval společně s Janem Budíkem. Učebnice pro mladší školáky byla členěna do deseti kapitol a kromě lidových písní obsahovala i písně Pavla Jurkoviče, Petra Ebena a Ilji Humníka. V roce 1988 se dočkala vydání i *Hudební výchova pro 8. ročník ZŠ*, za jejímž vznikem stál Jurkovič společně s Jaroslavem Jahodou. Zároveň s učebnicemi byly vydávány i metodické příručky. Přestože bylo v době socialismu nežádoucí propagovat ve školních učebnicích jiné než sovětské vzdělávací modely, podařilo se autorům do publikací SPN nenápadně vložit i některé z principů stále populárnějšího Schulwerku Carla Orffa.⁶⁰

Ve stejném roce jako poslední zmíněnou učebnici vydalo SPN i Jurkovičovu publikaci *Instrumentální soubor na základní škole*, metodickou příručku s obsáhlou notovou přílohou. Ve druhé polovině osmdesátých let rovněž započala dlouhá série zpěvníků s názvem *Písničky pro celou rodinu (1-14)*, jež Jurkovič po dobu čtrnácti let vytvářel pro potřeby letního kurzu Rodina zpívá, hraje a tancuje. Ve stejné době se stal hudební pedagog redaktorem dětského časopisu *Sluníčko*, na jehož hudební dvoustraně v letech 1986–1992 publikoval vlastní úpravy lidových písní pro děti. Českou lidovou píseň Jurkovič popularizoval též v periodiku *Květy*.⁶¹

V letech devadesátých se autorova bibliografie rozrostla o *Nové informatorium školy mateřské*, jedinečné dílo, které Jurkovič vytvořil společně s Václavem Korbelem u příležitosti čtyř set let od narození Jana Ámose Komenského. V pojednání o výchově a vzdělávání nejmenších dětí, které roku 1992 vydala Česká hudební společnost, vycházeli autoři ze stále aktuálních myšlenek původního Informatoria, přičemž svou pozornost věnovali zejména elementární hudební výchově v rodinách⁶² a předškolních institucích.⁶³

Po svědomitém studiu spisů Jana Ámose Komenského se Pavel Jurkovič zaměřil na propagaci lidových písní ve školním prostředí. V letech 1993-1994 publikoval v časopise

⁶⁰ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 109, 210–212.

⁶¹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 211–213.

⁶² Jurkovič ve svém hudebně pedagogickém díle nabádal i méně pěvecky zdatné matky, aby svým dětem zpívaly. Byl přesvědčen, že matčin klidný, vyrovnaný zpěv přispívá nejen hudebnímu rozvoji, ale i dobrému psychickému stavu dítěte.

⁶³ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 213.

Hudební výchova desetidílnou sérii hudebně teoretických článků opatřených notovými příklady pod názvem *Lidová píseň ve škole* (1-10). Na příspěvky v oblíbeném periodiku pak autor navázal roku 1997, kdy v nakladatelství Muzikservis vydal stejnojmennou studii s upravenými partiturami lidových písní.⁶⁴

V roce 1996 se odchovanec Scholy Cantorum zasloužil o vydání čtvrtého dílu České Orffovy školy, jež byl dle německého vzoru věnován modálním tóninám. Jako zakladatel České Orffovy společnosti Jurkovič uspořádal a doplnil původní dílo Ilji Hurníka a Petra Ebena a ke stému výročí Orffova narození zařídil jeho vydání v pražském nakladatelství Muzikservis. Z přesvědčení, že historickou hudbu lze účinně a s radostí provozovat i s dětskými hudebníky, Jurkovič vycházel v publikaci *Živá hudba minulosti ve škole*, jež byla v tomtéž nakladatelství poprvé vydána roku 1996. O šest let později prošlo tiskem nové, rozšířené vydání, obsahující mimo antologie historické hudby i tvorbu skladatelů 20. století (C. Orffa, P. Ebena, I. Hurníka i svou vlastní), jež byla historickou hudbou inspirována⁶⁵

Pedagogické myšlenky Carla Orffa rozpracoval Jurkovič mimo jiné v publikaci s názvem *Hudební nástroj ve škole*. V metodické příručce věnované elementárním instrumentálním činnostem vycházel zkušený kantor z idey, že i pěvecky nevyzrálé dítě musí dostat příležitost vlastnímu hudebnímu vyjádření. V publikaci z roku 1998 Jurkovič objasnil správný způsob hry na jednotlivé nástroje Orffova instrumentáře a uvedl možnosti jejich využití. Prostřednictvím notové přílohy pak předložil kantorům náměty k vlastní pedagogické činnosti.⁶⁶

Z autorovy publikační činnosti realizované v letech devadesátých je záhodno zmínit také populární zpěvníky s vánoční tematikou. V roce 1996 vyšla v Knižním klubu sbírka osmdesáti vánočních písní s názvem *Andělé v oblacích prozpěvují – Kniha vánočního zpívání a muzicírování*. Písňe ze střední, jižní a západní Evropy Pavel Jurkovič vybral a přebásnil společně s Josefem Suchým a Janem Vladislavem. V roce 1998 byl pak v nakladatelství Muzikservis vydán i Jurkovičův zpěvník koled s příznačným názvem *Vánoce*.⁶⁷

S příchodem nového tisíciletí se Jurkovič zaměřil na tvorbu metodických návodů pro mateřské školy. V letech 2000–2002 prošly tiskem tři publikace s názvem *Principy školní výchovy: Hudební výchova v mateřské škole, Od říkadla k písničce a Od písničky k pohádce*.

⁶⁴ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 214–217.

⁶⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 216–219.

⁶⁶ JURKOVIČ, Pavel. *Hudební nástroj ve škole*. Praha: Muzikservis, 1998. 65 s.

⁶⁷ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 216–217.

Společně se svou spolupracovnicí Ludmilou Battékovou, jež se zabývala pohybovým ztvárněním hudby, Jurkovič roku 2000 vytvořil dva sborníky vlastních i upravených lidových písní s návody pro taneční doprovod. V nakladatelství Muzikservis vyšly pod názvy *Bude zima, bude mráz: podzimní a zimní písně v hudbě a pohybu* a *Neseme, neseme májíček: jarní a letní písně v hudbě a pohybu*.⁶⁸

Jako autor písní pro děti se Pavel Jurkovič podepsal pod mnoho dalších publikací z konce dvacátého a počátku současného století. V roce 1982 vydal Supraphon *Hádání s doprovodem dětských nástrojů*, Jurkovičovu sbírku písní na texty Věry Provazníkové s doprovody Orffova instrumentáře. Roku 1998 se dočkal vydání zpěvník původních písní Pavla Jurkoviče s názvem *Zpívejte si se mnou*, který se do roku 2000 dočkal třech vydání. Ze spolupráce s básníkem Václavem Fischerem vzešla sbírka zhudebněných veršů pod názvem *Písničky z dětského domečku* (1996) či o pět let mladší, obsáhlejší publikace s názvem *Co slabika, to muzika*, obsahující vyprávěnky a písničky s doprovodem klavíru, Orffových nástrojů a fléten. Písně pro děti pak Jurkovič složil i k textům Evy Hurdové v knize *Hrajeme a zpíváme si s pohádkou* z roku 2005.⁶⁹

Jurkovičovy písně na texty Jiřího Žáčka byly vydány roku 1996 v publikaci s názvem *Zpívání za školou*. V roce 2011 vydalo nakladatelství Portál knihu *Jak počítají kořata*, obsahující téměř šedesát básní Jiřího Žáčka zhudebněných skladatelem a pedagogem Pavlem Jurkovičem. Stejně jako první publikaci výjimečné autorské dvojice ilustroval i tu nejnovější kreslíř Stanislav Duda. Kniha, jejíž součástí je i CD s nahrávkami písní v podání dětských sborů *Radost a Pueri gaudentes*, pro něž Jurkovič coby hudební skladatel rovněž komponoval, zaznamenala velký úspěch a stala se jednou z Jurkovičových nejznámějších publikací. Doposud je běžně k sehnání a o její popularitě svědčí i existence druhého vydání z roku 2021.⁷⁰

Nejen pro chlapecký sbor *Pueri gaudentes*, založený roku 1990 Zdenou Součkovou, Jurkovič zkomponoval a upravil řadu skladeb⁷¹. První sborník písní pro dětské pěvecké sbory s názvem *Dvacatero písniček* autor vytvořil již v roce 1978. O čtyři roky později věnoval dětským sborům sbírku písní na verše českých básníků *Máji, máji, zavoň kvítím* a v roce 1999

⁶⁸ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 218-219.

⁶⁹ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 210-221.

⁷⁰ JURKOVIČ, Pavel a Jiří ŽÁČEK. *Jak počítají kořata*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3677-893. JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 216.

⁷¹ Pavel Jurkovič spolupracoval s různými sbory i vokálně-instrumentálními soubory. V letech 1968-1975 působil jako zpěvák, instrumentalista a autor hudby se souborem Chorea Bohemica, jiné soubory dokonce sám založil a vedl (např. Musica Poetica nebo Musica Humana).

vydal partituru vánoční hry K. J. Erbena *Hra pro jesličky* ve vlastní úpravě pro sbor, komorní orchestr a varhany. Z tvorby náležící do současného století je třeba zmínit alespoň hudebně pohybovou skladbu *Devatero divný květ* s podtitulem *Malá kantáta (rondo) pro dětský sbor, dvě flétny, klavír na texty lidové (úvod, refrény, závěr) a vlastní (květy)* z roku 2002.⁷²

S blížícím se výročím osmdesáti let věku se myšlenky zkušeného pedagoga vrátily zpět k nejmenším dětem. Nejen pro učitele mateřských škol vytvořil knihu námětů, rad a doporučení vztahujících se k hudební výchově podporující přirozenou dětskou aktivnost, zvědavost, fantazii a kreativitu. Úspěšná publikace s názvem *Od výkřiku k písničce*, vydaná nakladatelstvím Portál v roce 2012, se však již dalšího pokračování nedočkala. V roce 2013, kdy autor oslavil životní jubileum, byla vydána poslední kniha, na jejímž vzniku se všestranný hudebník a pedagog aktivně podílel. Jedinečná sbírka říkadel, pohádek, hádanek, písniček, her a dramatických činností uspořádaných dle kalendářního roku vznikla jako společné dílo autorského kolektivu ve složení Eva Hurdová, Pavel Jurkovič a Marie Tetourová a Edita Plicková. K publikaci *Hrajeme si ve školce* náleželo rovněž CD s hudebními nahrávkami.⁷³

Zvláštní místo v bibliografii výjimečného hudebního skladatele, interpreta a pedagoga zaujímá autobiografie *Otevírání paměti: obrázky na plátně času* (2005) a na ni navazující esej o hudební výchově s názvem *Na cestách k hudbě* (2006), v níž Jurkovič poodhalil zákoutí své hudební cesty a uchoval zde vlastní, léty prověřený recept na hudebně pedagogické mistrovství.

1.4 ZÁVĚR ŽIVOTA A ODKAZ BUDOUCÍM GENERACÍM

Za své celoživotní úsilí v oblasti hudební výchovy, skladatelskou činnost a propagaci Orffova Schulwerku obdržel Pavel Jurkovič několik ocenění. Roku 1980 se stal držitelem Výroční ceny Československého rozhlasu za tvorbu pro děti, u příležitosti stého výročí narození Carla Orffa získal vyznamenání za zásluhy udělované Orffovou nadací v Mnichově a roku 1996 obdržel Cenu České hudební rady za iniciativní počiny v hudební výchově⁷⁴. Právě prestižní vyznamenání za propagaci myšlenek Carla Orffa a výroční cenu České hudební rady považoval

---

⁷² JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 209-219.

⁷³ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

HURDOVÁ, Eva, Pavel JURKOVIČ a Marie TETOUROVÁ. *Hrajeme si ve školce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0507-4.

⁷⁴ Roku 2011 byl Jurkovič rovněž vyznamenán Cenou Jaroslava Herdena za dlouhodobé úspěšné a inspirativní působení v oblasti školní hudební výchovy, udělovanou Společností pro hudební výchovu České republiky.

Jurkovič za jedny z největších životních poct, neboť byly uznáním letitého úsilí a práce, kterou mohla ukončit jen smrt.⁷⁵

Poslední léta svého života trávil Pavel Jurkovič na chalupě v Čepřovicích a těšil se ze společnosti své ženy Ivy, dcer Barbory a Zuzany, zetě Michala a vnuka Mikuláše. Jurkovičovu funkci na Základní škole s rozšířenou výukou hudební výchovy v Umělecké ulici převzala roku 1996 jeho dlouhodobá spolupracovnice Jana Žižková, bývalá frekventantka a později lektorka pelhřimovském kurzu Rodina zpívá, hraje a tancuje. Další z Jurkovičových praktikantek a spolupracovnic, absolventka letního kurzu na Orff Institutu v Salzburgu a zakladatelka školy s rozšířenou výukou HV v Letňanech, Lenka Pospíšilová, se roku 2014 stala novou předsedkyní České Orffovy společnosti.⁷⁶

Jedinečný hudební skladatel, interpret a pedagog zemřel náhle 4. února 2015 ve věku jedenaosmdesáti let. Rodinní příslušníci, přátelé, bývalý žáci, kolegové z řad pedagogů, hudebníků a herců, čtenáři, diváci i věrní posluchači se s Pavlem Jurkovičem rozloučili o týden později v Břevnovském klášteře, kde se v pravé poledne konala mše v Bazilice svaté Kateřiny.⁷⁷ Cesta k hudbě a s hudbou tak pro odchovance Scholy Cantorum symbolicky skončila na stejném místě, kde započala. O měsíc později obdržel Pavel Jurkovič In memoriam Medaili Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy druhého stupně za vynikající pedagogickou činnost.⁷⁸

Na popud dramaturga Martina Rudovského a Jurkovičovy dcery Barbory byla v únoru roku 2016 založena společnost, jejímž cílem je propagace autorova hudebního a hudebně pedagogického odkazu. Ve Výboru Společnosti Pavla Jurkoviče působí pedagogovi blízcí spolupracovníci a žáci, realizující se převážně v hudebním prostředí (Lenka Pospíšilová, Jakub Zicha, Jan Pirner, Matěj Turek a Cecilie Holečková), v současnosti má společnost čtyři desítky členů z řad odborné veřejnosti i umělců.⁷⁹

Jednou z mnoha činností organizace je katalogizace a třídění skladatelovi pozůstalosti. V roce 2017 se členům společnosti podařilo dokončit a vydat Jurkovičem rozpracovaný zpěvník

---

⁷⁵ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 110.

⁷⁶ JURKOVIČ, Pavel, ref. 1, s. 159, 183.

⁷⁷ Legendární zpívanky přišly o otce. Zemřel Pavel Jurkovič. In: *Česká televize – ČT24* [online]. 4.2.2015 [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1499836-legendarni-zpivanky-prisly-o-otce-zemrel-pavel-jurkovic>

⁷⁸ Pavel Jurkovič. In: *Společnost Pavla Jurkoviče* [online]. © 2022 Společnost Pavla Jurkoviče [cit. 30.5.2022]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/o-nas>

⁷⁹ *Společnost Pavla Jurkoviče* [online]. © 2022 Společnost Pavla Jurkoviče [cit. 30.5.2022]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/o-nas>

s názvem *Písnička jako dárek*, věnovaný primárně žákům a učitelům prvního stupně základních škol, a obsahující rovněž CD s hudebními nahrávkami. Roku 2018 vzniklo zásluhou Jurkovičovy společnosti CD obsahující výběr dvaadvaceti ukolébavek z autorovy pozůstalosti, čítající téměř tři sta skladeb tohoto žánru. Ve stejném roce byla vydána také kniha vánočních koled a písní s podtitulem *Zpívání s Pavlem Jurkovičem*. V současné době společnost usiluje mimo jiné o umístění pamětní desky na budovu Fakultní základní školy v pražské Umělecké ulici a přejmenování slavnostního prostoru školy, kde výjimečný pedagog dlouhá léta působil, na Aulu Pavla Jurkoviče.⁸⁰

---

⁸⁰ *Společnost Pavla Jurkoviče* [online]. © 2022 Společnost Pavla Jurkoviče [cit. 30.5.2022]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/o-nas>

2 SOUČASNÁ KONCEPCE HUDEBNÍ VÝCHOVY NA 1. STUPNI ZŠ

Vzdělávání na základních školách se v současnosti uskutečňuje dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vydaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě zákona č. 561/2004 Sb.⁸¹ Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) vychází z nové strategie vzdělávání zdůrazňující utváření a rozvíjení tzv. klíčových kompetencí, jež představují souhrn znalostí, dovedností, hodnot a postojů významných pro osobní rozvoj a uplatnění jedince ve společnosti.⁸² Obsah vzdělávání je v RVP členěn do vzdělávacích oblastí, z nichž některé jsou tvořeny více než jedním vzdělávacím oborem. Vzdělávací obor Hudební výchova náleží ke vzdělávací oblasti Umění kultura, jejíž obsah tvoří společně s výchovami výtvarnou a dramatickou.

2.1 CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI UMĚNÍ A KULTURA

Vzdělávací oblast Umění a kultura nabízí žákům umělecké poznávání světa, tedy poznávání s estetickým účinkem, při němž dochází k rozvoji specifického citění, kreativity, vnímavosti k uměleckým dílům a jejich prostřednictvím k okolí i sobě samému.⁸³ Vzdělávání v jednotlivých vzdělávacích oborech vede žáky k pochopení kultury a umění jako nedílných součástí lidské existence a směřuje k naplnění řady klíčových kompetencí, zejména pak kompetencí komunikativních, sociálních a personálních.

V rámci výuky na 1. stupni ZŠ žáci poznávají umění jako specifický druh dorozumívání – seznamují se s výrazovými prostředky a uměleckým jazykem hudebním, výtvarným, dramatickým i literárním, učí se s nimi tvořivě pracovat a užívat je k sebevyjádření. Postupně si osvojují zákonitosti tvorby a na základě vlastní zkušenosti se snaží porozumět vybraným uměleckým dílům a jejich sdělením. Vzděláváním v dané oblasti jsou žáci rovněž vedeni k aktivní účasti na procesu tvorby a spoluutváření přátelské a podnětné atmosféry ve skupině.⁸⁴

2.2 VZDĚLÁVACÍ OBOR HUDEBNÍ VÝCHOVA

Hudební výchova si klade za cíl vést žáky k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a jejímu využívání jako specifického prostředku komunikace. Obsahovými pilíři oboru jsou vzájemně se propojující činnosti vokální, instrumentální, hudebně pohybové a

⁸¹ RVP ZV byl poprvé vydán roku 2004, dosud poslední revize pochází z roku 2021.

⁸² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 1. 12. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

poslechové, a to v rovině produkce, recepce i reflexe. Komplex zmíněných činností směřuje především k rozvoji individuálních hudebních dovedností (sluchových, rytmických, pěveckých, intonačních, instrumentálních, hudebně pohybových, hudebně tvořivých a poslechových), svým charakterem však ovlivňuje celkový rozvoj osobnosti žáka.⁸⁵

2.2.1 OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

Výchovně vzdělávací cíle oboru uvádí RVP v podobě tzv. očekávaných výstupů, jichž by měli žáci v dané fázi vzdělávání dosáhnout. Pro první stupeň ZŠ jsou definovány očekávané výstupy za období první (1. až 3. ročník) a období druhé (4. a 5. ročník).

V rámci oboru Hudební výchova by žáci na konci 3. ročníku měli být schopni:

- zaspívat v jednohlase,
- zrytmizovat a zmelodizovat jednoduchý text,
- využít jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře,
- pohybově zareagovat na znějící hudbu (vyjádřit tempo a metrum, dynamiku, směr melodie),
- odlišit dílčí kvality tónů,
- rozpoznat výrazné změny tempa či dynamiky v proudu znějící hudby, identifikovat některé hudební nástroje,
- rozlišit hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.

Pro závěr pátého ročníku stanovuje RVP následující očekávané výstupy:

- zpěv v jednohlase a dvojhase v durových i mollových tóninách,
- realizace jednoduché melodie či písně na základě notového zápisu (zpěvem, pohybem, doprovodnou hrou aj.),
- rozpoznání hudební formy dané písně či skladby,
- tvorba jednoduché přede hry (mezihry, dohry), elementární hudební improvizace,
- rozpoznání některých hudebních výrazových prostředků v proudu znějící hudby,
- taneční ztvárnění hudby, pohybová improvizace.⁸⁶

V souladu s koncepcí společného vzdělávání jsou očekávané výstupy v RVP doplněny o tzv. minimální doporučenou úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných

⁸⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2. 12. 2021].

Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

⁸⁶ Tamtéž.

opatření. Jedná se o výchovně vzdělávací cíle nižší úrovně, určené žákům s lehkým mentálním postižením (LMP), jimž jsou přiznána podpůrná opatření 3. stupně.

Žáci s LMP by z pohledu hudební výchovy a vzdělávání měli být na konci prvního období schopni:

- zazpívat jednoduchou píseň v rozsahu kvinty, při zpěvu i rytmizaci říkadel hospodárně dýchat a dobře artikulovat,
- zareagovat pohybem na změny rytmu a tempa, rozlišit sílu zvuku,
- pozorně vnímat znějící skladby.

Očekávané výstupy za druhé období jsou pro potřeby těchto žáků upraveny takto:

- zpěv písně přiměřeného rozsahu, správné hospodaření s dechem, frázování,
- doprovodná hra na rytmické hudební nástroje,
- rozlišení tónů dle výšky, síly a barvy,
- pozorné vnímání hudby různých žánrů,
- propojení hudby a pohybu.⁸⁷

2.2.2 Učivo

Učivo vzdělávacího oboru Hudební výchova se svým charakterem člení do čtyř oddílů reprezentujících jednotlivé hudební činnosti. Obsahem *Vokálních činností* jsou mluvený a pěvecký projev, hudební rytmus, zpěv dvojhlasu a vícehlasu, intonace, vokální improvizace a grafický záznam vokální hudby. *Instrumentální činnosti* zahrnují hru na jednoduché hudební nástroje (tzv. Orffův instrumentář), rytmizaci, melodizaci, hudební improvizaci a záznam instrumentální melodie. Obsah *Hudebně pohybových činností* tvoří taktování, pohybový doprovod, pohybové vyjádření znějící hudby a orientace v prostoru. *Poslechové činnosti* se zaměřují na kvality tónů a vztahy mezi tóny, hudební výrazové prostředky, lidský hlas a hudební nástroje, hudební styly, žánry a formy a v neposlední řadě rovněž na interpretaci vokální, instrumentální i vokálně instrumentální hudby.⁸⁸

⁸⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2. 12. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

⁸⁸ Tamtéž.

3 PÍSNĚ PAVLA JURKOVIČE V UČEBNICÍCH HV NA 1. STUPNI ZŠ

3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY VYDANÉ SPN

Státní pedagogické nakladatelství vydalo v devadesátých letech dvacátého století ucelenou řadu didaktických materiálů pro výuku hudební výchovy na základní škole, jež zaznamenala nevídaný úspěch. Učebnice, které pro SPN vytvořila Marie Lišková s přispěním Lukáše Hurníka (v materiálech pro 2., 3. a 4. ročník), se dočkaly mnoha vydání, staly se jedněmi z nejužívanějších didaktických materiálů pro výuku HV a své místo na školách si i v konkurenci modernějších alternativ drží doposud⁸⁹. Obsah učebnic, jež svými osobitými ilustracemi doplnili Jana Loudová a Gabriel Filčík⁹⁰, je rozčleněn do dvou desítek tzv. hudebních setkání, sdružujících vokální, instrumentální, poslechové i pohybové aktivity se společným, pro žáky motivujícím tématem. Společně s učebnicemi pak byla vyhotovena rovněž CD se zvukovými nahrávkami a metodické příručky, poskytující vyučujícím oporu ve formě tzv. hudebních nápadníků ke každému z tematických celků. Obsah didaktických materiálů mimo jiných lektoroval i uznávaný hudební pedagog a skladatel Pavel Jurkovič, jehož autorské písně pro děti i úpravy lidových písní zaujímají v učebnicích Marie Liškové významné místo.

V závěrečné kapitole první z řady učebnic je pilným zpěvákům prvního ročníku věnována Jurkovičova píseň na verše Václava Fischera *Co je v lese*⁹¹. V rámci hudebního setkání s názvem *Červená karkulka* si pak nejmladší žáci osvojují stejnojmennou píseň s hudbou Pavla Jurkoviče na verše Jiřího Žáčka⁹², jejíž autorství je ale autory učebnice chybně přisouzeno pouze Žáčkoví⁹³.

Písně Pavla Jurkoviče jsou nejhojněji zastoupeny v učebnici pro druhý ročník. V rámci hudebního setkání *Vlny a vlnky* žáci intenzivně pracují s Jurkovičovou písní na Žáčkovy verše *Co to zvoní, co to cinká?*⁹⁴. Při vlastním nácviku písně by si žáci nejprve osvojují první čtyřtaktí píseň, tzv. hudební otázku, po níž následuje nádech a hudební odpověď v podobě druhého čtyřtaktí. Se zmíněnými názvy hudebních frází jsou žáci seznámeni prostřednictvím učebnice, v níž mimo jiné naleznou notový zápis písně s barevným rozlišením jednotlivých frází. Úkolem žáků je nejprve popsat, jak se od sebe liší melodie hudební otázky a odpovědi, a

⁸⁹ Dosud poslední vydání učebnic pro 1. stupeň ZŠ pochází z let 2017-2019.

⁹⁰ Jana Loudová ilustrovala učebnice pro 2.-4. ročník, autor kreseb v učebnici pro 1. ročník je Gabriel Filčík.

⁹¹ Viz Příloha 2.

⁹² Viz Příloha 2.

⁹³ Téže píseň *O Červené Karkulce* je součástí Jurkovičových zpěvníků *Zpívejte si se mnou a Počítají koťata*.

⁹⁴ Viz Příloha 2.

spočítat, z kolika taktů se jednotlivé hudební fráze skládají. V notovém zápisu písně poté žáci vyhledávají vzestupnou a sestupnou melodii připomínající stoupající a klesající vlny. Opakovaný zpěv písničky doprovází jednoduché, pozvolné a elegantní pohyby rukou (skrže předpažení postupné vzpažování a následné upažování horních končetin). Píseň je možné doprovodit rovněž jemnými údery na triangel v prvním a čtvrtém taktu skladby. Pro zpestření výuky žáci píseň zpívají na slova *cinky, linky* (je třeba dbát na správnou výslovnost zadopatrového n) nebo *bim, bam*, citoslovce vyjadřující zvuky cinkajících zvonečků a bijících zvonů. Text písně může rovněž posloužit jako inspirace k originálnímu dechovému cvičení, při němž se žáci snaží pouze za pomoci dechu rozpohybovat lodičky plující po vodní hladině.⁹⁵

V učebnici hudební výchovy pro druhý ročník nechybí ani oblíbená žertovná písnička s názvem *Masožravá kytká a cvrček*⁹⁶, jež k radosti svého jediného autora Pavla Jurkoviče v průběhu let doslova zlidověla. Píseň o masožravé květině si žáci druhého ročníku osvojují v rámci hudebního setkání s názvem *Zvířátka*. Po úvodním, motivačním poslechu tematické skladby a rytmické deklamaci básně se zvířecí tematikou je věnována pozornost nácvičku písně s neobvyklou melodií i změnou metra. Autorka metodiky upozorňuje, že pro menší žáky může být náročné udržet správnou intonaci při zpěvu stejného tónu, je proto třeba dbát na to, aby žáci v první, dvoudobé části písně opravdu zpívali, nikoli pouze odříkávali text.⁹⁷

Vícehlasý zpěv si žáci druhého ročníku poprvé osvojují prostřednictvím Jurkovičova popěvku *Dobrý den*⁹⁸. V rámci hudebního setkání s názvem *Na stavbě* nejprve nacvičují zpěv prvního hlasu, k němuž následně vyučující připojuje hlas druhý. Zkušenější zpěváci mohou později sami převzít zpěv druhého hlasu, zatímco ostatní stále udržují hlas původní. Učitel svým zpěvem podporuje slabší skupinu zpěváků, a pokud se třídě daří dvojhlasý zpěv udržet, přechází do hlasu třetího. Postupně může učitel s žáky secvičit trojhlasý zpěv bez vlastní pěvecké účasti. Melodické linky jednotlivých hlasů jsou samostatně rozepsány v metodické příručce.⁹⁹

⁹⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 20-21. ISBN 80-7235-065-x.

⁹⁶ Viz Příloha 2.

⁹⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 34. ISBN 80-7235-065-x.

⁹⁸ Viz Příloha 2.

⁹⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 38-39. ISBN 80-7235-065-x.

S rondem *Pět minut v Africe*¹⁰⁰, písni, v níž se stále stejný refrén střídá s rytmickou deklamací různých slok, se žáci druhého ročníku seznamují v rámci hudebního setkání *V zoologické zahradě*. Přestože žáci pojem *rondo* prozatím neznají, v nácviku jedinečné písně Pavla Jurkoviče s verši Jiřího Žáčka jim nic nebrání. Marie Lišková doporučuje před vlastním zpěvem zařadit rytmické ztvárnění refrénu pomocí hry na ozvěnu. K vytleskávanému rytmu by se měla přidat nejprve rytmická deklamace textu, teprve poté i melodie. Zpěv refrénu je pak střídán rytmickou recitací jednotlivých slok v podání jednotlivce nebo skupinky.¹⁰¹

*Ptačí koncert*¹⁰² je jedinou skladbou Pavla Jurkoviče, která je v učebnicích hudební výchovy zařazena jako primárně poslechová. S nahrávkou *Ptačího koncertu* v podání chlapeckého sboru pracují žáci třetího ročníku v rámci stejnojmenného hudebního setkání. Úkolem žáků je při poslechu sledovat notový zápis vyvedený v učebnici. Žáci by si měli všimnout, že každý pěvec účinkuje ve skladbě nejprve samostatně a teprve poté ve vícehlasu společně s dalšími. Úvod patří zpěvu vlaštovky, hýla a vrány, poté následuje refrén písně s názvem *Vijte holky věnce*. Ve druhé části skladby se představují skřivan, strnad a kukačka, poté následuje společné vystoupení všech dosud účinkujících pěvců (vznikne žertovná kompozice samostatných písni, tzv. quodlibet) a refrén. Ve třetí části písně se dle stejného schématu představí pěnka, červenka a žluna. Při opakovaném poslechu se žáci dle zadání učitele soustředí na účinkující hudební nástroje a počet uvedených refrénů. Pro zpestření práce s poslechovou skladbou mohou žáci společně s nahrávkou zpívat opakující se refrén.¹⁰³

Vedle skladby primárně určené k poslechu nabízí učebnice pro třetí ročník rovněž Jurkovičovu píseň s názvem *Byla jedna Káča*¹⁰⁴ na verše Věry Provazníkové. Žertovná píseň, zařazená v hudebním setkání s názvem *Vdavky*, žákům připomene pohádku o čertovi a Káče, s níž se setkali v prvním ročníku. Učitel žáky obeznámí se skutečností, že námětu pohádky využil při tvorbě své opery i významný český skladatel Antonín Dvořák, žáci mohou hádat, jak se tato opera jmenuje. Píseň *Byla jedna Káča* je zapsána v tzv. malé písňové formě dvoudílné, zvláštností je změna třídobého metra na dvoudobé. Oba díly písně (první i druhé osmitaktí) jsou tvořeny hudební otázkou a hudební odpovědí. Žáci by sami měli přijít na to, že hudební otázka

¹⁰⁰ Viz Příloha 2.

¹⁰¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 73-74. ISBN 80-7235-065-x.

¹⁰² Viz Příloha 2.

¹⁰³ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 24-25. ISBN 80-7235-092-7.

¹⁰⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, s. 78. ISBN 80-7235-092-7.

a odpověď v prvním dílu jsou totožné, u druhého dílu se liší pouze posledním taktém. Před nácvikem písně doporučuje autorka metodiky vyjádřit rytmus písně s pomocí rytmických slabik, vlastní nácvik by pak měl probíhat metodou imitace po čtyřtaktích. Učitel může děj písně při zpěvu vyjadřovat i mimicky, nácvik písně může být rovněž použit k zopakování znalostí o dynamice – zatímco učitel bude zpívat hlasitě, žáci budou zpěv napodobovat tiše a naopak. Při zpěvu písně by měl učitel dbát na správnou artikulaci (např. u slovního spojení „čert to“ musí být vyslovována obě t). Ke zpěvu písně žáci následně nacvičují i instrumentální vícehlasý doprovod dle zápisu v učebnici.¹⁰⁵

Další Jurkovičovou písní v učebnici pro třetí ročník je *Indián*¹⁰⁶. Píseň na verše Michala Černíka je zařazena v hudebním setkání s názvem *Hračky*. Interpretaci písně si žáci osvojí zpěv tzv. kvintového skoku (zde mezi tóny a¹–d¹), který se zde několikrát opakuje. Pro úvodní rozezpívání může učitel využít hru na otázku a odpověď, při níž vychází z melodie vzestupného a sestupného durového kvintakordu¹⁰⁷. Vlastní nácvik hlavní písně se uskutečňuje nápodobou po jednotlivých čtyřtaktích. Autorka metodiky radí, aby vyučující kladl důraz na správnou výslovnost koncových souhlásek, naopak ve slově jsem zpěváci první souhlásku nevyslovují. V notovém zápisu písně jsou pak v podobě malých čárek označená místa, kde by se žáci měli při zpěvu nadechnout (vyjma pomlky v závěru prvního čtyřtaktí). Píseň je zapsaná v tzv. malé písňové formě – skládá se ze dvou osmitaktových oddílů s odlišnými znaky, každá z jejích částí se pak dále člení do dvou čtyřtaktí. Rozdíly a shody mezi jednotlivými čtyřtaktími mohou s oporou notového zápisu určovat sami žáci.¹⁰⁸

Nejen pilným zpěvákům, ale také zdatným instrumentalistům ze čtvrtého ročníku je věnována *Liščí mazurka*¹⁰⁹, píseň Pavla Jurkoviče na text Oldřicha Sirovátky. V učebnici je zařazena partitura písně s doprovodem zvonkohry, metalofonu, xylofonu a hry na tělo.

Žáci pátého ročníku se v rámci hudebního setkání s názvem *Hlavalamy* zabývají mimo jiné tajemným textem písně *Turek*¹¹⁰. Před osvojením písně Pavla Jurkoviče by měla být pozornost věnována rytmické deklamaci textu Jiřího Žáčka, při níž žáci napodobují projev

¹⁰⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1999, s. 70. ISBN 80-7235-092-7.

¹⁰⁶ Viz Příloha 2.

¹⁰⁷ Vzestupným kvintakordem začíná píseň *Ověáci, čtveráci*, sestupným kvintakordem píseň *V zahradě na hrušce*. Obě písně by již žáci měli znát z předchozích ročníků.

¹⁰⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1999, s. 51. ISBN 80-7235-092-7.

¹⁰⁹ Viz Příloha 2.

¹¹⁰ Viz Příloha 2.

učitele. Aby nebyl narušen rytmus písně, je třeba každé čtvrt'ové pomlce přiřadit jednoslabičné slovo (např. *nic*). Autorka metodické příručky upozorňuje na vyšší pěveckou náročnost písně, v níž Pavel Jurkovič užil netradiční melodické postupy, z nichž zejména půltónové vzdálenosti mezi tóny mohou být příčinou problémů v intonaci. Písničku je proto nutné nacvičovat po krátkých úsecích prostřednictvím nápodoby. Ke společnému zpěvu písně pak může být připojen instrumentální doprovod dle originální partitury pro zobcovou flétnu a rytmické bicí nástroje, která je vyučujícím k dispozici v metodické příručce.¹¹¹

Mezi popěvky, jež dle Marie Liškové mohou posloužit k nácvičku správné intonace (v tomto případě terciových skoků), patří i Jurkovičova píseň na slova Věry Provazníkové s názvem *Co je to?*¹¹². Text a notový zápis písně je uveřejněn v metodické příručce pro pátý ročník základní školy.

Vedle Jurkovičových písní pro děti zahrnují učebnice hudební výchovy SPN i velké množství lidových písní v úpravách téhož autora. Součástí učebnice pro druhý ročník jsou Jurkovičovy úpravy písní *Pod naším okýnkem* (pro zvonkohry), *Šel tudy* (pro zvonkohru a metalofon) a *Já do lesa nepojedu* (pro zvonkohru, metalofon, bubínek, ozvučné hůlky a triangel). Žáci třetího ročníku se pak v hodinách hudební výchovy setkávají s autorovou úpravou lidových písní *Sousedská* (pro zvonkohru, metalofon a housle), *Nic nedbám* (pro zvonkohry) a koledy *Hopsa pacholátka*. V pátém ročníku si mohou žáci osvojit rytmicko-melodický vícehlasý doprovod k písni *Čtyři koně jdou* v úpravě Pavla Jurkoviče pro zobcovou flétnu, metalofon, hůlky, tamburínu a tympány nebo kontrabas.

3.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY Z NAKLADATELSTVÍ TAKTIK

V letech 2020–2021 představilo nakladatelství Taktik novou řadu učebnic, pracovních sešitů, metodických příruček a CD s názvem *Hravá hudební výchova (1–3)*¹¹³. Za vznikem učebních materiálů, jež veselými ilustracemi opatřila Vendula Hegerová, stojí kolektiv autorů v čele s Danielou Taylor a Boženou Küfhaberovou. Obsah učebnic vychází s RVP a je členěn do 12–15 tematicky zaměřených kapitol korespondujících s tématy probíranými v hodinách prvouky. V metodických příručkách je pak obsah každé kapitoly rozpracován do několika modelových vyučovacích jednotek. Autorský kolektiv ve svých publikacích propaguje činnostní pojetí hudební výchovy a propojuje různé způsoby hudebního vyjadřování. V oblasti

¹¹¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2000, s. 25. ISBN 80-7235-127-3.

¹¹² Viz Příloha 2.

¹¹³ K 30. 6. 2022 byly vydány pouze didaktické materiály pro první, druhý a třetí ročník ZŠ.

instrumentálních činností přechází od hry na tělo ke hře na jednoduché klasické, ale i moderní hudební nástroje – intenzivně pracuje s tzv. boomwhackery¹¹⁴, jichž využívá mimo jiné i při zavádění základních pojmů hudební nauky. Přestože Hravá hudební výchova v mnohém následuje principy Orffova Schulwerku, využívá jen minimum dětských písní z tvorby autorů Českého Orffovy školy¹¹⁵. Z písní Pavla Jurkoviče jsou zde zařazeny jen dvě nejproslulejší.

V pracovní učebnici hudební výchovy pro druhý ročník si žáci v rámci tematického celku *Jaro* osvojují Jurkovičovu píseň na Žáčkovy verše *Masožravá kytk a cvrček*¹¹⁶. Metodická příručka zařazuje práci s písní do první vyučovací hodiny věnované jarní tematice. Náviku nové písně předchází hlasová hygiena (dechová cvičení, obličejová gymnastika, navození hlavového tónu a artikulační hlasová cvičení motivovaná jarní tematikou) a zpěv dříve osvojených písní. Samotný nácvik hlavní písně začíná jejím vzorovým předvedením, po němž následuje společné zamyšlení nad textem písně a objasnění pojmů, jejichž význam děti nemusí znát (např. tucet). Jelikož v písní dochází ke změně metra (dvoudobé takty se střídají s trojdobými), učitel ji žákům představí jako tzv. mateník (píseň, která svým notovým záznamem zpěváky mate). Žáci si v notovém zápisu písně barevně zakroužkují označení taktů a značky pro repetice, které by již měli znát. Učitel žákům objasní význam cizojazyčných označení *Fine* a *D. C. al Fine*, důležitých pro správnou orientaci v notovém zápisu¹¹⁷. Po společném osvojení písně metodou imitace mohou žáci ke zpěvu připojit rytmický doprovod v podobě jednoduché hry na tělo (na těžkou dobu dupnout, na lehkou tlesknout). Pro snazší orientaci ve změnách metra je žákům doporučeno si barevně vyznačit těžké a lehké doby v prvních taktech jednotlivých částí písně. Hudební provedení hlavní písně je opětovně realizováno v závěru vyučovací hodiny, kdy je cílem žáků doprovodit společný zpěv hrou na jednoduché nástroje (těžkou dobu vyjadřuje rámový bubínek, lehkou ozvučná dřívka).¹¹⁸

Pět minut v Africe, taktéž píseň Pavla Jurkoviče na text Jiřího Žáčka, je zařazena v učebnici a pracovním sešitě pro výuku hudební výchovy ve třetím ročníku¹¹⁹. S písní, v níž se střídá rytmická deklamace slok se zpěvem refrénu, žáci aktivně pracují v rámci dvou

¹¹⁴ Anglický pojem boomwhackers označuje sadu různě dlouhých plastových trubic, které při úderu vyluzují tóny různé výšky. Dle výšky tónu se pak ozvučné trubice barevně odlišují. V hudební výchově našly boomwhackery uplatnění jako praktičtější alternativa klasických xylofonů, metalofonů a zvonkoher.

¹¹⁵ Velkou část zařazených písní tvoří vedle lidových popěveků dětské písně autorky Daniely Taylor.

¹¹⁶ Viz Příloha 3.

¹¹⁷ Píseň *Kytka masožravá a cvrček* má tzv. malou písňovou formu (tvoří ji dvě různé části realizované dle schématu *a – b – a*).

¹¹⁸ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 2: Metodická příručka*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020. s. 60–64. ISBN 978-80-7563-254-8.

¹¹⁹ Viz Příloha 3.

vyučovacích hodin náležitých tematickému celku *Exotická zvířata*. Po úvodní motivaci spojené s poslechem africké hudby následuje protažení jednotlivých částí těla, dechová cvičení, obličejová gymnastika, artikulační cvičení a hlasová cvičení motivovaná tematikou exotické zvířeny. Motivace k nácviku nové písně spočívá ve společném vyjmenování živočichů, s nimiž je možné se setkat v Africe, a následném poslechu vzorového provedení písně, v níž se některá z těchto zvířat objevují. Vlastní nácvik probíhá ve dvou fázích – začíná refrémem, na nějž pak navazuje společná rytmická deklamace slok, při níž učitel udává metrum s pomocí ozvučných dřívek. V pracovním sešitě pak žáci pracují s notovým zápisem písně¹²⁰, který na základě akordických značek doplňují barevnými puntíky pro doprovodnou hru na ozvučné trubice. Ozvučné trubice žáci později využívají také při realizaci rytmicko-melodického vícehlasu, kterým doprovází recitaci slok. Další práci s písní doporučují autoři metodiky propojit s výtvarnou výchovou (žáci doprovodí zpěv ukázkou vlastnoručně vyvedených podobizen zvířat). V následující vyučovací hodině žáci zpěv osvojené písně doprovází hrou na rytmické bicí nástroje dle zadání v učebnici.¹²¹

3.3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY Z NAKLADATELSTVÍ FRAUS

Nakladatelství Fraus vydalo roku 2015 pracovní učebnici hudební výchovy pro první ročník základní školy s podtitulem *Cesta do světa hudby*. Učebnice, která vznikla ze spolupráce několika autorek, měla být pouze prvním dílem třídílné řady pro první stupeň, další díly (pro 2.–3. a 4.–5. ročník) se však svého vydání dosud nedočkaly. K pracovní učebnici, kterou svými ilustracemi doplnila Eva Sýkorová a jež je mimo tištěné podoby dostupná i ve verzi elektronické, byla vydána metodická příručka, komplet dvou CD a roku 2017 též elektronický zpěvník se hudebními nahrávkami. Učivo hudební výchovy pro první ročník, plně v souladu s požadavky RVP, autorky rozčlenily do deseti tematických celků odkazujících k deseti měsícům školní docházky. Jednotlivými tématy děti provází školačka Míša, která v průběhu školního roku prožívá nejrůznější příhody. Každá kapitola obsahuje texty a notové zápisy tematicky zaměřených písní, často včetně jednoduchého doprovodu v podobě hry na tělo nebo jednoduché nástroje Orffova instrumentáře. Doprovod hrou na tělo nebo rytmické hudební nástroje je pak v podobě jednoduchých symbolů vyznačen přímo v notovém zápisu písně.

¹²⁰ Autoři didaktických materiálů pro potřeby žáků třetího ročníku zaměnily ve čtvrtém taktu refrénu poslední tón – původní malé *a* nahradily tónem *e'*.

¹²¹ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Metodická příručka*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021. 140 s. ISBN 978-80-7563-255-5.

Specifikum učebnice tkví zejména v tom, že často využívá melodické hudební nástroje – mimo bicích nástrojů (zvonkoher, ozvučných trubic), jež mimo instrumentální činnosti nacházejí uplatnění i při zavádění pojmů hudební nauky, jsou ve výuce hojně využívány i zobcové flétny. Metodická příručka poskytuje učitelům vedle konkrétních metodických pokynů k jednotlivým vyučovacím hodinám realizovaným v rámci tematických celků rovněž orientační časově-tematický plán nebo podrobnou charakteristiku hudební výchovy na prvním stupni ZŠ včetně nejdůležitějších pedagogických zásad, postupů a doporučení.

Jelikož se na vzniku učebnice jako jedna z autorek podílela i současná předsedkyně České Orffovy společnosti a bývalá spolupracovnice Pavla Jurkoviče, Lenka Pospíšilová, není překvapením, že učebnice i její metodika plně korespondují se zásadami Orffova Schulwerku a mimo lidových písní hojně využívají i dětských písní z tvorby nejvytrvalejšího propagátora Orffových pedagogických idejí u nás.

V rámci tematické kapitoly s názvem *Před usnutím*, realizované v měsíci listopadu, si žáci prvního ročníku osvojují vůbec nejznámější ukolébavku Pavla Jurkoviče na text Jaroslava Seiferta s názvem *Až, chlapečku, zavřeš víčka*¹²². Vlastní nácvik písně začíná motivací, v níž učitel žáky vyzve k poslechu vzorového provedení ukolébavky, neboť je zvědavý, zda děti poznají, kdo ji komu zpívá. Učitel píseň zazpívá v pomalejším tempu, vzorově vyslovuje a dbá na legatové vázání tónů. Jelikož melodický postup připomínající houpavý pohyb pak učitel podtrhuje důsledným frázováním po dvou taktech. Po vzorovém provedení následuje krátký rozhovor o tom, komu a kým je ukolébavka zpívána, a vlastní nácvik ukolébavky metodou imitace po dvoutaktích. Učitel dbá na správné provedení písně, pokud žáci chybují v pátém taktu písně, tedy dovětku *A koníček spí*, mohou se rozdělit na dvě skupiny, z nichž jedna bude nejprve zpívat pouze první čtyři takty a druhá dovětek, poté si role vymění. Cílem ale stále zůstává, aby se všichni žáci naučili píseň zpívat v celku. Při zpěvu mohou děti sledovat notový záznam v učebnici – vyučující žáky vybídne, aby se zaměřili na vlnky, které řada tónů (not) vytváří. Žáci si dle názorných instrukcí učitele obtahují vlnicí se melodií prstem, následně píseň zpívají tak, aby vlnky „neroztrhli“. V posledním taktu písně mohou žáci poslední dvě doby zahrát na prstové činelky. Dle časových možností a vlastního uvážení může učitel zařadit i další sloky písně, které je možné dohledat v elektronickém zpěvníku.¹²³

¹²² Viz Příloha 4.

¹²³ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: příručka učitele pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2016, s. 44. ISBN 978-80-7489-251-6.

Na Jurkovičově písni s textem Jiřího Žáčka *Buben a činely*¹²⁴ se žáci učí i přes mnohé pauzy udržovat metrum, v němž je drobná skladba napsaná. Děje se tak v rámci měsíce února a tematického celku *U muziky*. Před samotným nácvikem písně metodou imitace si žáci společně s učitelem přeříkají píseň dle notového zápisu s využitím rytmických slabik, přičemž současně vytleskávají její rytmus. Následuje motivace k písni – vyučující žákům popisuje důležitou roli bubeníka ve slavnostním průvodu a seznamuje žáky s činely, které se v kapelách také často používají. Když žáci ví, o čem bude nová písnička, poslechnou si její vzorové provedení, při němž učitel svůj zpěv doprovází hrou na malý bubínek. Při vlastním osvojování písně autorky metodicky radí, aby učitel při vzorovém zpěvu naznačoval melodii písně pohybem ruky. Při opakování písně mohou děti doprovázet zpěv tleskáním, později mohou tleskání nahradit hrou na jednoduché hudební nástroje. V notovém zápisu si pak žáci mohou barevně vyznačit takty s opakovanými tóny, na jejichž správné, rytmické provedení se musí při zpěvu obzvláště soustředit.¹²⁵

V rámci dubnového tematického celku *Vesele a hravě* si žáci prvního ročníku nacvičí nejen pochodování, ale také zpěv písně Pavla Jurkoviče na slova Jiřího Žáčka *Jak se chodí do světa*¹²⁶. Před nácvikem nové písně se žáci rozezpívají na slova *dopředu a dozadu* na melodii (1-3-5-5-3-2-1), kterou učitel postupně transponuje o po půl tónech. Žáci se při zpěvu pohybují – na první tři tóny tleskají a kráčí vpřed, poté tlesknou na místě a na slovo *dozadu* s tleskáním do rytmu couvají zpět. Po společném rozezpívání pustí učitel audio nahrávku hudebního doprovodu k písni *Jak se chodí do světa*, při níž žáci zkusí pochodovat. Následuje vlastní nácvik písně a společný zpěv písně s pochodováním na místě nebo v kruhu. Dle notového zápisu v učebnici žáci v posledním taktu písně třikrát tlesknou. Po provedení písně přichází na řadu rytmické cvičení dle zadání v učebnici. Rytmického zápisu učitel posléze využije k další aktivitě – skupinovému doprovodu k písni *Jak se chodí do světa* a *Tluče bubeníček*. Učitel žáky dle pokynů v metodické příručce rozdělí žáky do čtyř skupin, každá skupina bude písně doprovázet dle jiného rytmického modelu (jednoho ze čtyř taktů v zadání rytmického cvičení). Doprovod je možné realizovat hrou na tělo (tleskáním, pleskáním¹²⁷, ťukáním, dupáním) nebo hrou na jednoduché nástroje (dřívka, tamburínu, činelky, bubínek). Náročnější alternativou je

¹²⁴ Viz Příloha 4.

¹²⁵ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: příručka učitele pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2016, s. 70. ISBN 978-80-7489-251-6.

¹²⁶ Viz Příloha 4.

¹²⁷ Pojem pleskání označuje tleskání rukou o stehno.

rozdělit žáky do čtveřic, z nichž každá bude doprovod realizovat samostatně, a přesto dle všech čtyř rytmických modelů zároveň.¹²⁸

Čtvrtou a poslední písní zařazenou v učebnici pro první ročník nakladatelství Fraus je píseň *Metla liška pokojíček*¹²⁹ (též označovaná jako *Liščí mazurka*). Píseň Pavla Jurkoviče si žáci osvojují v květnu, v rámci tematického celku s názvem Hudba maluje. Jelikož se v písni objevuje oktávový skok, který je pro žáky prvního ročníku intonačně náročný, je třeba ho předem procvičit formou specifických hlasových cvičení, jejichž metodika je součástí učitelské příručky. Před vlastním nácvičkem písně jsou žáci motivováni k jejímu poslechu prostřednictvím rozhovoru o pohádkových liškách, jejich obvyklých vlastnostech a očekáváním, zda bude mít stejně vlastnosti i liška v nové písničce. Po vzorovém předvedení se uskutečňuje nácvička písně metodou imitace po jednotlivých čtyřtaktích. Autoři metodiky doporučují nacvičovat noty spojené pod obloučkem jako koktání (tedy sí-síň) a při oktávovém skoku zpívat se zvednutím rukou. Jelikož má píseň třídobé metrum, je žádoucí první dobu v každém taktu zdůraznit lehkým přidupnutím, jež poslouží jako příprava na budoucí taneční doprovod v podobě mazurky. Při opakovaných provedeníh písničky je možné obměňovat v textu názvy věcí, které liška při úklidu našla. Po práci s hlavní písní by mělo dle metodiků následovat upevňování třídobých rytmů – žáci nejprve formou ozvěny napodobují rytmy předvedené učitelem, poté vymýšlí slova a slovní spojení ve třídobém taktu a zdůrazňují při tom první, těžkou dobu dupnutím nebo plesknutím. Po dostatečném procvičení třídobých rytmů přichází na řadu nácvička rytmického doprovodu k hlavní písni na základě záznamu v pracovní učebnici. Žáci nejprve přeřikají záznam čtyřtaktí s pomocí rytmických slabik, stále při tom zdůrazňují první dobu v taktu. Následuje hra na rytmické hudební nástroje dle pokynů v učebnici. Dobře osvojený rytmický úryvek může posloužit jako doprovod k písničce *Metla liška pokojíček*, přičemž první čtyřtaktí lze použít jako předehtu.¹³⁰

¹²⁸ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: příručka učitele pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2016, s. 90-91. ISBN 978-80-7489-251-6.

¹²⁹ Viz Příloha 4.

¹³⁰ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: příručka učitele pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2016, s. 90-91. ISBN 978-80-7489-251-6.

4 DALŠÍ MOŽNOSTI DIDAKTICKÉHO VYUŽITÍ PÍSNÍ PAVLA JURKOVIČE

4.1 METODICKÝ LIST – VOKÁLNÍ ČINNOSTI

Ročník: 2.–3. Píseň: Já mám tetu (P. Jurkovič/J. Žáček) Cíl HV: Žák zazpívá jednoduchou píseň ve dvojhlase (kánon).			
Časová dotace	Cíl aktivity, metody a formy výuky	Popis aktivity včetně motivace	Pomůcky a materiály
		1. Zahájení vyučovací hodiny	
1 min.		Učitel se přivítá s žáky a zahájí vyučovací hodinu.	
		2. Úvodní motivace	
2 min.	<p>Cíl: Žák vlastními slovy objasní význam pojmu dvojhlas a kánon.</p> <p>Metoda výuky: slovní (rozhovor, výklad).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	Učitel žákům sdělí plánovaný průběh a cíl vyučovací hodiny. Pokud se žáci dosud neseťkali s pojmy dvojhlas nebo kánon, učitel jim jejich význam jednoduše objasní. Žáci se dále dozví, že píseň, kterou se dnes naučí, vypráví o jednom ze členů rodiny. Nejprve společně vyjmenují osoby, které tvoří nejbližší i širší rodinu a následně se pokusí odhadnout, o které z nich se v písni zpívá.	
		3. Přípravná cvičení	
		a) Dechová a uvolňovací cvičení	
3 min.	<p>Cíl: Žák využije jednoduché techniky k uvolnění těla, relaxaci a hospodárné práci s dechem.</p> <p>Výuková metoda: slovní (vyprávění, instruktáž), názorně demonstrační (demonstrace dynamická), praktická (pohybová činnost).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p><i>I. „Sněhová bouře“</i></p> <p>Učitel žáky vyzve, aby si představili, že je vánoční čas, venku hustě sněží, jsou závěje, fouká vítr, oni ale přesto chtějí navštívit svou rodinu. Cestou k příbuzným však musí překonat závěje (žáci po učitelově vzoru chodí pomalu na místě, zvedají vysoko kolena), vítr sílí (začínají se kymáčet ze strany na stranu), je opravdu velmi chladno (klepou se). Cesta je dlouhá, všichni už jsou unavení (hrbí se, kácí se), najednou však spatří cíl své cesty,</p>	

		<p>vzorně se napřímí a natěšeně zaklepu na dveře.</p> <p><i>II. „Horký čaj“</i></p> <p>Učitel pokračuje ve vyprávění, žáci napodobují jeho pohyby. Konečně dorazili k příbuzným, kteří jim připravili horký, voňavý čaj. Nadechnou se zhluboka nosem, na moment zadrží dech a plynulým výdechem se snaží zchladit nápoj. Zkusí se napít, ale spálí si jazyk – zamračí se, otevřou ústa, krátkými, rychlými vdechy se snaží ochladit jazyk, rukama vhání do úst studený vzduch. Opět plynulým výdechem chladí čaj, opatrně ho ochutnají ho, ale zašklebí se – je hořký. Po oslazení si ho řádně vychutnají.</p>	
		b) Hlasová výchova, rozezpívání	
7 min.	<p>Cíl: Žák se připraví ke zpěvu hlavní písně prostřednictvím k němu směřujících hlasových cvičení.</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Po návštěvě u příbuzných se děti vrací domů, kde na ně čeká maminka a další členové rodiny. Nyní nastává ta správná chvíle ke zpěvu.</p> <p><i>I. „Moje milá mámo“</i> <i>„Má máma mává“</i></p> <p>V obou hlasových cvičeních si žáci nacvičí zpěv opakujících se tónů, které se hojně vyskytují v nové písni. Stejně jako nová píseň jsou i obě cvičení ve dvoudobém metru. Učitel žákům předzpívává a hraje opakované tóny na klavír. Žáci zpěv napodobují. Učitel realizuje hlasové cvičení na různých tónech, zaměřuje se na tóny v rozsahu d^1–a^1. Při zpěvu dbá na správnou artikulaci a měkký hlasový začátek.</p> <p><i>II. „Jé, jé, jé, jé, co se děje, tatínek se na mě směje.“</i></p> <p>Ve známém modelu k rozezpívání je změněn text. Žáci mohou navrhnout i další obměny – smát se může babička, sestřička i tetička. Učitel doprovází zpěv na klavír. Pro potřeby nové písně je rozsah d^1–a^1 dostačující, přesto učitel model transponuje po půl tónech do rozsahu c^1–c^2. Stejně jako předchozí cvičení obsahuje i toto</p>	<p>Klavír (piano, keyboard), notové zápisy hlasových cvičení (viz Příloha 6).</p>

		<p>opakující se tóny a má dvoudobé metrum.</p> <p>III. „<i>Kytka masožravá a cvrček</i>“ V rámci rozezpívání si žáci zopakují již dříve osvojenou píseň v tónině D dur, obsahující opakující se tóny. První a poslední část písně je stejně jako nová píseň zapsaná ve dvoudobém metru. Při zpěvu písně učitel žáky doprovází na klavír.</p>	
		c) Rytmická cvičení	
6 min.	<p>Cíl: Žák s pomocí rytmických slabik přečte a vytleská různé rytmické modely ve dvoudobém metru. Žák k rytmickým modelům doplní jim odpovídající slova.</p> <p>Žák zazpívá první dva takty hlavní písně na vlastní slova.</p> <p>Vyučovací metoda: názorně demonstrační (demonstrace vizuální i akustická), praktická (rytmická deklamace, zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>I. <i>Rytmické zápisy</i> U rytmických modelů zapsaných na tabuli žáci nejprve určí metrum (na kolik dob počítáme), pojmenují noty a určí jejich hodnoty. Jednotlivé modely žáci přečtou s pomocí rytmických slabik, následně je jejich úkolem přiřadit k modelům pojmenování členů rodiny. Učitel by měl návodnými otázkami žáky přivést k poznání, že „každá nota potřebuje svoji slabiku“. Žáci na vyzvání učitele navrhnou jednotlivá slova, ostatní kontrolují. Pokud je slovo správně, žák ho po slabikách запиše pod rytmický model.</p> <p>II. <i>Hra na otázku a odpověď</i> Žáci s učitelem sedí v kruhu. Učitel zpívá první dva takty nové písně na slova: „já mám dědu, ty máš dědu“, žáci jeho projev imitují. Po několika opakováních učitel ke zpěvu připojí doprovodnou hru na tělo – na první dobu v prvním taktu tleskne, na první v druhém taktu pleskne. Žáci projev učitele několikrát zopakují. Následuje vlastní hra na otázku a odpověď. Všichni žáci tleskají a pleskají, ve zpěvu se střídají popořadě. Učitel aktivitu zahájí slovy: „já mám dědu, ty máš bratra“, dítě po jeho levé ruce reaguje: „já mám bratra, ty máš strýce“ a obrací se na spolužáka po levici, který musí přidat další dvě fráze, aniž by porušil vytleskávaný rytmus. Učitel</p>	<p>Popisovací tabule s rytmickými zápisy (viz Příloha 6), popisovač.</p>

		žákům vysvětlí, že v tuto chvíli nezáleží na tom, zda věty jsou či nejsou pravdivé, ale na tom, aby nebyl přerušen rytmický řetězec.	
		4. Nácvik písně metodou imitace	
		a) Motivace k písni	
1 min.		Pokud budou žáci pozorně poslouchat, dozví se, o jakém členovi rodiny se v písni zpívá. Pokud budou naslouchat opravdu velmi soustředěně, možná také poznají, kdo o této osobě vypráví.	
		b) Vzorové předvedení písně	
2 min.	Cíl: Žák pozorně naslouchá zpěvu písně. Výuková metoda: názorně-demonstrační (demonstrace akustická). Organizační forma: frontální výuka.	Učitel za slabé doprovodné hry na klavír zazpívá sólově celou píseň. Zpěv musí být výrazný, srozumitelný – vzorový. Žáci pozorně poslouchají.	Klavír (piano, keyboard).
		c) Rozhovor o písni	
2 min.	Cíl: Žák objasní, o čem se ve vyslechnuté písni zpívá. Výuková metoda: slovní (rozhovor). Organizační forma: frontální výuka.	Třída společně vyhodnotí správnost tipů z úvodu hodiny. Učitel si prostřednictvím rozhovoru ověří, zda žáci porozuměli textu písně („O kolika tetách se v písni zpívalo? Kdo asi o tetě vyprávěl? Jaká byla teta, když měla srdce ze zlata?“). Rozhovor by neměl trvat déle než dvě minuty – žáci musí udržet v paměti, jak píseň zněla.	
		d) Vlastní nácvik písně	
5 min.	Cíl: Žák zazpívá píseň obsahově, intonačně a rytmicky správně. Výuková metoda: praktická (zpěv), názorně demonstrační (akustická demonstrace). Organizační forma: frontální výuka.	Učitel předzpívává píseň po řádcích notového zápisu, tedy čtyři takty – sedm taktů (poslední dva takty jsou tvořeny pomlčkami), pravou rukou přitom hraje melodii písně na klavír. Žáci si píseň po částech osvojují metodou imitace (alespoň 3x). Učitel dbá na správné osvojení textu, melodie a rytmu. Problematická místa v písni (opakované tóny, kvartový skok) s žáky důkladně procvičí, může jim je	Klavír (piano, keyboard), notový zápis písně v papírové i elektronické podobě k promítnutí (viz Příloha 5).

		rovněž ukázat na promítnutém notovém zápisu písně. Po spojení jednotlivých částí písně v celek vyzve učitel ke zpěvu menší skupiny žáků, aby zkontroloval kvalitu osvojení písně a zpěvákům poskytl pozitivní zpětnou vazbu. Následuje nácvik druhé sloky a společný zpěv písně s harmonickým doprovodem.	
		5. Zpěv písně s doprovodnou hrou na tělo nebo taktováním	
4 min.		Žáci dle notového zápisu písně a po vzoru učitele připojí k písni doprovodnou hru na tělo. Zatímco jedna skupina žáků doprovází píseň tleskáním, druhá může plnit roli dirigentskou. Po první sloce se skupinky vystřídají. Učitel zpěv doprovází hrou na klavír.	Notový zápis písně (viz Příloha 5).
		6. Nácvik dvojhlasu – kánon	
10 min.	<p>Cíl: Žák zazpívá kánon (píseň ve dvojhlase).</p> <p>Metoda výuky: praktická (zpěv), slovní (výklad), názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel žáky blíže seznámí s pojmem kánon, vysvětlí jim, jak se kánon realizuje. Pokud má učitel k dispozici audionahrávku nacvičovaného kánonu, může ji žákům pro lepší pochopení této hudební formy pustit. V první fázi nácviku kánonu žáci zpívají a tleskáním doprovází nacvičenou píseň, učitel hraje na klavír harmonický doprovod a ve druhém taktu se k žákům přidává jako druhý hlas. Pokud se třídě daří si svůj hlas udržet, vybere učitel několik zpěváků, kteří se k němu připojí ve druhém hlasu. Skupiny zpěváků si následně mohou hlasy (a tedy pořadí nástupů) vyměnit. Pro úspěšný nácvik kánonu je v tomto případě velmi důležité, aby žáci důsledně dodržovali pomlky v posledních dvou taktech – jedině tak mohou ve zpěvu kánonu úspěšně pokračovat i v následující sloce (usoudí-li učitel, že je to v jejich schopnostech).</p>	<p>Notový zápis písně (viz Příloha 5), nahrávka kánonu <i>Já mám tetu</i>, má-li ji učitel k dispozici (CD s písní je součástí zpěvníku <i>Kniha jako dárek</i>)</p>
		6. Závěrečná reflexe, zhodnocení a ukončení vyučovací hodiny	

<p>2 min.</p>		<p>Učitel společně s žáky vyhodnotí naplnění cílů vyučovací hodiny. Každý žák se zamyslí, jak se mu ve vyučovací hodině dařilo a jak se mu hodina líbila, své hodnocení vyjádří prostřednictvím taktování ve 2/4 taktu – rychlost taktování vyjadřuje, jak se jedinci vyučovací hodina líbila (svižné taktování = velmi, pomalé taktování = spíše nelíbila), poloha těla při taktování vyjadřuje, jak se jedinci dařilo (taktování ve stoji = vše se dařilo, v podřepu = něco se dařilo, něco ne, taktování vsedě na zemi = spíše se nedařilo). Učitel se žáků dále doptává, co konkrétního se jim dařilo a co nikoli, jaká aktivita se jim nejvíce líbila apod. Závěrečné hodnocení vyučovací hodiny patří učiteli.</p>	
---------------	--	--	--

4.2 METODICKÝ LIST – INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

Ročník: 3.–4. Píseň: Sláva naší muzice (P. Jurkovič/V. Fischer) Cíl HV: Žák doprovodí píseň ve dvoudobém metru na netradiční hudební nástroj.			
Časová dotace	Cíl aktivity, metody a formy výuky	Popis aktivity včetně motivace	Pomůcky a materiály
		1. Zahájení vyučovací hodiny	
1 min.		Učitel se přivítá s žáky a zahájí vyučovací hodinu.	
		2. Úvodní motivace	
1 min.		Učitel žákům sdělí cíl a plánovaný průběh vyučovací hodiny. Hlavní motivací k práci v hodině je vidina hry na opravdu velmi netradiční hudební nástroje (možná dokonce na takové, na jaké ještě nikdy nikdo nehrál), o jakých nástrojích je řeč, se děti dozví až v nové písničce, kterou se dnes společně naučí. Pro žáky ale může být motivací také skutečnost, že ve třídě vznikne několik menších kapel, které v závěru hodiny vystoupí na soukromé hudební přehlídce.	
		3. Přípravná cvičení	
		a) Uvolňovací a dechová cvičení	
3 min.	Cíl: Žák využije jednoduché techniky k uvolnění těla, relaxaci a hospodárné práci s dechem. Výuková metoda: slovní (vyprávění, instruktáž), názorně demonstrační (demonstrace dynamická), praktická (vlastní pohyb).	I. „ <i>Tělo z želatiny</i> “ Učitel žáky vyzve, aby si představili, že je celé jejich tělo vytvořeno z želatiny (možno použít přirovnání ke slizu – žáky jistě zaujme) a zkusili se podle toho pohybovat. Možností je uvolněné pohyby střídat se vzpřímenou polohou – žáci si představí, že spolkli (a poté znovu vyplivli) dlouhé pravítko. II. „ <i>Hra na alobal</i> “ Každý žák obdrží od učitele kousek alobalu, zaujme správné pěvecké	Kousek alobalu pro každého žáka.

	Organizační forma: frontální výuka.	postavení, na pokyn učitele se zhluboka nadechne nosem do oblasti bránice a na tři doby zadrží dech. Následuje přerušované vydechování na tenkou hranu alobalového útržku – žák sleduje pohyb alobalu a soustředí se na zvuk, který „hrou na alobal“ vzniká.	
		b) Hlasová výchova, rozezpívání	
5 min.	Cíl: Žák se připraví ke zpěvu hlavní písně prostřednictvím k němu směřujících hlasových cvičení. Výuková metoda: praktická (zpěv). Organizační forma: frontální výuka.	<i>I. „Crrrr“</i> Protože i jiné další předměty vydávají zajímavé zvuky, žáci si rozkmitají jazýčky prostřednictvím hlasového cvičení, v němž budou napodobovat budíky („crr“), traktory („trr“), sekačky na trávu („vrr“) apod. Učitel doprovází žáky na klavír dle modelu 1-2-3-2-1 (ty-ty-ty-ty-tá-nic), začíná v tónině C dur a postupně popěvek transponuje po půl tónech výš. Úkolem žáků je udržet souvislé drnění (na jeden nádech) po celou tónovou řadu. <i>II. „Kykryky“</i> I některá zvířata jsou skvělými hudebníky, zejména pak ptáci. V dalším hlasovém cvičení si žáci procvičí opakované tóny a kvartové skok, které se vyskytují i v nové písni. Postupnou transpozicí po půl tónech (do nižších poloh) se žáci za doprovodu klavíru rozezpívají v rozsahu c^1-c^2 . <i>III. „Okolo Frýdku cestička“</i> Dětem známá píseň poslouží jako třetí hlasové cvičení. Stejně jako nová píseň má dvoudobé metrum, je zapsána v tónině D dur, začíná jejím prvním stupněm a obsahuje opakované tóny. Obě písně se shodují i rozsahově (d^1-h^1). Učitel žáky doprovází na klavír.	Klavír (piano, keyboard), notové zápisy hlasových cvičení (viz Příloha 6).
		c) Rytmické cvičení	
4 min.	Cíl: Žák vytleská různé rytmičné modely ve dvoudobém metru.	Žáci zkusí sami rytmičným zápisem zaznamenat na tabuli různé podoby dvoudobých taktů, vzájemně si dávají zpětnou vazbu, opravují si chyby. Učitel dle potřeby žákům pomáhá. Na	Popisovací tabule.

	<p>Vyučovací metoda: názorně demonstrační (demonstrace vizuální i akustická), praktická (rytmická deklamace, zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>tabuli by po skončení aktivity měly být zapsány rytmické modely, z nichž se skládá nová píseň a modely, které mohou žáci použít při doprovodu písně na jednoduché nástroje. Modely pak žáci přečtou s pomocí rytmických slabik (ty-ty-ty-ty / ty-ty-tá / tá-tá / tá-ty-ty / tá-nic / tá-á/). V nové písni se žáci setkají také s novým rytmickým modelem, který zapíše na tabuli učitel (tim-ri-ty-ty, lze též tyj-ry-ty-ty) a žákům osvětlí hodnoty jednotlivých not. Následně žáci všechny rytmické modely předvedou hrou na tělo.</p>	
		4. Nácvik písně metodou imitace	
		a) Motivace k písni	
1 min.		Učitel žáky vyzve k pozornému poslechu písně – z jejího textu se žáci dozví, na jaké netradiční hudební nástroje budou v následující části vyučovací hodiny píseň doprovázet.	
		b) Vzorové předvedení písně	
2 min.	<p>Cíl: Žák pozorně naslouchá zpěvu písně.</p> <p>Výuková metoda: názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel za slabé doprovodné hry na klavír zazpívá sólově celou píseň. Zpěv musí být výrazný, srozumitelný – vzorový. Žáci pozorně poslouchají.</p>	Klavír (piano, keyboard).
		c) Rozhovor o písni	
2 min.	<p>Cíl: Žák objasní, o čem se ve vyslechnuté písni zpívá.</p> <p>Výuková metoda: slovní (rozhovor).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel se ptá žáků, jaké netradiční hudební nástroje byly dle písně použity k muzicírování. Žáci pravděpodobně nebudou znát hudební nástroje famfrnoch a hornu, proto je učitel představí s pomocí obrázků (příp. krátkých videoukázek). Rozhovor by neměl trvat déle než 2 minuty – žáci musí udržet v paměti, jak píseň zněla.</p>	Obrázky (příp. krátké videoukázky) hry na hornu (lesní roh) a famfrnoch.
		d) Vlastní nácvik písně	

6 min.	<p>Cíl: Žák zazpívá obsahově, intonačně a rytmicky správně první sloku písně.</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv), názorně demonstrační (akustická demonstrace).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel předzpívává píseň po řádcích notového zápisu, tedy čtyřtaktí – pětitaktí – pětitaktí, pravou rukou přitom hraje melodii písně na klavír. Žáci si píseň po částech osvojují metodou imitace (alespoň 3x). Učitel dbá na správné osvojení textu, melodie a rytmu. Žáci mohou sledovat promítnutý notový zápis písně, v němž je čárkami vyznačen prostor pro nádechy. Problematická místa v písni (opakované tóny na začátku taktů, kvartový skok, rytmus dvanáctého taktu s žáky důkladně procvičí. Po spojení jednotlivých částí písně v celek vyzve učitel ke zpěvu menší skupiny žáků, aby zkontroloval kvalitu osvojení písně a žákům poskytl pozitivní zpětnou vazbu. Následuje společný zpěv písně s harmonickým doprovodem. Dle schopností třídy je možno připojit i další sloky písně.</p>	<p>Pomůcky: Klavír (piano, keyboard), notový zápis písně v papírové i elektronické podobě k promítnutí (viz Příloha 5).</p>
		5. Instrumentální doprovod písně	
		a) Společný doprovod písně hrou na Orffovy nástroje	
3 min.	<p>Cíl: Žák doprovodí osvojenou píseň hrou na jednoduché rytmické nástroje Orffova instrumentáře.</p> <p>Vyučovací metoda: praktická (instrumentální činnost), názorně-demonstrační (demonstrace statická a dynamická, instruktáž).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel žákům rozdá různé jednoduché nástroje (ozvučná dřívka, prstové činelky, drhla, bubínky, tamburíny a další). Dle typu nástroje učitel žáky rozdělí do tří skupin, z nichž každá bude píseň doprovázet dle jiného rytmického zápisu. Každá skupina si nejprve vyzkouší společně zahrát zadaný rytmus, poté následuje společná hra ve spojení se zpěvem písně. Pokud je ve třídě větší počet žáků, je možné realizovat píseň dvakrát – polovina třídy bude zpívat a druhá polovina hrát, poté se vymění.</p>	<p>Zápis rytmického doprovodu písně k promítnutí (viz Příloha 5), jednoduchý nástroj z Orffova instrumentáře pro každé dítě.</p>
		b) Skupinový nácvik doprovodu na netradiční hudební nástroje	

14 min.	<p>Cíl: Žák doprovodí osvojenou píseň hrou na netradiční rytmický nástroj, který si sám vytvoří.</p> <p>Metoda výuky: praktická (instrumentální činnost), slovní (rozhovor).</p> <p>Organizační forma: výuka skupinová, výuka frontální.</p>	<p>Žáci jsou vyzváni k tomu, aby z věcí, které naleznou ve třídě, sami vytvořili hudební nástroj. Učitel může pro tyto potřeby třídu vybavit i zařízením, které se běžně nachází ve školní kuchyňce (lžice, pokličky, malé pánvičky, vidlička a struhadlo,...), ocení však i vlastní nápady kreativních žáků (použit mohou například stříhací nůžky, dvě pastelky, funkční zip u mikiny, chrastící klíče a další předměty, jejichž zvuky lze využít k rytmickému doprovodu písně. Učitel třídu rozdělí do skupinek po 6–8 žácích. Každá skupinka se stává samostatnou kapelou, jejíž členové si společně volí, jaký rytmický doprovod k písni vytvoří a jaké nástroje přitom použijí. Skupinky mohou využít rytmické zápisy z předchozí aktivity. Učitel prochází mezi skupinkami, žáci se na něj mohou obrátit s prosbou o radu nebo pomoc. Po uplynutí časové dotace (cca 10 min.) by měla každá kapela předvést své vystoupení, tedy zpěv hlavní písně s originálním doprovodem. Po skončení přehlídky skupinky zhodnotí výsledek i průběh společné práce, poté třída společně s učitelem ocení nejlepší pěvecké výkony, nejlepší instrumentální doprovod písně, nejoriginálnější nástroj apod.</p>	<p>Zápis rytmického doprovodu písně, netradiční hudební nástroje v podobě kuchyňského vybavení, jiné předměty dle kreativity žáků.</p>
		<p>6. Závěrečná reflexe, zhodnocení a ukončení vyučovací hodiny</p>	
2 min.		<p>Učitel společně s žáky vyhodnotí naplnění cílů vyučovací hodiny. Každý žák vyhodnotí, jak se mu ve vyučovací hodině dařilo a jak se mu hodina líbila, formou rytmické slabiky („tá-á“ = úplně nejvíce x „táj“ x „tá“ x „ty“ x „nic“ = nejméně, vůbec). Učitel se dále doptává, co konkrétního se žákům nedařilo, jaká aktivita se jim nejvíce líbila apod. Závěrečné hodnocení vyučovací hodiny patří učiteli.</p>	

4.3 METODICKÝ LIST – POHYBOVÉ ČINNOSTI

Ročník: 3. Píseň: V balónu (P. Jurkovič/A. Deutsch) Cíl HV: Žák doprovodí píseň v třídobém metru jednoduchými tanečními kroky.			
Časová dotace	Cíl aktivity, metody a formy výuky	Popis aktivity včetně motivace	Pomůcky a materiály
		1. Zahájení vyučovací hodiny	
1 min.		Učitel se přivítá s žáky a zahájí vyučovací hodinu.	
		2. Úvodní motivace	
2 min.	Cíl: Žák sdílí s ostatními své návrhy na využití netradičních pomůcek v hodině HV. Výuková metoda: slovní (rozhovor), názorně-demonstrační (demonstrace statická a dynamická). Organizační forma: frontální výuka.	Žáci mohou hádat, k čemu slouží hedvábné šátky a nafouknuté balónky, které učitel pro výuku připravil. Učitel napoví, že jedna z věcí souvisí s tématem písně, kterou se dnes naučí zpívat, a druhá bude sloužit k další práci s písní. Žáci mohou vzájemně sdílet své nápady a později vyhodnotit, kdo se nejvíce přiblížil skutečnosti. V závěru aktivity učitel žáky seznámí s cílem vyučovací hodiny.	Hedvábné šátky a nafouknuté balónky.
		3. Přípravná cvičení	
		a) Uvolňovací a dechová cvičení	
3 min.	Cíl: Žák využije jednoduché techniky k uvolnění těla, relaxaci a hospodárné práci s dechem. Výuková metoda: slovní (vyprávění, instruktáž), názorně demonstrační (demonstrace dynamická), praktická (vlastní pohyb). Organizační forma: frontální výuka.	<i>I. „Šátek ve větru“</i> Žáci si stoupnou tak, aby okolo sebe měli dostatek prostoru. Dle zadání učitele se z dětí stanou šátky zavěšené na prádelní šňůře v den, kdy se povětrnostní situace mění každou vteřinou. Úkolem žáků je uvolněnými pohyby reagovat na vyprávění učitele. <i>II. „Balónek v břiše“</i> Žáci zaujmou správný pěvecký postoj a pomalu se nadechují nosem do břicha, aby „nafoukli spolknutý balónek“. Po fázi uklidnění žáci se syčením zvolna vydechují (vzduch	

		z balónku uniká, balónek se zmenšuje). Učitel může předem určit délku jednotlivých fází a znázorňovat ji počítáním na prstech - např. 2 doby nádech, 2 doby uklidnění, 8 dob výdech, poté „odfouknutí“ zbývajícího vzduchu (žáci se tak učí udržovat si „dechovou rezervu“).	
		b) Hlasová výchova, rozezpívání	
5 min.	<p>Cíl: Žák se připraví ke zpěvu hlavní písně prostřednictvím k němu směřujících hlasových cvičení.</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>I. „<i>Kukulenka, kuku</i>“ Prostřednictvím hlasového cvičení v trojdobém metru si žáci za podpory klavíru nacvičí nástup na pátém stupni tóniny, opakované tóny i terciové skoky a postupnou transpozici po půl tónech se rozezpívají v rozsahu c^1-c^2.</p> <p>II. „<i>V zahradě na hrušce</i>“ Dětem známá píseň poslouží jako druhé hlasové cvičení. Stejně jako píseň V balónu má trojdobé metrum, je zapsána v tónině C dur, začíná jejím pátým stupněm a obsahuje sestupný rozložený durový kvintakord (terciové skoky) a sekundy. Zpěv písně učitel doprovází na klavír. U obou cvičení dbá učitel na správný rytmus, intonaci i artikulaci.</p>	Klavír (piano, keyboard), notové zápisy hlasových cvičení (viz Příloha 6).
		c) Rytmické cvičení	
5 min.	<p>Cíl: Žák vytleská rytmus nacvičované písně. Žák zazpívá první dva takty písně na vlastní slova.</p> <p>Vyučovací metoda: názorně demonstrační (demonstrace vizuální i akustická), praktická (rytmická deklamace, zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Žáci společně s učitelem přečtou zápis prvního dvojtaktí písně V balonu s pomocí rytmických slabik a posléze rytmus vytleskají. Následně se usadí do kroužku na koberec, kde si dle vzoru učitele předávají balónek a realizují přitom hudební hru na otázku a odpověď. Učitel zahájí aktivitu otázkou na melodii prvního čtyřtaktí písně, žák po jeho pravici ve stejné melodii a rytmu odpovídá a přidává jednoduchou otázku směřující na spolužáka po pravici:</p> <p>„Ahoj Jirko, jak se dnes máš?“ (ty-ty-ty-ty-nic-ty-ty-ty-tá-nic) (5-5-6-5-x-3-2-1-3)</p>	Na tabuli rytmický zápis prvního dvojtaktí písně <i>V baloně</i> .

		<p>„Ahoj Lucko, mám se skvěle.“ „Ahoj Terko, co teď děláš?“ „Ahoj Lucko, já teď sedím.“</p> <p>Prostřednictvím hry na otázku a odpověď si žáci osvojují nejen rytmus, ale i melodii prvního dvojtaktí písně, nacvičují nástup na pátém stupni tóniny C dur.</p>	
		4. Nácvič písně metodou imitace	
		a) Motivace k písni	
1 min.		Učitel žáky vybídne, aby pozorně poslouchali, o čem se v písni zpívá, a mohli tak vyhodnotit správnost svých tipů z úvodu vyučovací hodiny.	
		b) Vzorové předvedení písně	
2 min.	<p>Cíl: Žák pozorně naslouchá zpěvu písně.</p> <p>Výuková metoda: Názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	Učitel za slabé doprovodné hry na klavír zazpívá sólově celou píseň. Zpěv musí být výrazný, srozumitelný – vzorový. Žáci pozorně poslouchají.	Klavír (piano, keyboard).
		c) Rozhovor o písni	
2 min.	<p>Cíl: Žák objasní, o čem se ve vyslechnuté písni zpívá.</p> <p>Výuková metoda: slovní (rozhovor).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	Třída společně vyhodnotí, kdo z žáků se nejvíce přiblížil skutečnému tématu písně. Učitel prostřednictvím rozhovoru zjistí, zda žáci textu písně dobře porozuměli (někteří jedinci možná nebudou znát význam slova oblaka nebo slovního spojení překonávám zemskou tíž, proto bude třeba pojmy vysvětlit). Rozhovor o písni by neměl trvat déle než 2 minuty.	
		d) Vlastní nácvič písně	
6 min.	<p>Cíl: Žák zazpívá obsahově, intonačně a rytmicky správně první sloku písně.</p>	Učitel předzpívává jednotlivá čtyřtaktí první sloky písně, pravou rukou přitom hraje melodii písně na klavír. Žáci si jednotlivá čtyřtaktí osvojují metodou imitace (alespoň 3x). Učitel dbá na správné osvojení textu, melodie a	Klavír (piano, keyboard), notový zápis písně v papírové i elektronické

	<p>Výuková metoda: praktická (zpěv), názorně demonstrační (akustická demonstrace).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>rytmu. Problematická místa v písni (opakované tóny na začátku taktů, pomlky na konci taktů) dle potřeby ukáže na notovém zápisu a s žáky důkladně procvičí, čtvrt'ové pomlky může při nácvičce vyplnit např. pleskáním levou rukou. Po spojení jednotlivých čtyřtaktů v celek vyzve učitel ke zpěvu menší skupiny žáků, aby zkontroloval kvalitu osvojení písně. Ke každému vystoupení připojí pozitivní zpětnou vazbu. Následuje společný zpěv písně s harmonickým doprovodem. Dle schopností třídy je možno připojit i další sloky písně</p>	<p>podobě k promítnutí (viz Příloha 5).</p>
		<p>5. Nácvič tanečního doprovodu</p>	
		<p>a) Přípravná cvičení k nácvičce tanečního doprovodu</p>	
	<p>Cíl: Žák jednoduchým pohybem doprovodí píseň ve trojdobém metru.</p> <p>Vyučovací metoda: praktická (vlastní pohyb), názorně demonstrační (dynamická demonstrace).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>I. „<i>Tleskaná v kruhu</i>“ Děti sedí společně s učitelem v kruhu na koberci, ruce mají otočené dlaněmi vzhůru, pravá ruka leží na levé ruce spolužáka. Učitel zahajuje vytleskávání třidobého metra tlesknutím pravé ruky do pravé ruky dítěte sedícího po levé straně, dítě napodobuje učitele. Signál se předává dále po kruhu, cílem je udržet rytmus („jako živý metronom“). Když se signál opět dostane k jeho vysílateli, připojí učitel k tleskání zpěv písně. Pokud se práce daří, může třída přejít k náročnější alternativě, spočívající v hlasitém vytleskávání první, těžké doby a lehkém dotyku na doby lehké, opět je žádoucí připojit zpěv.</p> <p>II. „<i>Pohybový doprovod se šátky</i>“ Žáci se za zpěvu písně ladně pohybují s hedvábnými šátkem v rukou: 1.-2. takt: krok před, ruka s šátkem do předpažení – krok vzad, ruka s šátkem k tělu; 3.-4. takt: totéž; 5.-6. takt: krok vpravo, ruka s šátkem do upažení – krok vlevo, ruka s šátkem k tělu; 7.-8. takt: otočka na místě, šátek v upažení.</p>	<p>Hedvábné šátky.</p>

		Prostřednictvím přípravného cvičení si žáci osvojují pohyb v třídobém metru (vykročení na těžkou dobu), šátky napomáhají plynulému, elegantnímu provedení pohybu.	
		b) Taneční doprovod (mazurka v kruhu)	
	<p>Cíl: Žák doprovodí píseň mazurkovými tanečními kroky.</p> <p>Metoda výuky: praktická (tanec).</p> <p>Organizační forma: výuka frontální.</p>	<p>Taneční kroky mazurky by již žáci měli znát. Dvojice žáků v tanečním držení (dívka, chlapec) stojí tvoří kruh, levým bokem směřují do jeho středu. Dívky mají na ruku připevněné hedvábné šátky, které při tanci vlají.</p> <p>1.-2. takt: dva kroky vpravo, 3.-4. takt: dva kroky vlevo, 5.-6. takt: „okýnka“, 7.-8. takt: výměna partnerů (dívky se od svého tanečního partnera přesunou k chlapci stojícímu za ním).</p> <p>Učitel může žákům ke zpěvu a tanci pustit hudební nahrávku písně, má-li ji k dispozici.</p>	Šátky, audio nahrávka písně (má-li učitel k dispozici publikaci <i>Písnička jako dárek</i> a k ní příslušící CD).
		6. Závěrečná reflexe, zhodnocení a ukončení vyučovací hodiny	
3 min.		Učitel společně s žáky vyhodnotí naplnění cílů vyučovací hodiny. Každý žák provede sebereflexi a prostřednictvím vzdálenosti od barevného balonku znázorní, jak se mu ve výuce dařilo (blíže k balonku = více) a jak se mu vyučovací hodina líbila. Učitel se dále doptává, co konkrétního se žákům nedařilo, jaká aktivita se jim nejvíce líbila apod. Závěrečné hodnocení vyučovací hodiny patří učiteli.	

4.4 METODICKÝ LIST – POSLECHOVÉ ČINNOSTI

Ročník: 4.–5. Píseň: <i>Měsíce</i> (P. Jurkovič/K. Čapek) Cíl HV: Žák v rozsahu svých hudebních schopností a znalostí zanalyzuje vyslechnutou píseň.			
Časová dotace	Cíl aktivity, metody a formy výuky	Popis aktivity včetně motivace	Pomůcky a materiály
		1. Zahájení vyučovací hodiny	
1 min.		Učitel se přivítá s žáky a zahájí vyučovací hodinu.	
		2. Úvodní motivace	
2 min.		Žáci jsou v úvodu výuky seznámeni s tím, že je ve vyučovací hodině čeká výzva, se kterou se dosud nesetkali. V hodině by se žáci měli naučit novou píseň, bohužel k ní však nemají kompletní notový zápis a text, dle kterého by bylo možné zpěv písně správně zrealizovat. Na internetu je našťastí k dohledání několik zvukových nahrávek této písně. Jen tomu, kdo je opravdu bystrý a dokáže soustředěně naslouchat, by se mohlo podařit doplnit do partitury všechny chybějící záznamy. Práce to však bude téměř detektivní a úspěch není zaručen...	
		3. Přípravná cvičení	
		a) Uvolňovací a dechová cvičení	
3 min.	Cíl: Žák využije jednoduché techniky k uvolnění těla, relaxaci a hospodárné práci s dechem. Výuková metoda: slovní (vyprávění, instruktáž), názorně demonstrační (demonstrace)	Žáci naslouchají vyprávění učitele a imitují jeho pohyby. Každý správný detektiv totiž musí být vhodně ustrojen a náležitě vybaven. Nejprve je třeba si opatřit vhodné oblečení - žáci mají štěstí, protože na půdě našli ideální model. Je zaprášený, proto je nejprve třeba ho řádně vyklepat. Když se oblek zdá čistý, pomalu a opatrně si ho obléknou, nohavice po nohavici, rukáv	

	<p>dynamická), praktická (vlastní pohyb).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>po rukávu. Najednou si všimnou, že mají na předloktí pavučinu. Zhluboka se nadechnou nosem, zadrží dech, a sfouknou jí. Pavučina jim přistála na botě, pokusí se jí proto setřást. Žáci musí provést ještě několik podobných úprav, aby byl jejich oblek konečně čistý. Každý detektiv pak nezbytně potřebuje lupu, zejména pak detektiv hudební. Žáci se zhluboka nadechnou, zadrží dech a následně pomalu vydechnou na sklíčko lupy, které už nutně potřebuje vyleštit.</p>	
		<p>b) Hlasová výchova, rozezpívání</p>	
5 min.	<p>Cíl: Žák se připraví ke zpěvu hlavní písně prostřednictvím k němu směřujících hlasových cvičení.</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Před plněním hudební výzvy je třeba se hudebně připravit, nejlépe zpěvem.</p> <p><i>I. „Jo-jo, mo-mo“</i> Učitel hraje na klavír a zpívá opakované tóny, které se hojně vyskytují v nové písni s názvem <i>Měsíce</i>. Žáci učitelův projev napodobují. Učitel dbá na měkký hlasový začátek, správný rytmus a artikulaci. Postupně cvičení transponuje v rozsahu c^1-c^2 a při zpěvu se řídí předepsanou dynamikou.</p> <p><i>II. „Černé oči jděte spát“</i> Z torza partitury nové písně se učiteli podařilo rozluštit, že se jedná o píseň v tónině F dur, která začíná jejím prvním stupněm. Stejnou charakteristiku má i žákům známá píseň Černé oči, proto si ji zopakují. Při zpěvu písně si procvičí mj. i kvartový skok mezi tóny c^1 a f^1, který později naleznou i v nové písni.</p> <p><i>III. Byla jedna Káča</i> V tónině F dur začíná jejím prvním stupněm i píseň Čert a Káča. Ta je dokonce dílem stejného autora jako píseň Měsíce, taktéž obsahuje opakované tóny a její první část je stejně jako nová píseň zapsaná ve třídobém metru. Žáci by ji již měli dobře znát, proto je možné ji zařadit jako rozezpívání.</p>	<p>Klavír (piano, keyboard), notové zápisy hlasových cvičení a písni k rozezpívání (viz Příloha 6).</p>

		c) Rytmické cvičení	
4 min.	<p>Cíl: Žák s pomocí rytmických slabik přečte a vytleská různé rytmické modely v třídobém metru.</p> <p>Vyučovací metoda: názorně demonstrační (demonstrace vizuální i akustická), praktická (rytmická deklamace, hra na tělo).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Žáci již ví, že nová píseň je zapsána v třídobém metru, neví však, jaký má píseň rytmus. Učitel žáky vyzve, aby společně zapsali na tabuli co nejvíce různých rytmických modelů v témže metru. Jednotliví žáci chodí k tabuli a zapisují, ostatní kontrolují, učitel dle potřeby radí. Zaznamenané modely třída následně společně přečte s pomocí rytmických slok a ztvární hrou na tělo (pleskáním, tleskáním, luskáním). Možností také je pojmout čtení a hudební vyjadřování rytmů jako herní aktivitu – vybraný žák přečte/předvede jeden z rytmických modelů, ostatní hádají, o jaký model se jedná.</p>	<p>Popisovací tabule, popisovač.</p>
20 min.		4. Poslechové aktivity	
		a) První poslech	
5 min.	<p>Cíl: Žák na základě poslechu popíše, o čem se v písni zpívá. Žák charakterizuje píseň z hlediska tempa, dynamiky a nálady. Žák navrhne, při jakých příležitostech by píseň mohla být provozována.</p> <p>Metoda výuky: slovní (rozhovor), názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p> <p>Organizační forma: skupinová a frontální výuka.</p>	<p>Při poslechových činnostech žáci pracují v malých „pátracích“ skupinkách (čtveřicích), do nichž je učitel rozdělil. Žáci dosud neznají název písně, proto bude při prvním poslechu jejich úkolem pozorně naslouchat textu a pokusit se píseň pojmenovat. Žáci dále vnímají tempo, dynamiku a náladu písně, představují si, při jakých příležitostech by mohla píseň znít. Po skončení skladby žáci sdílí své myšlenky ve skupině, poté jednotlivé skupinky prezentují své představy, pocity a názory před třídou. V závěru aktivity učitel žákům sdělí správný název písně. V rámci všech poslechových aktivit mohou žáci používat mazací tabulky, na něž si zaznamenávají zadání poslechových úkolů, vlastní poznatky a myšlenky.</p>	<p>Psací potřeby, mazací tabulka a popisovač, pracovní list s neúplnou partiturou a textem písně pro každého žáka (viz Příloha 7).</p> <p>K poslechu je možno použít originální nahrávku z CD, které je součástí publikace <i>Hrajeme si u maminky</i>. Píseň je zde interpretována souborem Hradišťan. Délka skladby</p>
		b) Druhý poslech	
5 min.	<p>Cíl: Žák na základě poslechu vyjmenuje účinkující hudební</p>	<p>Při druhém poslechu se žáci soustředí na hudební nástroje, které v písni slyší a na to, kdo píseň zpívá. Zároveň si</p>	

	<p>nástroje a charakterizuje pěvecké interprety.</p> <p>Žák pojmenuje jednotlivé části vyslechnuté skladby.</p> <p>Metoda výuky: slovní (rozhovor), názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p>	<p>všímají, jakou má píseň formu („Z čeho se píseň skládá? Obsahuje pouze sloky, nebo i refrén?“). Po ukončení poslechu opět následuje diskuze ve skupinkách a poté porovnávání myšlenek jednotlivých skupin.</p>	<p>je zhruba dvě minuty.</p> <p>Nahrávka je také volně dostupná na internetových platformách.</p> <p>Další možností je využít</p>
2 min.		c) Seznámení se s neúplným notovým zápisem písně	<p>audiovizuální nahrávky písně v podání sborů (též k dohledání na internetu).</p> <p>Tyto nahrávky nabízejí zajímavější vokální zpracování a žákům bližší instrumentální obsazení.</p> <p>Nutné však je věnovat pozornost alternativnímu rytmickému ztvárnění 10. taktu, které neodpovídá notovému záznamu, jež budou mít žáci k dispozici.</p>
	<p>Cíl: Žák na základě notového zápisu a zvukové ukázky prakticky ověří, že se jedná o píseň ve třídobém metru. Žák odhalí chybějící části partitury.</p> <p>Metoda výuky: slovní (rozhovor, práce s pracovním listem), názorně-demonstrační (demonstrace vizuálního a akustického charakteru), praktická (taktování, rytmická deklamace).</p> <p>Organizační forma: výuka frontální.</p>	<p>Učitel žákům rozdá listy s neúplným notovým zápisem a textem písně. Je velmi důležité, aby učitel žáky upozornil, že i přes neobvyklé značení taktů je píseň opravdu zapsána v třídobém metru. Třídobé metrum si žáci mohou ověřit součtem hodnot jednotlivých not nebo taktováním. Žáci si dále všimají chybějících částí notového zápisu a textu, které bude jejich úkolem při následujícím poslechu doplnit (chybějící části partitury si žáci mohou vystříhnout a později nalepit na správná místa, text dopisují po slabikách). Na základě předchozího poslechu by již žáci měli být schopni doplnit značku „Ref:“ do prázdného obdélníčku pod textem druhé sloky.</p>	
		d) Třetí poslech	
8 min.	<p>Cíl: Žák na základě poslechu doplní do notového záznamu chybějící části partitury a textu.</p> <p>Metoda výuky: Slovní (rozhovor, práce s pracovním listem) názorně-demonstrační (demonstrace akustická).</p> <p>Organizační forma: skupinová frontální výuka.</p>	<p>Žáci ve skupinkách nejprve doplňují chybějící text a následně části partitury. Učitel žákům pustí pouze vybrané části písně, nejprve první sloku a poté refrén. Dle potřeby je možné pouštět ukázky opakovaně. Po dokončení práce následuje společná kontrola. Pokud se objevují různá řešení úkolu, učitel opakovaně pustí část hudební nahrávky (v případě textu) nebo část písně přehraje na klavír, aby žáci dokázali sami vyhodnotit, které řešení je správné.</p> <p><i>Dle časových možností může učitel žákům pustit i další zvukové i</i></p>	

		<i>audiovizuální nahrávky jiných provedení téže písně.</i>	
		5. Nácvik a zpěv písně	
5 min.	<p>Cíl: Žák zazpívá obsahově, intonačně a rytmicky správně první sloku a refrén písně.</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv), názorně demonstrační (akustická demonstrace).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel předzpívává jednotlivá čtyřtaktí první sloky písně, pravou rukou přitom hraje melodii písně na klavír. Žáci si jednotlivá čtyřtaktí osvojují metodou imitace (alespoň 3x). Následuje spojení jednotlivých částí sloky v celek a následný nácvik refrénu, opět po čtyřtaktích. Učitel dbá na správné osvojení textu, melodie a rytmu. Problematická místa v písni (opakované tóny, kvartový skok, rytmus 7. taktu refrénu) dle potřeby ukáže na notovém zápisu a s žáky důkladně procvičí. Po spojení jednotlivých čtyřtaktí v celek vyzve učitel ke zpěvu menší skupiny žáků, aby zkontroloval kvalitu osvojení písně. Ke každému vystoupení připojí pozitivní zpětnou vazbu. Následuje společný zpěv písně s harmonickým doprovodem. Dle schopností třídy a časových možností je možno připojit i druhou sloku.</p>	<p>Klavír (piano, keyboard), notový zápis písně (viz Příloha 5).</p>
		6. Zpěv písně s jednoduchým instrumentálním doprovodem	
3 min.	<p>Cíl: Žák zazpívá obsahově, intonačně a rytmicky správně první sloku a refrén písně (a k písni připojí doprovod na jednoduchý rytmický nástroj).</p> <p>Výuková metoda: praktická (zpěv, hra na jednoduchý nástroj).</p> <p>Organizační forma: frontální výuka.</p>	<p>Učitel hraje na klavír píseň včetně přede hry, žáci zpívají. Vybraní žáci mohou ke zpěvu připojit doprovod na triangel nebo jiný nástroj Orffova instrumentáře dle uvážení a pokynů učitele.</p>	<p>Klavír (piano, keyboard), notový zápis písně (viz Příloha 5), triangel a jiné nástroje Orffova instrumentáře dle uvážení)</p>
		7. Závěrečná reflexe, zhodnocení a ukončení vyučovací hodiny	
2 min.		<p>Učitel společně s žáky vyhodnotí, zda byly naplněny cíle vyučovací hodiny („Byla splněna výzva? Podařilo se</p>	

		<p>správně doplnit neúplný notový zápis a text písně? Podařilo se určit dynamiku a tempo písně, vypátrat, jaké nástroje mohou být k interpretaci písně použity?"). Každý žák provede sebereflexi a prostřednictvím polohy palce vyjádří své sebehodnocení (palec nahoru = „jsem skvělý hudební detektiv“), palec dolů („mám jiné přednosti“). Učitel se dále doptává, co konkrétního se žákům dařilo/nedařilo. Stejným způsobem mohou žáci znázornit, jak se jim hudební pátrání líbilo, či naopak dávají přednost jiným hudebním činnostem. Závěrečné hodnocení vyučovací hodiny patří učiteli.</p>	
--	--	--	--

ZÁVĚR

V předložené diplomové práci jsem se věnovala písním pro děti z tvorby významného českého hudebníka, skladatele a pedagoga Pavla Jurkoviče a možnostem jejich využití v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy.

V první části práce jsem nastínila zejména momenty z autorova života, které významně ovlivnily jeho hudebně-pedagogickou činnost. Při postihování autorovy životní cesty jsem čerpala zejména z autobiografie *Otevírání paměti: obrázky na plátně času* a eseje o hudební výchově s názvem *Na cestách hudbě*, rovněž obsahující autobiografické prvky. Pozornost jsem věnovala popisu Jurkovičovy tvorby nejen v oblasti hudebně-pedagogické, ale rovněž divadelní, rozhlasové a televizní. V závěru první kapitoly jsem nastínila hudební a pedagogický odkaz Pavla Jurkoviče, o nějž aktivně pečuje společnost čítající zhruba čtyřicet členů z řad autorových bývalých spolupracovníků, žáků a přátel.

V následující, rozsahově kratší kapitole jsem se zaměřila na charakteristiku současné koncepce hudební výchovy vycházející z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. V práci jsem uvedla charakteristiku vzdělávací oblasti Umění a kultura, jejíž obsah tvoří hudební výchova společně s výchovou výtvarnou, vzdělávací cíle hudební výchovy definované formou očekávaných výstupů za jednotlivá období školní docházky a učivo tvořené čtyřmi tematickými celky pojmenovanými dle vzájemně se ovlivňujících a doplňujících hudebních činností.

Ve třetí části práce jsem uvedla výsledky analýzy různých učebních materiálů využívaných v hodinách HV na prvním stupni základní školy z hlediska využití autorských písní Pavla Jurkoviče. Největší počet Jurkovičových písní dle očekávání obsahovala řada učebnic hudební výchovy SPN. V pěti učebnicích, jež byly poprvé vydány v devadesátých letech dvacátého století, našla své uplatnění více než desítka písní, z nichž většinu Jurkovič vytvořil na verše oblíbených českých básníků a básnířek. V učebnicích je rovněž zařazeno několik autorových úprav lidových písní. Vzhledem k velké oblibě této řady učebnic, jež si i v konkurenci novějších a modernějších alternativ stále hájí své místo ve výuce hudební výchovy na základních školách, není překvapením, že řada autorových písní doslova zlidověla. Při analýze třídičné sady didaktických materiálů z nakladatelství Taktik jsem došla k poznání, že písní Pavla Jurkoviče využívají pouze učební materiály věnované žákům druhého a třetího ročníku. Jedná se jedny z Jurkovičových nejznámějších písní, *Pět minut v Africe* a *Masožravá kytka a cvrček*. Ze zamýšlené řady učebnic pro výuku hudební výchovy na prvním stupni

ZŠ nakladatelství Portál se dosud dočkala vydání pouze pracovní učebnice pro první ročník. Za použití didaktických materiálů, na jejichž tvorbě se mimo jiných podílela i Jurkovičova dlouhodobá spolupracovnice a následovnice Lenka Pospíšilová, si pak žáci osvojují tři písně z autorovy tvorby pro děti.

Při analýze učebních materiálů jsem se věnovala nejen množství zařazených písní, ale rovněž možnostem jejich využití, uvedeným v příslušných metodických příručkách. V průběhu šetření jsem si všímala rozdílů v zařazení písní do výuky v jednotlivých ročnících. Nejvíce mě zaujal rozdíl v zařazení písně *Metla liška pokojíček* (též označované jako *Liščí Mazurka*) – zatímco nakladatelství Portál zařadilo zpěv písně již do výuky v prvním ročníku, autoři učebnice SPN zařadili intonačně náročnější píseň až do učebnice pro čtvrtý ročník.

V poslední části práce jsem uvedla další možnosti didaktického využití písní Pavla Jurkoviče v hodinách hudební výchovy na prvním stupni. Zpracovala jsem celkem čtyři metodické listy zaměřené na různé typy hudebních činností v různých ročnících prvního stupně. Zařazení do ročníků je nutné vnímat pouze jako orientační, možnosti využití metodických listů ve výuce vyplývají zejména z hudebních schopností konkrétního kolektivu. Věřím, že aktivity zařazené v jednotlivých metodických listech mohou jiným vyučujícím posloužit jako zdroj inspirace k vlastní realizaci hudebního vyučování.

V průběhu práce na jednotlivých kapitolách jsem si osvojila velké množství nových poznatků týkajících se hudební výchovy v nižších ročnících základní školy, seznámila jsem se se zajímavými, kreativními možnostmi využití autorských písní v různých oblastech hudebních činností a načerpala jsem cennou inspiraci k vlastní pedagogické praxi

Stejně, jako se Pavel Jurkovič cítil být zodpovědný šíření hudebně pedagogických myšlenek Carla Orffa, cítím se po vypracování předložené diplomové práce i já být zodpovědná šíření hudebně pedagogického odkazu Pavla Jurkoviče. Po vzoru duchovního otce českého Schulwerku se vynasnažím být svým budoucím žákům vzorem hodným následování, a to nejen v hodinách hudební výchovy, protože – jak Jurkovič napsal ve své eseji o hudební výchově – „*bude-li dosti dobrých příkladů k napodobení, budou děti kráčet po dobrých cestách a svět má naději. A to je ta těžká role nás dospělých*“.

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá možnostmi využití písní hudebního skladatele a pedagoga Pavla Jurkoviče v hodinách hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Práce se skládá ze čtyř částí. První část práce je věnována životní dráze a odkazu hudebního interpreta, popularizátora lidových písní a zejména hudebního pedagoga a skladatele Pavla Jurkoviče. Druhá část práce obsahuje charakteristiku současného pojetí hudební výchovy dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Stěžejní složkou práce je analýza využití Jurkovičových písní pro děti v různých učebnicích hudební výchovy na prvním stupni základní školy. Závěrečná část práce obsahuje čtyři metodické listy nabízející další možnosti využití písní Pavla Jurkoviče v různých oblastech hudebních činností realizovaných na prvním stupni základní školy.

Presented diploma thesis deals with possibilities of using songs created by composer and music teacher Pavel Jurkovič in music lessons at primary school. The thesis contains four different parts. The first part includes the introduction of Pavel Jurkovič as a musician, populariser of folk music, teacher and composer. The second part of the work characterizes the contemporary concept of music education according to the guidelines of the framework education program for elementary education. The main part of the work comprised of the analysis of using songs for children created by Pavel Jurkovič in textbooks intended for music education at primary school. The last part of the diploma thesis includes four methodical sheets offering other ways of using Jurkovič's songs in a various activities realized during music lessons at primary schools.

SEZNAM LITERATURY

- BUDÍK, Jan a Pavel JURKOVIČ. *Hudební výchova 4: pro čtvrtý ročník základní školy*. Ilustroval Karel FRANTA. Praha: Fortuna, 1996. 160 s. ISBN 80-7168-298-5.
- COPKOVÁ, Pavlína. *Osobnost Pavla Jurkoviče a jeho přínos pro hudebně pedagogickou praxi*. Olomouc, 2013. 37 s. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Lenka PULCHERTOVÁ.
- HURDOVÁ, Eva, Pavel JURKOVIČ a Marie TETOUROVÁ. *Hrajeme si ve školce*. Ilustrovala Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2013. 168 s. ISBN 978-80-262-0507-4.
- HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola: 1. Začátky*. Praha: Supraphon, 1969. 99 s.
- JURKOVIČ, Pavel. *Hudební nástroj ve škole*. Praha: Muzikservis, 1998. 65 s.
- JURKOVIČ, Pavel. *Na cestách k hudbě: esej o hudební výchově*. Praha: Karolinum, 2006. 97 s. ISBN 80-246-1230-5.
- JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. 136 s. ISBN 978-80-7367-750-3.
- JURKOVIČ, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005. 245 s. ISBN 80-246-1080-9.
- JURKOVIČ, Pavel. *Písnička jako dárek*. Ilustrovala Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2017. 136 s. ISBN 978-80-262-1173-0.
- JURKOVIČ, Pavel. *Vánoční písně a koledy: zpívání s Pavlem Jurkovičem*. Ilustrovala Štěpánka BLÁHOVCOVÁ. Praha: Knižní klub – Universum, 2018. 136 s. ISBN 978-80-242-6282-6.
- JURKOVIČ, Pavel. *Zpívejte si se mnou*. Praha: Muzikservis, 1998. 49 s. ISBN 80-86233-04-9.
- JURKOVIČ, Pavel. *Živá hudba minulosti ve škole*. Praha: Muzikservis, 1995. 28 s.
- JURKOVIČ, Pavel, Jaroslav MIHULE a Miroslav STŘELÁK. *Hudební výchova 7: pro sedmý ročník základní školy*. 3. upravené vydání. Praha: Fortuna, 1996. 240 s. ISBN 80-7168-305-1.
- JURKOVIČ, Pavel a Jiří ŽÁČEK. *Jak počítají kořata*. Ilustroval Stanislav DUDA. Praha: Portál, 2011. 87 s. ISBN 978-807-3677-893.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998. 96 s. ISBN 80-7235-028-5.

- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 136 s. ISBN 80-7235-050-1.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 136 s. ISBN 80-7235-047-1.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1999. 80 s. ISBN 80-7235-065-x.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1999. 88 s. ISBN 80-7235-092-7.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2000. 88 s. ISBN 80-7235-113-3.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2000. 88 s. ISBN 80-7235-127-3.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SNP – pedagogické nakladatelství, 2005. 104 s. ISBN 80-7235-312-8.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 112 s. ISBN 80-7235-027-7.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 104 s. ISBN 80-7235-045-5.
- PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy*. Ilustrovala Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2015. 72 s. ISBN 978-80-7489-250-9.
- PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: příručka učitele pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2016. 116 s. ISBN 978-80-7489-251-6.
- POŠ, Vladimír. *Orffův Schulwerk*. Praha: Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti, 1967. 17s.
- TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 1: Metodická příručka*. Ilustrovala Vendula Hegerová. Praha: Taktik, 2020. ISBN 978-80-7563-253-1.
- TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 1: Pracovní učebnice pro 1. ročník ZŠ*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020. 56 s. ISBN 978-80-7563-249-4.

TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 2: Metodická příručka*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020. 84 s. ISBN 978-80-7563-254-8.

TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 2: Pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020. 72 s. ISBN 978-80-7563-250-0.

TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Metodická příručka*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021. 140 s. ISBN 978-80-7563-255-5.

TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Pracovní sešit pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021. 44 s. ISBN 978-80-7563-251-7.

TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Učebnice pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021. 96 s. ISBN 978-80-7563-252-4.

VEVERKOVÁ, Pavla. *Historie hudebního kurzu Rodina zpívá, hraje a tancuje*. Praha, 2008. 123 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Alena TICHÁ.

INTERNETOVÉ A DALŠÍ ZDROJE

DRGÁČOVÁ, Rafaela a Václav SALVET. Carl Orff. In: *Česká Orffova společnost – official web* [online]. © Česká Orffova společnost [cit. 9.5.2022]. Dostupné z: <http://www.orff.cz/cs/CarlOrff>

DRGÁČOVÁ, Rafaela. Zpráva z kurzu pro rodiče s dětmi v Pelhřimově. In: *Česká Orffova společnost – official web* [online]. 8.12.2018 [cit. 15.5.2022]. Dostupné z: <http://orff.cz/cs/Blog/Detail/22#>

Hudební výchova pro 1. a 2. ročník. 1. díl. V hudební dílně [epizoda televizního vysílání]. Režie Ivan LÁTAL. Československá televize Praha, 1990. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=E2s2_XEgC2Y

Legendární zpívanky přišly o otce. Zemřel Pavel Jurkovič. In: *Česká televize – ČT24* [online]. 4.2.2015 [cit. 20.5.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1499836-legendarni-zpivanky-prisly-o-otce-zemrel-pavel-jurkovic>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2. 12. 2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

Společnost Pavla Jurkoviče [online]. © 2022 Společnost Pavla Jurkoviče [cit. 30.5.2022]. Dostupné z: <https://www.paveljurkovic.cz/o-nas>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Fotografie z archivu Pavla Jurkoviče	I
Příloha 2: Písně P. Jurkoviče v učebnicích HV vydaných SPN	V
Příloha 3: Písně P. Jurkoviče v učebnicích HV z vydavatelství Taktik	XVIII
Příloha 4: Písně P. Jurkoviče v učebnicích HV z nakladatelství Fraus	XXIV
Příloha 5: Písně P. Jurkoviče k dalšímu využití v hodinách HV.....	XXVIII
Příloha 6: Materiály k hlasovým a rytmickým cvičením.....	XXXII
Příloha 7: Pracovní list k poslechovým aktivitám.....	XXXVI

Příloha 1: Z foto archivu Pavla Jurkoviče

Kantor Pavel Jurkovič¹³¹

Jak se improvizuje a doprovází na xylofon, ZŠ v Praze 7, Umělecká, asi 1976.
Foto Jan Vojáček.

---

¹³¹ JURKOVIČ, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005, s. 161. ISBN 80-246-1080-9.

Na počátku všeho je rytmus, ZŠ Praha 7, Umělecká, 1985.
Foto Petr Matička.

Davide, povídejme si!, ZŠ Praha 7, Umělecká, 1985.
Foto Petr Matička.

¹³² JURKOVIČ, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005, s. 163. ISBN 80-246-1080-9.

Prezident Akademie Mozarteum dr. Wagner předává diplom P. J., 1977. Vpravo C. Orff.
Foto archiv autora.

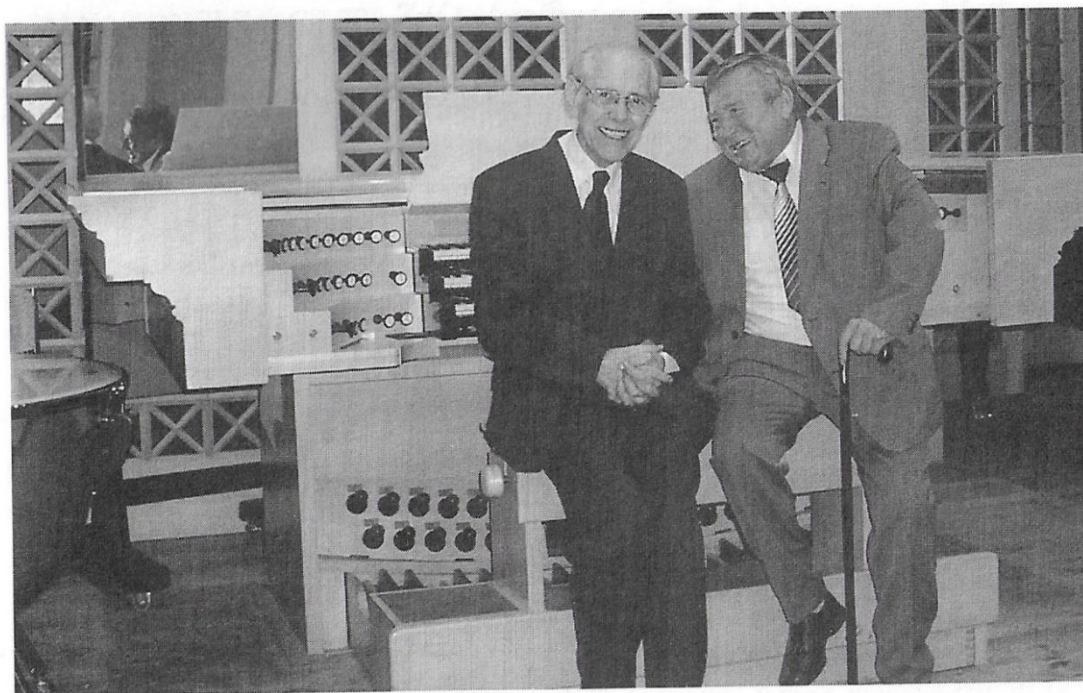
Setkání s Carlem Orffem, 1980.
Foto Hannelore Gassnerová.

¹³³ Zdroj: JURKOVIC, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005, s. 111. ISBN 80-246-1080-9.

S televizí na Bertramce s Iljou Hurníkem, asi 1969.
Foto archiv autora.

S Petrem Ebenem v Sále Bohuslava Martinů, 2004.
Foto Vladislav Souček.

¹³⁴ JURKOVIČ, Pavel. *Otvírání paměti: obrázky na plátně času*. Praha: Karolinum, 2005, s. 181. ISBN 80-246-1080-9.

Příloha 4: Písňe P. Jurkoviče v učebnicích HV vydaných SPN

Píseň *Co je v lese* v učebnici HV pro 1. ročník ZŠ¹³⁵

Co je v lese

Vesele Hudba Pavel Jurkovič
Slova Václav Fischer

1. Ze-ptej-te se, co se v le-se skrý - vá v ka-pra-dí,
ví to bří - za na pa-se-ce, a - le ta to ne-zra-dí.
Ze-ptej-te se, co se v le-se kr - čí ve smr-čí,
ví - tr o tom zprá-vu ne-se, čme-lák o tom za-bzu-čí.
Bzum,bzum, bzum, má to stře-chu a ne dům,
bzum, bzum, bzum, v me-chu ve chvo - jí.
Bzum, bzum, bzum, má to stře-chu a ne dům,
bzum, bzum, bzum, je mu tam jak v po-ko-jí.

2. Zeptejte se, co se v mlázi
skrývá v podhoubí,
rosa po tom očkem hází,
jelen nám to vytroubí.
Zeptejte se, co se v boru
krčí zády k nám,
datel o tom do javoru
vyklepává telegram.

Ťuk, fuk, fuk,
je to hříbek jako buk,
fuk, fuk, fuk,
ono je to tak.
Ťuk, fuk, fuk,
nikde o tom ani muk,
fuk, fuk, fuk,
je to hříbek bavorák.

Muzikantská rodina

Hudba Jiří Teml
Slova Jindřich Balík

1. Tá - ta vše - ra v šat - ní - ku za - tlou - kal pár
hře - bí - ků. Bum, bum, bum (pěští do dřeva)
až se třá - sl ce - lý dům.

2. V kuchyni zas maminka
každou chvíli zacinká
pokličkou, (pokličky)
velkou nebo maličkou.

3. Naše malá Monika
taky v hudbě vyniká.
Ta hraje (lžičkou o sklenku)
na skleničku od čaje.

4. I náš Věna ze zvyku
umí dělat muziku:
panečku, (dvě vařečky)
vařečkou o vařečku.

5. Když my hrajem do-re-mi,
každý pozná, co jsme my:
jedina (všechno)
muzikantská rodina.

90
91

¹³⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 90-91. ISBN 80-7235-028-5.

Červená karkulka
Vesele Hudba i slova
Jiří Záček

F *C* *F*

1. Na pa-lou-ku v bod-lá-čí le-ží vlk a
2. O-na cho-dí do džu-da, ka-ždé rá-no

C⁷ *F* *B*

kou-ří lul-ku. Ho-nem vy-skoč, chlu-pá-čí,
vzpí-rá čin-ku. Če-ká tě jen o-stu-da,

F *Gmi* *B* *F* *B* *F*

dej si po-zor na Kar-kul-ku!
vy-prá-ší ti ko-žich syn-ku!

70

¹³⁶ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, s. 70. ISBN 80-7235-028-5.

2. setkání VLNKY A VLNY

Posledně jsme si povídali o počasí a bouřce. Jedna skladba českého skladatele Vítězslava Nováka líčí, jak se bouře na moři snaží potopit loď. Když se jí to podaří, vítr postupně slábne a začne jakýsi tanec moře – hudba nám předvádí nejrůznější druhy vln a vlnek. Moře se uklidňuje a nastupují vlny důstojné, které se pomalu převalují jedna přes druhou.

Vítězslav Novák: Bouře

CD č. 3

✓ Jaký je rozdíl v pohybu velkých a malých vln? Předvedte to a vysvětlete!

Ten úkol pro vás jistě nebyl těžký: velké vlny se převalují pomaleji než ty malé. Také hudbu lze hrát pomaleji nebo rychleji. Je to věc **tempa**.

Budeme hrát na klavír kousek melodie v různých tempích. Rozhodněte, které tempo bylo rychlejší a které pomalejší. Které se vám nejvíce líbilo? (Hrajeme písničku *Co to zvoní...* v různých tempích.)

Co to zvoní, co to cinká?

Volně, plynule

Hudba Pavel Jurkovič

Slova Jiří Záček

1. Co to zvo-ní, co to cin-ká na tom na-šem ryb-ní-čku?
2. Hra-jí si a po-bí-ha-jí ja-ko stá-do o-ve-ček,

Hra-je si tam s vln-kou vln-ka na stří-br-nou ho-ní-čku.
kaž-dá vln-ka jak o-ve-čka má na kr-ku zvo-ne-ček.

11

Všimli jste si, že i melodie písničky *Co to zvoní, co to cinká?* stoupá a klesá jako vlny?

✓ Najdete v písničce vzestupnou a sestupnou melodii?

Ptáte se, proč je písnička barevná? Červenou barvou je v ní zachycena **otázka**. Modrá barva značí **odpověď**.

Rozdělte se do dvou skupin. Jedna skupina bude zpívat otázku, druhá skupina bude odpovídat.

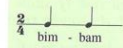
Hra na zvonečky

Nejdříve zkuste, jak zvoní

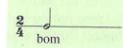
malé zvonky – cinkají potichoučku

větší zvonky – cinkají hlasitěji

velké zvonky – znějí hlasitě

Zvonečky tedy mohou být velké i malé stejně jako vlny a vlnky z naší písničky.

12

Nyní se rozdělte do tří skupin. Každá skupina bude zvukem vyjadřovat jinak velký zvoneček.

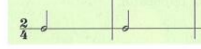
1. skupina
prstové činelky

2. skupina
zvonek

3. skupina
triangl

Hru zvonečků můžete různě kombinovat. Záleží na vaší představivosti. Velikost zvoneku můžete vyjádřit i pohybem. Například úklony hlavy vpřed a vzad mohou představovat malý zvonek.

Nezapomněli jste na naši písničku *Co to zvoní, co to cinká?* Zaspívejte si ji na slova *cinky-linky* nebo *bim bam*.

Ležet u moře a nechat se omývat vlnami je jedna z nejhezčích věcí na světě. Také hudbu si lidé vymysleli proto, aby jim zpřijemňovala život. Rozdíl je jen v tom, že moře je daleko, kdežto poslech krásné hudby si můžeme dopřát každý den.

13

O zvířátkách se teď naučíme veselou písničku.

Masožravá kytka a cvrček

*Hudba i slova
Pavel Jurkovič*

Živě, vesele

Má-me do-ma mí-sto psa ky-tku ma-so-žra-vou
Sní tři pár-ky ko-bě-du, je to ky-tka cva-lik

a kdo to-mu ne-vě-ří, ať si vr-tí hla-vou.
a že ště-ká ja-ko pes, ři-ká-me jí A-lik.

Na pa-lou-čku u le-sa cvr-ček v dí-fe by-dlí.
Na sto-le má ja-bl-ko a v něm tu-cet br-ček,

Jak to u něj vy-pa-dá? Má tam sto-lek s ži-dlí.
když má ži-zeň, pi-je mošt ja-ko kaž-dý cvr-ček.

(Následuje úvodní 2/4 část)

Hra na zvířátka

Stanete se orchestrem hlasů zvěře.

Rozdělte se do skupinek po čtyřech nebo pěti. Každá skupinka si vybere jedno zvířátko a bude napodobovat jeho hlas (kočka – mňau, pes – haf...). Která skupinka bude v určité chvíli napodobovat hlas zvoleného zvířátka, určí dirigent. Podle jeho ukazování budete měnit výšku, sílu i barvu hlasu. Vše záleží jen na vaší fantazii.

30

¹³⁸ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SNP – pedagogické nakladatelství, 2005, s. 30. ISBN 80-7235-312-8.

7. setkání NA STAVBĚ

Hudební skladba se staví jako dům. Skladatel je vlastně architekt, který musí stavbu naplánovat tak, aby se lidem líbila. Některé hudební stavby – třeba symfonie – jsou velké a složité, jiné jsou prosté jako malý domeček. Na písni, kterou si teď poslechneme, je vidět, že ji psal mistr, přestože je docela jednoduchá. Zpívá se v ní o pstruhovi, což bychom možná poznali, i když nerozumíme německy. Všimněte si, jak skladatel dostal do klavírního doprovodu šplouchání vlnek v potůčku a jak krásnou melodii nad tímto „vodním“ doprovodem vyklenul.

Franz Schubert: Pstruh
(čteme: franc šubrt)

CD č. 15

Následující popěvek vypadá sice o něco složitěji, ale pokud ho budete zpívat častěji, začne vám jistě připadat jednodušší.

Dobry den

Pavel Jurkovič

Dob - rý den, dob - rý den, dob - rý den,
dob - rý den, dob - rý den, dob - rý den, dob - rý den!

Tímto pozdravem se možná zdraví i mravenčí dělníci v další písničce.

¹³⁹ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SNP – pedagogické nakladatelství, 2005, s. 33. ISBN 80-7235-312-8.

18. setkání V ZOOLOGICKÉ ZAHRADĚ

O zvířátkách jsme si už několikrát povídali. Vzpomínáte si na pejska a kočku, kterým se nelíbilo deštivé počasí? A na skladbu *Karneval zvířat*? V ní se zvířátka pokoušel napodobovat pan skladatel. Dnes to zkusíme my.

Pět minut v Africe

Mírně rychle

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Jiří Žáček

Ref. Čá - ry, má - ry, en - ten - tý - ky, po - le - tí - me do Af - ri - ký,
při - drž - te si če - pi - ce, hop! a už jsme v Af - ri - ce.

Lvi a lvice pod palmami
hrozitánsky špulí tlamy,
loví myši v oáze,
přibývají na váze.

Sloni troubí na choboty
od pondělka do soboty
a pak zase pozpátku
od úterka do pátku.

Pštrosi mají krásné peří
pyšně si ho nakadeří,
kýchněš-li však nablízku,
strčí hlavu do písku.

Plameňáci purpuroví
na jezeře ryby loví,
volavky a marabu
hrají si tam na babu.

Paviáni křičí zdola
na žirafu: Hej ty, hola,
jak se máš tam nahoře?
Dohlédneš až za moře?

Žirafa jen mhouří víčka
žďuchá hlavou do sluníčka,
chodí k němu na táčky,
okusuje obláčky.

Píseň začíná refrémem. Po rytmicky recitované sloce vždy následuje refrén, který pak písničku také uzavírá.

¹⁴⁰ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SNP – pedagogické nakladatelství, 2005, s. 79. ISBN 80-7235-312-8.

✓ V notovém zápisu sledujte, kdy zpívá který ptáček.

Vlaštovička

Hýl

Vrána

Skřivan

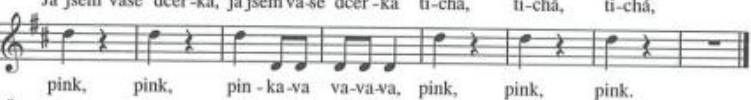
Strnad

Kukačka

Pěnkava

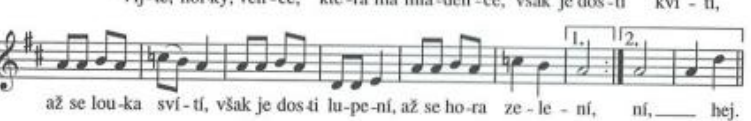
Červenka

Zluna

Refrén

¹⁴¹ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 25-26. ISBN 80-7235-027-7.

Zapívejte nyní, jaké jsou vaše nejoblíbenější hračky.

OTÁZKA

Tvo-je mi-lá hrač-ka?

ODPOVĚĎ

pa - nen - ka
meč - ví - dek
ang - li - čák
ko - čá - rek
bar - bí - na
ma - ňá - sek

Když je hezky, raději než doma s hračkami si hrajeme venku – třeba na zahradě.

Indián

Volně, ale rytmicky výrazně

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Michal Černík

Musical score for the song "Indián". It consists of four staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The lyrics are written below the notes. Chords are indicated above the notes: D, Hmi⁷, D, G, D, A⁷, D, Hmi⁷, D, A⁷, D, A, G, A, A, G, A, D, A, D, G, A⁷, D.

Na za - hra - dě pod jab - lo - ní po - sta - vil jsem stan.
Z dál - ky sly - ším du - sot ko - ní. Hned je ze mne in - di - án.
Za jab - loň se u - kry - ji, za jab - loň se u - kry - ji.
Ce - lá na - še za - hra - da pro - mě - ní se v pré - ri - i.

¹⁴² LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. 112 s. ISBN 80-7235-027-7.

Byla jedna Káča

Jako mazurka

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Věra Provazníková

1. By - la jed - na Ká - ča, co se chtě - la vdát.
2. Čert se jí moc lí - bil, že byl ro - ha - tý,
3. Hned si chtě - la Ká - ča to - ho čer - ta brát,

Čert to na ní vi - děl, šel s ní tan - co - vat.
že měl v pe - kle te - plo, a byl bo - ha - tý.
po - řád se ho pta - la, jak moc jí má rád.

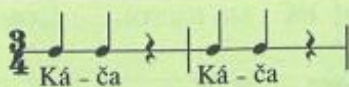
Na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la,
Když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy,
Čert na to: Pro te - be, chtěl bych tře - ba do ne - be,

na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la.
když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy.
ble - ble - ble, pro te - be, pů - jdu rov - nou do ne - be.

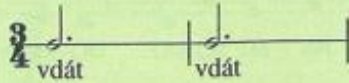

Instrumentální doprovod první části písně

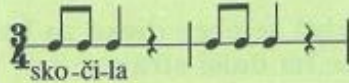
činelky

bubínek

rolničky

¹⁴³ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 78. ISBN 80-7235-027-7.

Liščí mazurka

*Hudba Pavel Jurkovič
Slova Oldřich Sirovátka*

Tanečně

Zpěv *mf*
1. Met-la liš-ka

Zvonkohra *mf*

Metalofon altový *mf*

Xylofon altový *mf*

Tleskání
Dupání *p* *f* *p*

C *G* *C* *C* *C*

po-ko-jí - ček, met-la ta - ky síň, naš-la v kou - tě žlu-tý knof - lík,

94

¹⁴⁴ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 94–95. ISBN 80-7235-045-5.

The musical score consists of two systems. The first system has five measures with chords G, C, C, F, and G7. The lyrics are: "tě-ši-la se s ním. Li-šák na ni: hej, knof-lí-ček mi". The second system has five measures with chords C, C, F, G, and C. The lyrics are: "dej, dej, dej! Li-šák na ni: hej, knof-lí-ček mi dej!". The piano accompaniment includes a treble clef with chords and a bass clef with a rhythmic pattern of eighth notes.

2. Metla liška pokojíček,
metla taky síň,
našla v koutě zlatý vlásek,
těšila se s ním.
Lišák na ni: Hej,
ten vlásek mi dej!

3. Metla liška pokojíček,
metla taky síň,
našla tam v koutě oříšek,
těšila se s ním.
Lišák ňa ni: Hej,
oříšek mi dej!

4. Metla liška pokojíček,
metla taky síň,
našla v koutě malý hrášek,
těšila se s ním.
Lišák na ni: Hej,
ten hrášek mi dej!

¹⁴⁵ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 94–95. ISBN 80-7235-045-5.

4. setkání HLAVOLAMY

Když řekneme slovo hlavolam, mnozí z vás si možná představí Rubikovu kostku. Hlavolamem ale může být i plánek k sestavení modelu letadla, motor rozbitého automobilu, pro někoho třeba i notový záznam písničky. Hlavolamem je zkrátka vše, co člověka nutí k přemýšlení.

V dnešním setkání si ukážeme, jak mohou vypadat hudební hlavolamy. Začneme úplně jednoduše. Nejdříve si zazpívejte písničku s názvem UTERK.

Název písně je vytvořen na podobném principu jako její poslední sloka.

Turek

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Jiří Žáček

Volně
Dmi E Dmi E Dmi F G Ami

1. V Ca-fi-hra-du na zá-pra-ží tlu-stý Tu-rek ká-vu pra-ží,
Dmi C B Ami Dmi E Dmi
va-fi ká-vu na tur-ka, nos má ja-ko o-kur-ka.

2. Vaří kávu s vůní dále,
vypijme si jeden šálek,
jeden šálek pro všechny,
kteří mluví turecky.

3. V Řícaduhra zána žípra,
týtlus rektu vuká žípra,
říva vuká na katur,
má nos koja okakur.

✓ Přišli jste na to, o čem se zpívá v záhadné třetí sloce písničky?

V notovém zápisu písničky jste si určitě všimli obloučků, které spojují vždy dvě noty.

Správná odpověď: O toměz jako v první sloce. Záhadný "turek" text vznikl přehozením slabik v každém více slabičném slově.

Oblouček označuje, že tyto noty máme **zpívat nebo hrát vázaně**, cizím slovem **legato** (čteme: *legáto*), to znamená souvisle, plynule, bez přestávek.

Zvláštní melodie písničky nás zavedla do dalekých krajin. Možná vám také připomněla naši pentatoniku.

¹⁴⁶ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 23–24. ISBN 80-7235-050-1.

Co je to?

*Hudba Pavel Jurkovič
Slova Věra Provazníková*

1. Sto-jí-dě-da na ka-me-ni, ne-se bá-bu na ra-me-ni. Co je to?

tleskání Pfe-ce dům! tleskání Haj-dum, paj-dum by - dli dum.

2. Bába nohy natahuje, děda z fajšky potahuje.
To je dům! A co s ním? Vlezem si mu na komín.

3. Děda ten si klidně koufí, ať si bábě sukně hoří!
Bydli dum, bydli tam, nastěhujeme se tam.

¹⁴⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2000, s. 84. ISBN 80-7235-127-3.

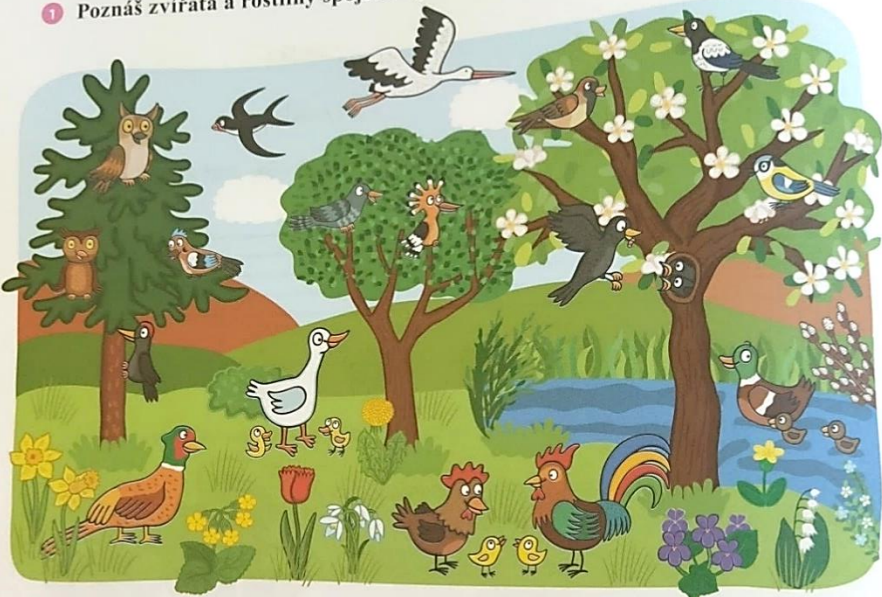

Příloha 2: Písně P. Jurkoviče v učebnicích HV z vydavatelství Taktik

Píseň *Masožravá kytk a cvrček* v pracovní učebnici pro 2. ročník ZŠ¹⁴⁸

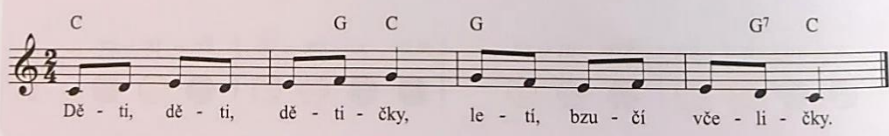
Jaro

1 Poznáš zvířata a rostliny spojené s jarem na následujícím obrázku?

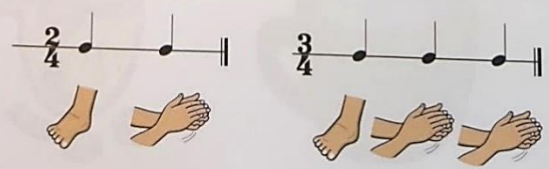

2 Zaspívej následující popěvek.

Děti, děti, dětičky

3 a) Píseň *Masožravá kytk a cvrček* je *mateník*, střídají se v ní různá označení taktů (2/4 a 3/4). V notovém zápisu tato označení zakroužkuj **červeně** a modře označ značky pro repetici. Poté píseň zaspívej a doprovod' ji hrou na tělo.

34

¹⁴⁸ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 2: Pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020, s. 34. ISBN 978-80-7563-250-0.

Masožravá kytka a cvrček

vesele hudba: Pavel Jurkovič, slova: Jiří Záček

Má - me do - ma mi - sto psa ky - tku ma - so - žra - vou,
 Sní tři pá - rky ko - bě - du, je to ky - tka cva - lík,
 a kdo to - mu ne - vě - ří, ať si vr - tí hla - vou.
 a že ště - ká ja - ko pes, ří - ká - me jí A - lík.
 Na pa - lou - ku u le - sa cvr - ček v dí - ře by - dlí,
 Na sto - le má ja - bl - ko a v něm tu - cet br - ček,
 jak to u něj vy - pa - dá? Má tam sto - lek s ži - dlí. D.C.
 když má ži - zeň, pi - je mošt ja - ko ka - ždý cvr - ček. al Fine

b) V prvním taktu části ve 2/4 rytmu i části ve 3/4 rytmu zakroužkuj zeleně těžkou dobu, oranžově lehkou dobu / lehké doby.

4 Hlasitě vyslabikuj rytmické slabiky (odpovídající notám). Nad každý takt napiš, na kolik dob se počítá příslušná nota / příslušné noty.

5 Poslouchej skladbu *Jaro* a vlnovkou znázorni hudbu hlasitou (vysoké vlny) i tichou (nízké vlny).

35

¹⁴⁹ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 2: Pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ*. Ilustrovala Vendula HEGEROVÁ. Praha: Taktik, 2020. s. 35, ISBN 978-80-7563-250-0.

Exotická zvířata

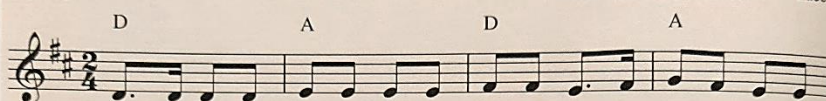
- 5 Zazpívej píseň – po rytmicky recitované sloce vždy následuje refrén, který pak píseň také uzavírá. Připoj doprovod na ozvučné trubice.

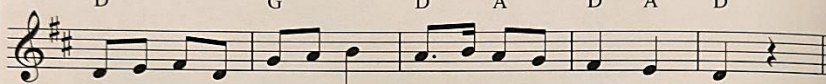
Pět minut v Africe

hudba: Pavel Jurkovič, slova: Jiří Záček

rytmicky

Ref: Čá-ry, má-ry, en-ten-tý-ky, po-le-tí-me do A-fri-ky,
D G D A D A D

Recitovaný text:

Lvi a lvice pod palmami
hrozitánsky špulí tlamy,
loví myši v oáze,
přibývají na váze.

Pštrosi mají krásné peří,
pyšně si ho nakadeří,
kýchneš-li však nablízku,
strčí hlavy do písku.

Paviáni křičí zdola
na žirafu: Hej ty, hola,
jak se máš tam nahore?
Dohlédneš až za moře?

Sloni troubí na choboty
od pondělka do soboty
a pak zase pozpátku
od úterka do pátku.

Plameňáci purpuroví
na jezeře ryby loví,
volavky a marabu
hrají si tam na babu.

Žirafa jen mhouří víčka,
žďuchá hlavou do sluníčka,
chodí k němu na táčky,
okusuje obláčky.

Hudební abeceda – stupnice C dur

- 6 Zopakuj si, co je to stupnice C dur, poté říkej jména tónů, které se v ní nacházejí, a ukazuj si jejich správnou polohu na prstové osnově.

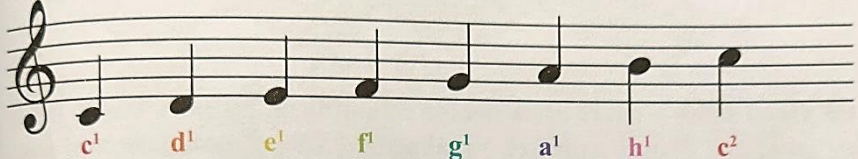
¹⁵⁰ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Učebnice pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021, s 66. ISBN 978-80-7563-252-4.

Hudební abeceda se skládá ze sedmi písmen C, D, E, F, G, A, H.

Stupnice je řada tónů uspořádaných podle určitých pravidel. U stupnice C dur jsou to tóny c¹, d¹, e¹, f¹, g¹, a¹, h¹, c².

stupnice C dur

7 Vyzkoušej si se spolužáky rytmicko-melodický vícehlas s ozvučnými trubiciemi dle zápisu.

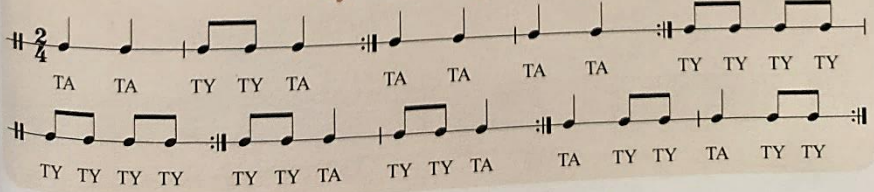
rozezpívání: Pět minut v Africe

A	Pa - vi - á - ni kři - čí.
G	Slo - ni trou - bí.
D	Lvi a lvi - ce.

8 Doprovod' poslechovou ukázkou z Afriky jemnou hrou na rytmické bicí nástroje. Poslouchej spolužáky, doplňuj je vlastní hrou.

9 **Rytmické opičení** – opakuj po paní učitelce / panu učiteli hru na tělo podle následujících rytmických modelů.

Rytmické opičení

67

¹⁵¹ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Učebnice pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021, s. 67. ISBN 978-80-7563-252-4.

Exotická zvířata

- 10 *Hra na hada* – paní učitelka / pan učitel ti bude postupně ukazovat jeden, či dva prsty. Pokud ukáže jeden prst, zasyč na jednu dobu jednou, pokud dva, dvakrát. Dávej pozor, zda se obě varianty střídají, či se opakují.

- 11 *Opičí škleb* – zavři oči a uvolni celý obličej. Nejprve otevři jedno oko, pak druhé, zamrkej, vytáhni obočí a pořádně protáhni pusou dlouhým zívnutím.

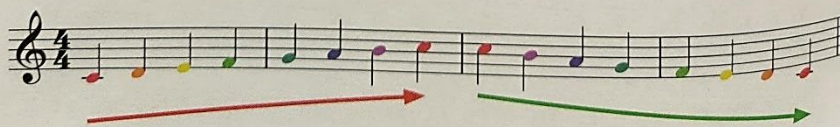
- 12 Zazpívej píseň *Pět minut v Africe* a doprovod' ji rytmickým dvojhlasem na perkuse dle zadání.

TY Do TY A TY fri TY ky.
V A TY fri TA ce.

Stupnice stoupající a stupnice klesající

Pokud tóny ve stupnici stoupají, říkáme jí **stupnice stoupající**. Pokud naopak klesají, nazýváme jí **stupnice klesající**. Písničky i další zapsaná hudba používají noty ze stupnice, ale zpravidla nejsou poskládány tak úhledně za sebou.

STUPNICE STOUPAJÍCÍ STUPNICE KLESAJÍCÍ

¹⁵² TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Učebnice pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021, s. 68. ISBN 978-80-7563-252-4.

Exotická zvířata

- 1 Vybarvi puntíky podle barev ozvučných trubcí, kterými můžeš doprovodit refrén písně. Napoví ti akordické značky. Poté refrén na trubice doprovod!

Pět minut v Africe

rytmicky hudba: Pavel Jurkovič, slova: Jifi Záček

Ref: Čá - ry, má - ry, en - ten - tý - ky, po - le - tí - me do A - fri - ky,
při - dr - žte si če - pi - ce, hop! A už jsme v A - fri - ce.

- 2 a) V melodii rozezpívání zakroužkuj noty podle barev ozvučných trubcí.

rozezpívání: Opice

Smlu - vi - ly se o - pi - ce, že se da - jí k mu - zi - ce.

- b) Který tón hudební abecedy jsi nepoužil/a? Zapiš jeho název danou barvou do rámečku.

- 3 Vzestupná stupnice – napiš stupnici podle předepsaných názvů not. Použij půlové hodnoty.

c¹ d¹ e¹ f¹ g¹ a¹ h¹ c²

- 4 Sestupná stupnice – dopiš pod noty jejich správné názvy.

_____

¹⁵³ TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Pracovní sešit pro 3. ročník ZŠ*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021, s. 28. ISBN 978-80-7563-251-7.

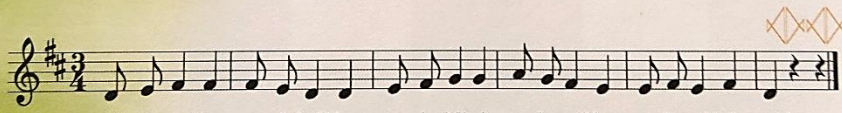
Příloha 3: Písňe P. Jurkoviče v učebnicích HV z nakladatelství Fraus

Píseň *Až, chlapečku, zavřeš víčka* v pracovní učebnici HV pro 1. ročník ZŠ¹⁵⁴

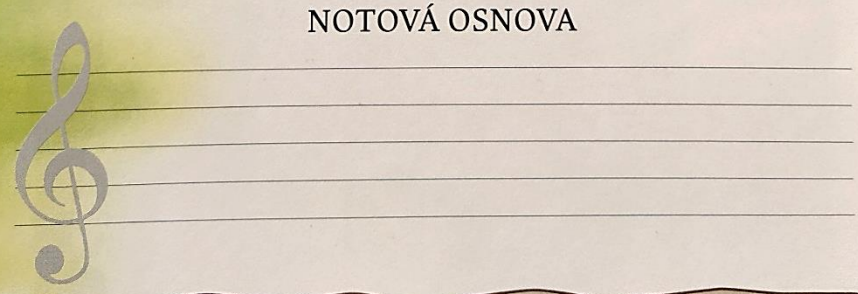
Před usnutím

Až, chlapečku, zavřeš víčka (hudba: Pavel Jurkovič, text: Jaroslav Seifert)

Až, chlapečku, za-vřeš víč-ka, vy-sko-číš si na ko-níč-ka a ko-níček spí.

NOTOVÁ OSNOVA

- Poslouchejte a označte nástroje, které slyšíte v hudební ukázce. Při druhém poslechu si zatančete se šátky.
- Naučte se zpívat ukolébavku. Doprovodte ji hrou na čínělky.
- Tóny zapisujeme jako noty do notové osnovy na linky a do mezer. Spočítejte, kolik má notová osnova linek a kolik má mezer. Z přílohy 21 nalepte noty na linky a noty do mezer.

21

¹⁵⁴ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy*. Ilustrovala Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2015, s. 21. ISBN 978-80-7489-250-9.

U muziky

Skákej, ,

 pro tě jede.

S drátovaným

stojí za .

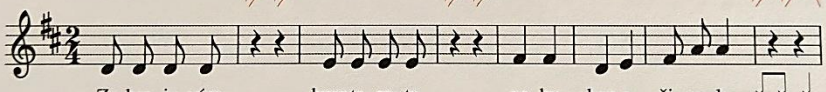

S malovaným

budeš v pekle .

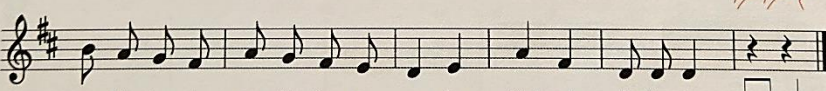

Buben a činely

(hudba: Pavel Jurkovič, text: Jiří Záček)

Za-hra-ju vám, bum ta-ra-ta na bu - ben a či-ne-ly, x x x

pro klu-ky i pro děv-ča - ta, a - by všich-ni sly-še - li. x x x

2. A ta píseň, bumtarata,
ta je silná velice,

vyvrátila plot i vrata,
rozehнала slepice.

- Poslouchejte nahrávku a vybarvěte nástroje, na které hrají masky v průvodu. Přečtete si říkadlo. Zkuste k němu vytvořit vlastní hudební doprovod.
- Zaspívejte si písničku a dejte si záležet na výslovnosti. Můžete se k písni naučit rytmický doprovod.
- Vybarvěte takty s opakovaným tónem.

41

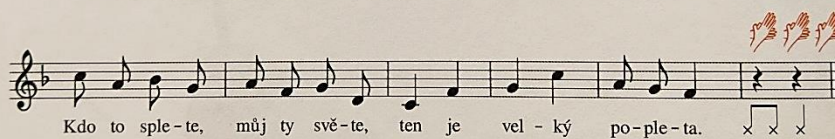
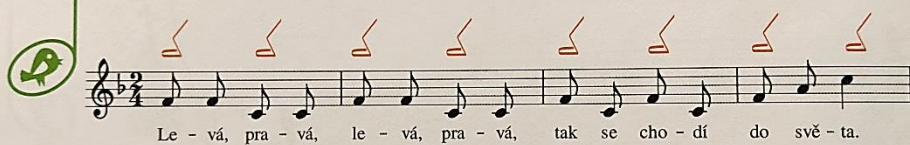

VESELE A HRAVĚ

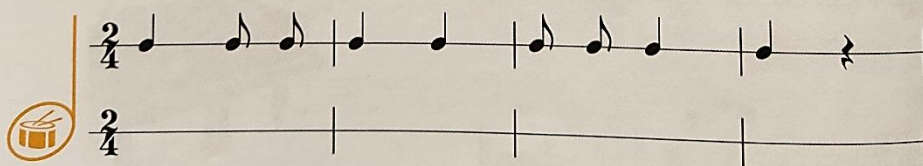

Jak se chodí do světa

(hudba: Pavel Jurkovič, text: Jiří Záček)

2. Levá, pravá, levá, pravá, po schodech a ze vrátek.
Kdo to splete, můj ty světe, ať se vrátí nazpátek!

- Poslouchejte hudební ukázky a vykračujte jako vojáci, králové, baletky, roboti, jak se k dané ukázce hodí.
- Zaspívejte si písničku, doprovodte ji pohybem (pochodováním).
- Zapište pod noty rytmické slabiky. Zahrajte rytmus na tělo a rytmické nástroje.

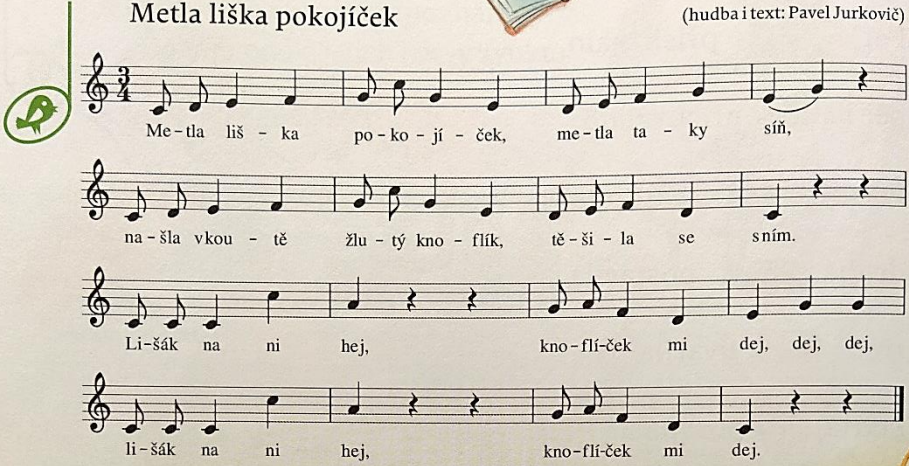

Hudba maluje

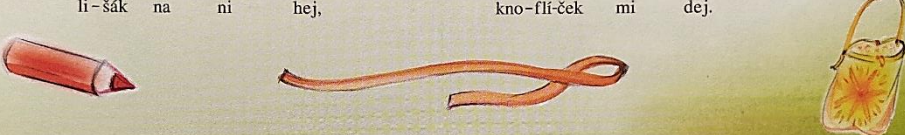
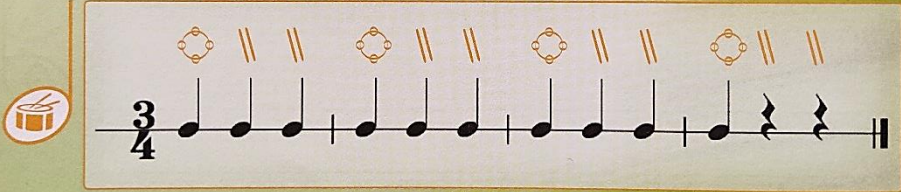
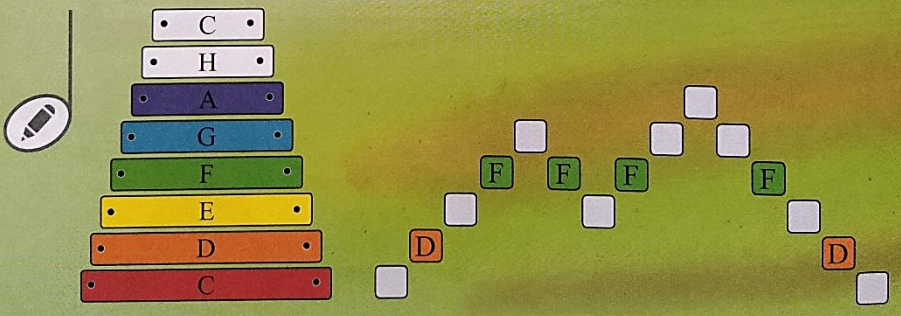

Metla liška pokojíček

(hudba i text: Pavel Jurkovič)

Me - tla liš - ka po - ko - jí - ček, me - tla ta - ky síň,
 na - šla vkou - tě žlu - tý kno - flík, tě - ši - la se sním.
 Li - šák na ni hej, kno - flí - ček mi dej, dej, dej,
 li - šák na ni hej, kno - flí - ček mi dej.

58

- ♪ Zazpívejte si písničku. Co všechno liška při úklidu mohla najít? Předměty použijte pro další sloky písně.
- ♪ V každém taktu podtrhněte notu na první době. Na první dobu v taktu dupněte. Doprovodte tímto rytmem písničku.
- ♪ Vybarvěte prázdná políčka odpovídající barvou a dopište názvy not. Zahrajte si tyto tóny na nástroje.

¹⁵⁷ PÁNKOVÁ, Jarmila a kol. *Hudební výchova 1: pracovní učebnice pro 1. ročník základní školy*. Ilustrovala Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2015, s. 58. ISBN 978-80-7489-250-9.

Příloha 5: Písňe P. Jurkoviče k dalšímu využití v hodinách HV na 1. stupni

Notový zápis a text písňe *Já mám tetu*¹⁵⁸

18. JÁ MÁM TETU, TY MÁŠ TETU

(kánon)

Mírně, veselé *Nástup 2.hlasu* *Hudba Pavel Jurkovič*
D *D* *Text Jiří Žáček*

1. Já mám te-tu, ty máš te-tu, o-bě dvě se ma-jí k svě-tu.

5 *D* *A7* *D* *A7* *D* *A7* *D*

Ma-jí srd-ce ze zla-ta. Co když jsou to dvoj-ča - ta? (TLESKÁNÍ)

1. Já mám tetu, ty máš tetu,
obě dvě se mají k světu.
Mají srdce ze zlata,
co když jsou to dvojčata?

2. Já vím, bráško, že to pletu,
my dva máme jednu tetu.
Jedna teta, jeden strýc,
škoda že jich není víc.

Ostinato (kánon)

Xyl.

Tleskání

Xyl.

Tl.

Fysvětlivky:
Xyl. - xylofon

84 Já mám tetu, ty máš tetu

¹⁵⁸ JURKOVIČ, Pavel. *Písnička jako dárek*. Ilustrovala Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2017, s. 84. ISBN 978-80-262-1173-0.

24. SLÁVA NAŠÍ MUZICE

Pochodem, vesele *Hudba Pavel Jurkovič
Text Václav Fischer*

1. Mís - to hous - lí hře - bí - nek, hr - nec ja - ko bu - bí - nek,
 5 sta - rý sme - ták mís - to ba - sy, vstu - pen - ky jsou sed - mi - krá - sy,
 10 za či - ne - ly po - kli - ce. Slá - va na - ší mu - zi - ce.

1. Místo houslí hřebínek,
hrnec jako bubínek,
starý smeták místo basy,
vstupenky jsou sedmikrásy,
za činely poklice.
Sláva naší muzice.

2. Místo horny volský roh,
místo trubky famfrnoch,
poklička o hrnec buší,
Vyndejte si vatu z uší,
naše hudba hlaholí
ve škole i v okolí.

Ostinato

Hrnce

2 lžice

2 poklice

¹⁵⁹ JURKOVIČ, Pavel. *Písnička jako dárek*. Ilustrovala Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2017, s. 108–109. ISBN 978-80-262-1173-0.

12. V BALÓNU

*Hudba Pavel Jurkovič
Text Alois Deutsch*

Živě

1. A - hoj, ma-mi, já už le-tím, k o-bla-kům chci na vý-let,
a-ni ne-víš, jak se těším z výš-ky vi-dět ce-lý svět.

1. Ahoj, mami, já už letím, k oblakům chci na výlet,
ani nevíš, jak se těším z výšky vidět celý svět.
2. Ahoj, slunce, já už letím, jsem u tebe blíž a blíž,
každou chvíli víc než předtím překonávám zemskou tíž.
3. Ahoj, větre, já už letím do modravé pohádky,
a pak domů zas přiletím za maminkou nazpátky.

Ostinato

Vysvětlivky:
Zv. S. - zvonkohra sopránová, zv. A. - zvonkohra altová,
xyl. - xylofon

¹⁶⁰ JURKOVIČ, Pavel. *Písnička jako dárek*. Ilustrovala Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2017, s. 60. ISBN 978-80-262-1173-0.

Notový zápis a text písně *Měsíce*¹⁶¹

Barvinkův zpěvník 16/2007

Měsíce

hudba: Pavel Jurkovič
text: Karel Čapek
hraje: Hradišťan
vyšlo na CD: Hrajeme si u maminky
(Indies 2006)

F **C**

Le - den je mě - síc pl - ný le - du, ú - nor za - vo - lá

skří - ván - ka. Bře - zen dá prv - ní lžič - ku me - du

C **F**

v dub - nu se čis - tí stu - dán - ka. Kvě - ten si ři - cá

C7

pod - le kví - tí. Čer - ven si na svět slun - cem svi - tí.

F

Ref: Dva - nácť je mě - sí - ců a kaž - dý z nich

C **F** **Gmi**

ji - nou če - pi - ci no - sí. Zi - ma nám do dla - ní

Ami **B** **F** **Gmi** **F**

na - sy - pe sníh v lé - - tě bě - há - me bo - si.

2. Červenec po jahodách voní
srpen si bleskem zakřeše.
V září se sejdem pod jabloní
v říjnu déšť pleská po střeše.
Listopad svléká stromům šaty,
v prosinci zrajou hvězdy zlatý.

Ref:

¹⁶¹ Upraveno z: <https://cz.pinterest.com/pin/445856431836824476/>

Píseň *Masožravá kytka a cvrček*¹⁶⁷

Masožravá kytka a cvrček

*Hudba i slova
Pavel Jurkovič*

Živě, vesele

D A

Má-me do-ma mí-sto psa ky-tku ma-so-žra-vou
 Sní tři pár-ky k o-bě-du, je to ky-tka cva-lik

A⁷ D

a kdo to-mu ne-vě-ří, ať si vr-tí hla-vou.
 a že ště-ká ja-ko pes, ří-ká-me jí A-lik.

D A

Na pa-lou-čku u le-sa cvr-ček v dí-ře by-dlí.
 Na sto-le má ja-bl-ko a v něm tu-cet br-ček,

A⁷ A⁷ D

Jak to u něj vy-pa-dá? Má tam sto-lek s ži-dlí.
 když má ží-zeň, pi-je mošt ja-ko kaž-dý cvr-ček.

(Následuje úvodní 2/4 část)

Píseň *Okolo Frýdku*¹⁶⁸

Okolo Frýdku

Lidová píseň z Moravy

Pochodem

m^f D A⁷

1. O ko-lo Frý-dku ce-sti-čka, *(tlesk)*

f A⁷ D

O ko-lo Frý-dku ce-sti-čka, *(tlesk)*

A D A D D A⁷ D

a na ní se ze-le-ná a na ní se ze-le-ná tra-vi-čka. *(tlesk)*

8

¹⁶⁷ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK, ref. 158, s. 30.

¹⁶⁸ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK, ref. 158, s. 8.

Píseň *V zahradě na hrušce*¹⁶⁹

V zahradě na hrušce Anna Dubská

1. V za-hra-dě na hru-šce se-dá-vá kos,
2. Na na-šem ko-mí-ně se-dá-vá čáp,
má čer-ný ka-bá-tek a žlu-tý nos.
kla-pe si zo-bá-kem klap, klap, klap, klap.

Píseň *Černé oči jděte spát*¹⁷⁰

Černé oči, jděte spát Lidová píseň z Čech

1. Čer-né o-či, jdě-te spát, čer-né o-či, jdě-te spát,
však mu-sí-te rá-no vstát, však mu-sí-te rá-no vstát.

2. Ráno, ráno, raničko,:]
[:dřív než vyjde sluníčko.:]

3. Sluníčko už vychází,:]
[:má milá se prochází.:]

4. Prochází se po rynku,:]
[:nese chlapcům novinku.:]

5. Novinečku takovou,:]
[:že na vojnu verbujou.:]

6. Když verbujou, budou brát,:]
[:škoda chlapců nastokrát.:]

¹⁶⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 32. ISBN 80-7235-028-5.

¹⁷⁰ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SNP – pedagogické nakladatelství, 2005, s. 61. ISBN 80-7235-312-8.

Píseň *Byla jedna Káča*¹⁷¹

Byla jedna Káča

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Věra Provazníková

Jako mazurka

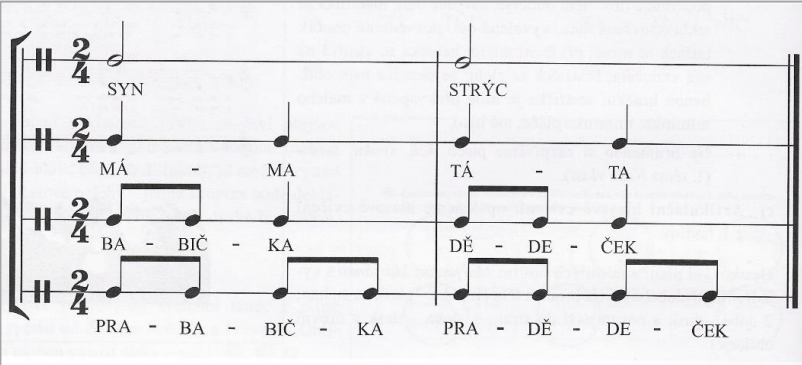
1. By - la jed - na Ká - ča, co se chtě - la vdát.
2. Čert se jí moc lí - bil, že byl ro - ha - tý,
3. Hned si chtě - la Ká - ča to - ho čer - ta brát,

Čert to na ní vi - děl, šel s ní tan - co - vat.
že měl v pe - kle te - plo a byl bo - ha - tý.
po - řád se ho pta - la, jak moc jí má rád.

Na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la,
Když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy,
Čert na to: Pro te - be, chtěl bych tře - ba do ne - be,

na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la.
když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy.
ble - ble - ble, pro te - be, pů - jdu rov - nou do ne - be.

Rytmický zápis – členové rodiny¹⁷²

SYN STRÝC

MÁ - MA TÁ - TA

BA - BIČ - KA DĚ - DE - ČEK

PRA - BA - BIČ - KA PRA - DĚ - DE - ČEK

¹⁷¹ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Ilustrovala Jana LOUDOVÁ. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998, s. 109. ISBN 80-7235-027-7.

¹⁷² TAYLOR, Daniela a kol. *Hravá hudební výchova 3: Metodická příručka*. Ilustrovaly Vendula HEGEROVÁ a Valerie BRŮNOVÁ. Praha: Taktik, 2021, s. 44. ISBN 978-80-7563-255-5.

hudba: Pavel Jurkovič
text: Karel Čapek

Měsíce

Le - den je mě - síc pl - ný le - du, ú - nor za - vo - lá
Bře - zen dá prv - ní lžič - ku me - du
v dub - nu se čis - tí Kvě - ten si ři - ká
pod - le kví - tí. Čer - ven si na svět slun - cem svi - tí.
Ref: Dva - náct je mě - sí - ců a kaž - dý z nich
ji - nou če - pi - ci no - sí. Zi - ma nám do dla - ní
v lé - - tě bě - há - me bo - si.

2. Červenec po jahodách voní
srpen si bleskem zakřeše.
V září se sejdem pod jabloní
v říjnu déšť pleská po střeše.
Listopad svléká stromům šaty,
v prosinci zrajou hvězdy zlatý.

¹⁷³ Upraveno z notového zápisu k písni *Měsíce*, zdroj viz ref. 159.